
**LOKALA SKYDDSTJÄNSTEMÄN
SAMT
ARBETARSKYDDSTYRELSENS
ORGANISATION**

BETÄNKANDE AVGIVET AV
ARBETARSKYDDSVÄRKETS ORGANISATIONSUTREDNING

Del I

Stockholm 1959

Statens offentliga utredningar 1959

Kronologisk förteckning

---

1. Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. Idun. 164 s. Jo.
2. Filmstöd och biografnöjesskatt. Idun. 153 s. Fl.
3. Preliminär rationalbudget för år 1959. Marcus. V + 131 s. R.
4. Kompetensördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. Idun. 485 s. Ju.
5. Läkemedelsförsörjningens organisation. Idun. 304 s. I.
6. Fångvårdsanstalters optimala storlek. Idun. 63 s. + 6 s. ill. Ju.
7. Statligt kreditstöd till hantverk och småindustri m.m. Kihlström. 131 s. H.
8. Utbildning av lärare i yrkesämnen för industri och hantverk samt handel. Idun. 210 s. E.
9. Lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation. Idun. 78 s. S.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eckleslastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959: 9

Socialdepartementet

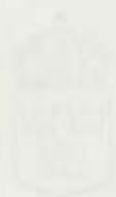

LOKALA SKYDDSTJÄNSTEMÄN
SAMT
ARBETARSKYDDSTYRELSENS
ORGANISATION

BETÄNKANDE AVGIVET AV
ARBETARSKYDDSVÄRKET'S ORGANISATIONSUTREDNING

Del I

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1959

FOR THE
THE
THE
THE

THE
THE

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet

Den 15 juni 1956 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst tre utredningsmän för att inom departementet biträda med utredning angående vissa organisationsfrågor rörande arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen m. m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 25 juni 1956 såsom utredningsmän generaldirektören M. E. Pelow, tillika ordförande, t. f. förste kanslisekreteraren i socialdepartementet A. S.-O. Björnelid samt byrådirektören, numera t. f. kanslichefen hos statens organisationsnämnd P. A. V. Tammelin.

Vi har antagit benämningen arbetarskyddsverkets organisationsutredning.

Att såsom expert biträda oss tillkallades den 3 oktober 1956 byråchefen i arbetarskyddsstyrelsen R. E. Wedler.

Till utredningens sekreterare förordnades den 14 juli 1956 numera e. o. förste byråsekreteraren hos arbetarskyddsstyrelsen Veronika Nissen.

Det har befunnits lämpligt att uppdelat utredningsarbetet i två olika avsnitt, ett avseende dels visst tillägg till arbetarskyddslagen, dels arbetarskyddsstyrelsens organisation samt ett om yrkesinspektionens organisation. Sedan det första avsnittet nu färdigbehandlats, får vi härmed vördsamt överlämna ett delbetänkande angående lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation.

Stockholm den 7 mars 1959.

Edv. Pelow

Alf Björnelid

Paul Tammelin

Rolf Wedler

/ Veronika Nissen

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

The history of the United States is a story of growth and change. It begins with the first settlers who came to the shores of North America. These early pioneers faced many hardships, but they persevered and built a new life for themselves. Over time, the colonies grew and became more independent. The American Revolution was a turning point in the nation's history. It was a struggle for freedom and self-governance. The United States emerged as a new nation, one that was committed to the principles of liberty and justice for all.

The early years of the United States were marked by westward expansion. Settlers moved across the continent, seeking new lands and opportunities. This expansion led to the acquisition of new territories and the growth of the nation's economy. The American Civil War was a period of great conflict and sacrifice. It was a struggle for the preservation of the Union and the abolition of slavery. The war ended in 1865, and the United States emerged as a more unified and powerful nation.

The late 19th and early 20th centuries were a time of rapid change and progress. The Industrial Revolution brought new technologies and ways of life. The United States became a world power, and its influence was felt around the globe. The American Civil War was a period of great conflict and sacrifice. It was a struggle for the preservation of the Union and the abolition of slavery. The war ended in 1865, and the United States emerged as a more unified and powerful nation.

The United States has a rich and diverse history. It is a nation of immigrants, and its people have brought with them many different cultures and traditions. This diversity has made the United States a more vibrant and interesting place to live. The American dream is a powerful idea that has inspired millions of people. It is the belief that anyone can achieve success and happiness through hard work and determination. The United States has a long and proud history, and it continues to grow and change today.

Innehåll

Förslag till ändrad lydelse av 39 § arbetarskyddslagen	7
Förslag till ändrad lydelse av 62 och 66 §§ arbetarskyddskungörelsen	8
Inledning	10
Kap. 1. Viss utbyggnad av arbetarskyddslagen	14
Frågans bakgrund	14
Skyddstjänstemännen i dagens läge	18
Skyddsingenjörsinstitutionens inverkan på yrkesinspektionens arbets- belastning	19
Överväganden och förslag	21
Kap. 2. Arbetarskyddsstyrelsen	28
Nuvarande organisation och verksamhet	28
Tekniska byrån	29
Organisation och arbetsuppgifter	29
Arbetarskyddsutredningens förslag	38
PM från tekniska byrån	39
Överväganden och förslag	43
Övriga frågor	48
Biblioteket	48
Kassa- och avlöningskontoret	51
Biträde åt styrelsens läkare	52
Kap. 3. Laboratorium för arbetarskyddsverket	56
Frågans bakgrund	56
Tidigare förslag	57
Arbetarskyddsverkets nuvarande möjligheter att företaga tekniskt- yrkeshygieniska arbetsplatsundersökningar	60
Yrkesinspektionens behov av tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar	61
Överväganden och förslag	63
Kap. 4. Kostnadsberäkningar	69
Sammanfattning	71
<i>Bilaga 1: Förteckning över Råd och anvisningar till arbetarskyddslagen . . . . .</i>	<i>73</i>
<i>Bilaga 2: Förslag till utrustning för laboratoriet . . . . .</i>	<i>76</i>

Appendix

1. Introduction 1

2. Theoretical Framework 2

3. Methodology 3

4. Data Collection and Sample Characteristics 4

5. Descriptive Statistics 5

6. Empirical Analysis 6

7. Results and Discussion 7

8. Conclusion 8

9. References 9

10. Appendix A: Additional Tables and Figures 10

11. Appendix B: Additional Text 11

12. Appendix C: Additional Figures 12

13. Appendix D: Additional Tables 13

14. Appendix E: Additional Figures 14

15. Appendix F: Additional Tables 15

16. Appendix G: Additional Figures 16

17. Appendix H: Additional Tables 17

18. Appendix I: Additional Figures 18

19. Appendix J: Additional Tables 19

20. Appendix K: Additional Figures 20

21. Appendix L: Additional Tables 21

22. Appendix M: Additional Figures 22

23. Appendix N: Additional Tables 23

24. Appendix O: Additional Figures 24

25. Appendix P: Additional Tables 25

26. Appendix Q: Additional Figures 26

27. Appendix R: Additional Tables 27

28. Appendix S: Additional Figures 28

29. Appendix T: Additional Tables 29

30. Appendix U: Additional Figures 30

31. Appendix V: Additional Tables 31

32. Appendix W: Additional Figures 32

33. Appendix X: Additional Tables 33

34. Appendix Y: Additional Figures 34

35. Appendix Z: Additional Tables 35

Förslag till ändrad lydelse av 39 § arbetarskyddslagen

Nuvarande lydelse:

Arbetsgivare och — — — — — organiserat skyddsarbete.

Föreslagen lydelse:

Å arbetsställe, där för effektivt bedrivande av det i första stycket omnämnda skyddsarbetet så kan anses erforderligt, bör finnas en av arbetsgivaren anställd skyddstjänsteman med huvudsaklig uppgift att i arbetsgivarens ställe utöva den omedelbara ledningen av skyddsarbetet. Skyddstjänsteman skall genom sin utbildning eller eljest ha förvärvat sådan insikt i skyddsarbete, att han kan anses lämpad för uppgiften.

Vid bedömande av behovet att anställa skyddstjänsteman, som ovan avses, skall hänsyn tagas till dels huruvida arbetsstyrkan är av betydande omfattning, dels ock huruvida driften är av sådan art, att sundhets- och säkerhetsfrågorna i särskilt hög grad kräva fortlöpande beaktande.

Förslag till ändrad lydelse av 62 och 66 §§ arbetarskyddskungörelsen

Nuvarande lydelse:

62 §

Arbetsgivare, som ej själv helt leder skyddsarbetet på arbetsstället, skall uppdraga åt en eller flera personer (*skyddsinspektör, personalkonsulent eller annan hos arbetsgivaren anställd*) att i arbetsgivarens ställe i större eller mindre utsträckning handlägga frågor rörande arbetets sundhet och säkerhet. Där så skett, skall arbetsgivaren underrätta skyddsombuden därom samt om den ordning, vari hänvändelse till arbetsgivaren i skyddsfrågor skall göras. Arbetsgivaren har jämväl att tillse, att såväl arbetsledare som övriga arbetstagare medverka i skyddsarbetet.

Arbetsgivare eller hans ställföreträdare så ock annan arbetsledare skall i skyddsfrågor söka samråd med skyddsombuden.

66 §.

Uppgift om — — — — — skyddsombudet ersätter.

Har arbetsgivare utsett ställföreträdare att handlägga skyddsfrågor eller har skyddskommitté tillsatts, skall yrkesinspektören skriftligen underrättas därom.

Det åligger arbetsgivare att på arbetsstället uppsätta anslag med upp-

Föreslagen lydelse:

62 §

Anställes skyddstjänsteman enligt 39 § arbetarskyddslagen, skall arbetsgivaren underrätta skyddsombuden därom samt om den ordning, vari hänvändelse till arbetsgivaren i skyddsfrågor skall göras. Arbetsgivaren liksom sådan skyddstjänsteman ha att tillse, att såväl arbetsledare som övriga arbetstagare medverka i skyddsarbetet.

Därest arbetsgivare i annat fall än ovan sagts ej själv helt leder skyddsarbetet på arbetsstället, skall han uppdraga åt en eller flera av de där anställda att i arbetsgivarens ställe i större eller mindre utsträckning handlägga till skyddsarbetet hörande frågor. Därvid skall vad förut sagts om underrättelse till skyddsombud äga motsvarande tillämpning.

Arbetsgivare samt anställd, som avses i första och andra styckena, ävensom arbetsledare skola i skyddsfrågor söka samråd med skyddsombuden.

66 §.

Har arbetsgivare anställt skyddstjänsteman enligt 39 § arbetarskyddslagen eller utsett annan anställd att handlägga skyddsfrågor eller har skyddskommitté tillsatts, skall yrkesinspektören skriftligen underrättas därom.

(Nuvarande lydelse)

gift om namn på *ställföreträdare* som avses i andra stycket samt om namn på skyddsombud och ledamöter av skyddskommitté.

(Föreslagen lydelse)

Det åligger arbetsgivare att på arbetsstället uppsätta anslag med uppgift om namn på *skyddstjänsteman* eller annan anställd, som avses i andra stycket, samt om namn på skyddsombud och ledamöter av skyddskommitté.

Inledning

Den 1 juli 1949 trädde en ny arbetarskyddslag (SFS 1949: 1) i kraft. Dessförinnan hade genom inrättande från den 1 januari samma år av en central myndighet för arbetarskyddsfrågor, arbetarskyddsstyrelsen, jämte förstärkning av yrkesinspektionen förutsättningar skapats för en intensifiering av de förebyggande åtgärderna mot ohälsa och olycksfall i arbete.

Sedan viss kritik framförts mot såväl arbetarskyddsstyrelsen som yrkesinspektionen genom bl. a. två interpellationer i riksdagen, tillkallades den 2 oktober 1953 efter bemyndigande av Kungl. Maj:t en parlamentarisk utredning för att undersöka arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens organisation och verksamhet. Denna utredning, som antog benämningen arbetarskyddsutredningen, inriktade sitt arbete på att snarast möjligt framlägga förslag till åtgärder för att tillgodose de önskemål angående tillsynen över arbetarskyddet, som utredningen funnit särskilt angelägna, nämligen åstadkommande av

en effektivare tillsyn, främst genom oftare återkommande inspektionsbesök,

ett mera förtroendefullt och fortlöpande samarbete mellan de offentliga organen för tillsynen och representanter för arbetsgivare och arbetstagare samt

en sådan organisation av det centrala tillsynsorganet att dit inkomna ärenden kunde handläggas och slutföras inom rimlig tid samt vidare att sakkunniga kunde i snabbare takt utarbета skyddsanvisningar för olika områden. Däremot hade arbetarskyddsutredningen icke tillfälle att penetrera arbetsrutinen inom arbetarskyddsverket.

Som en följd av förslag i arbetarskyddsutredningens betänkande »Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen» (SOU 1955: 41), vilket avlämnades den 2 november 1955, inrättades fr. o. m. budgetåret 1956/57 — förutom några nya biträdestjänster — fyra nya tjänster hos arbetarskyddsstyrelsen, 16 nya tjänster samt två arvodestjänster för läkare vid allmänna yrkesinspektionen och en tjänst vid skogsyrkesinspektionen. Genom personalförstärkningen vid yrkesinspektionen avsågs bl. a. att åstadkomma en förbättring av samarbetet mellan de statliga och kommunala tillsynsorganen och av tillsynen över byggnadsverksamheten samt att knyta vissa specialister till yrkesinspektionen. Medel anvisades vidare för arvoden åt två å tre instruk-

törer, som skulle undervisa de anställda inom vissa yrken om användningen av skyddsanordningar i arbetet. Bland övriga åtgärder märks inrättandet inom vart och ett av de elva yrkesinspektionsdistrikten av förtroenderåd med representanter för arbetsmarknadens partsorganisationer, en i kommunala värv erfaren person och en läkare.

Den 25 juni 1956 tillkallade chefen för socialdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tre utredningsmän för att inom departementet biträda med utredning angående vissa organisationsfrågor rörande arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. För utredningsarbetet lämnades följande direktiv.

I propositionen nr 98 till årets riksdag, vilken proposition numera bifallits av riksdagen, har Kungl. Maj:t i anledning av arbetarskyddsutredningens betänkande (SOU 1955:41) framlagt förslag rörande arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen, innefattande bl. a. vissa personalförstärkningar. Arbetarskyddsutredningen har ej närmare behandlat frågor rörande arbetsrutinen inom arbetarskyddsverket utan har förutsatt, att undersökningar i sådant hänseende skall göras genom arbetarskyddsstyrelsens försorg, eventuellt i samarbete med statens organisationsnämnd. I vissa över ifrågavarande betänkande avgivna remissyttranden har behovet av dylika undersökningar understrukits. Vid anmälan av propositionen har jag för egen del uttalat, att jag betraktar det som en angelägenhet av vikt, att undersökningarna i fråga kommer till stånd.

I anslutning till utredningens uttalanden rörande den s. k. inspektionsfrekvensen har i propositionen berörts vissa av utredningen förordade riktlinjer för det statliga tillsynsarbetets bedrivande *dels* i vad avser uppdelningen av de hos den allmänna yrkesinspektionen registrerade arbetsställena efter inspektionsbehovet *dels* ock såvitt angår fördelningen av tillsynsuppgifterna mellan yrkesinspektionens inspekterande personal med hänsyn till befattningshavarnas kvalifikationer. Jag har härvid bl. a. anfört, att enligt min mening de tillgängliga inspektionsresurserna främst bör sättas in på de arbetsplatser, där faran för de anställda kan bedömas vara störst. En ökad differentiering kombinerad med smidighet i tillämpningen har synts mig vara en god grund för ett effektivt utnyttjande av de tillgängliga personalresurserna. Jag har vidare uttalat, att det inte utan praktisk försöksverksamhet kan angivas hur dessa principer bör närmare utformas i praktiken samt att de av mig angivna principerna för tillsynsverksamhetens inriktning bör beaktas vid de förenämnda undersökningarna rörande arbetsrutinen vid yrkesinspektionen. Så bör bli fallet även beträffande de i propositionen återgivna riktlinjerna för tillsynsarbetets fördelning mellan befattningshavare med högre och lägre teknisk utbildning. I sammanhanget torde även böra beaktas vad i propositionen anförts rörande kompetenskraven för yrkesinspektionens inspekterande personal även om den föreslagna förstärkningen av delposten till experter och sakkunniga inom arbetarskyddsstyrelsens avlöningsstat, varmed avses att bereda möjlighet till anlitande av yrkeskunniga arbetare såsom skyddsinstruktörer på de olika arbetsplatserna inom vissa branscher.

I propositionen har föreslagits inrättande inom den allmänna yrkesinspektionen av sex nya tjänster i högre lönegrader, varav bl. a. två i 31 lönegraden, i avsikt att tillföra inspektionen ett antal kvalificerade ingenjörer med speciell sakkunskap inom branscher, där behov av dylik sakkunskap särskilt framträtt. Jag har i detta sammanhang anfört, att jag har för avsikt att föranstalta om en försöksverksamhet i syfte att undersöka om även befintliga tjänster lämpligen

bör utnyttjas som specialisttjänster för två eller flera distrikt. Kungl. Maj:t har numera på förslag av arbetarskyddsstyrelsen förordnat, att tre av förenämnda sex nya tjänster skall användas för anställande av tjänstemän med speciella uppgifter rörande kemisk-tekniska frågor samt frågor rörande byggnads- och anläggningsverksamhet. Dessa tjänstemän skall ha hela landet som verksamhetsområde. Vid nu ifrågavarande undersökningar bör prövas om fördelar står att vinna genom ytterligare specialisering i enlighet med de i propositionen antydda linjerna.

Vidare bör vid nu ifrågavarande undersökningar till behandling upptagas andra praktiskt-organisatoriska spørsmål såsom frågan om överförande i största möjliga utsträckning av expeditionella göromål, såväl hos arbetarskyddsstyrelsen som inom yrkesinspektionen, från den tekniskt utbildade personalen till kontorspersonalen samt frågan om en rationell anordning för resemedlens fördelning och användning.

Organisationsundersökningarna bör avse även arbetarskyddsstyrelsen. Härvid bör främst tekniska byrån uppmärksammas. I denna del vill jag hänvisa till att riksdagen godkänt propositionens förslag att tekniska byrån inte f. n. skall — såsom arbetarskyddsutredningen avsett — delas i två byråer men avsett att frågan om en uppdelning av byrån skall upptagas till behandling vid organisationsundersökningarna.

I samband med dessa undersökningar synes lämpligen kunna behandlas en annan i propositionen nr 98 berörd fråga, nämligen spørgsmålet huruvida det är möjligt och lämpligt att bygga ut arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser med föreskrift att företag av viss storlek eller med viss tillverkning är skyldigt att ha för säkerhetsuppgifterna helt avsedd personal anställd.

Vid utförande av detta utredningsarbete har vi sökt samråd med arbetarskyddsstyrelsen, vars kanslibyråchef tillkallats som expert i utredningen, samt med representanter för statens organisationsnämnd och för berörda arbetsmarknadsparter. Vi har företagit studiebesök vid tre av yrkesinspektionens distriktsexpeditioner, vid vissa industrier med ordnad lokal skyddstjänst samt på Arbetarskyddsnämnden. Därjämte har utredningens sekreterare deltagit i en inom arbetarskyddsstyrelsen i anslutning till utredningsarbetet företagen genomgång av arbetsrutinen vid samtliga distriktsexpeditioner. Denna genomgång har kompletterats av en i samarbete med organisationsnämnden verkställd frekvensundersökning för att fastställa tidsåtgången vid olika arbetsmoment i arbetet på expeditionerna. Genom organisationsnämndens försorg har även vissa undersökningar av arbetet på arbetarskyddsstyrelsens kassa- och avlöningskontor företagits.

I våra direktiv ingår att pröva vissa nya principer för ett effektivt utnyttjande av föreliggande personalresurser. Härvidlag bedrivs försöksverksamhet efter tre linjer. På sätt framgår av direktiven har på tre tjänster inom yrkesinspektionen anställts tjänstemän med speciell sakkunskap, två rörande det kemiska och kemi-tekniska området samt en rörande byggnads- och anläggningsverksamhet. Dessa tjänstemän är gemensamma för samtliga distrikt och placerade i Stockholm. De besöker arbetsplatser med speciella problem inom deras kompetensområden och tjänstgör därvid som

konsulter till den inspekterande personalen inom den allmänna yrkesinspektionen. Vidare har på vårt förslag försöksverksamhet igångsatts av arbetarskyddsstyrelsen för att utröna lämpligheten av att låta två eller flera yrkesinspektionsdistrikt dela en tjänsteman med speciell sakkunskap. Sistnämnda försöksverksamhet innebär att två angränsande distrikt, nämligen tredje och fjärde distriktet, såvitt angår arbetsställen inom vissa branscher slagits ihop till ett tillsynsområde. Detta inspekteras av en enda tjänsteman i vad avser sten-, pappers- och grafisk industri samt av en annan tjänsteman i vad avser kemisk-teknisk industri och textilindustri. Dessa två tjänstemän utövar ej tillsyn över arbetsställen utom nämnda branscher. Avsikten är att utröna huruvida effekten av deras arbete ökas genom att de får tillfälle att grundligt sätta sig in i berörda branschens skyddsproblem, vilket underlättas av vederbörandes förkunskaper. Slutligen pågår försök med att anlita yrkeskunniga arbetare som skyddsinstruktörer. Hittills har två kvalificerade maskinsnickare anställts för instruktionsverksamhet inom träindustrin, och för närvarande pågår inom arbetarskyddsstyrelsen utbyggnad av verksamheten med en instruktör för jordbruket, vilken börjar sin verksamhet i mars 1959.

Vi har låtit verkställa vissa specialundersökningar utöver vad ovan nämnts, nämligen en rörande den lämpligaste fördelningen av rutininspektioner vid arbetsställen av skiftande storlek och inom olika branscher samt en rörande erforderlig kompetens hos yrkesinspektionens inspekterande tjänstemän.

Vårt utredningsarbete omfattar en lagstiftningsfråga, nämligen frågan om lokal skyddspersonal, vissa anslagsfrågor, berörande framför allt delningen av arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå och inrättandet av ett centralt laboratorium för arbetarskyddsverket, samt ett avsnitt om organisatoriska frågor berörande yrkesinspektionens verksamhet, vilket närmast torde få formen av bedömanden av pågående försöksverksamheter samt rekommendationer till arbetarskyddsstyrelsen. Vi har för tids vinnande funnit lämpligt att nu avge ett delbetänkande angående förenämnda lagstiftnings- och anslagsfrågor, vilka kan lösas utan samband med vad vi kommer att uttala angående yrkesinspektionen.

Folkhälsoinstitutsutredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1957: 6), att vissa mera rutinbetonade undersökningar skulle överföras till ett yrkeshygieniskt laboratorium, som skulle inrättas hos arbetarskyddsstyrelsen men lokalt förläggas till statens institut för folkhälsan. I proposition 1958: 83 anförde emellertid föredragande departementschefen, statsrådet Johansson, att detta förslag ej borde upptagas till prövning i avvaktan på bl. a. pågående utredning angående organisationen av styrelsens tekniska byrå. Vi har därför upptagit detta förslag till övervägande och i ett särskilt kapitel redovisat vårt ställningstagande i denna del.

FÖRSTA KAPITLET

Viss utbyggnad av arbetarskyddslagen

Frågans bakgrund

Enligt våra direktiv skall vi överväga, huruvida det är möjligt och lämpligt att bygga ut arbetarskyddslagstiftningen med föreskrift att företag av viss storlek eller med viss tillverkning skall vara skyldigt att ha för säkerhetsuppgifterna helt avsedd personal anställd.

Ehuru endast säkerhetsuppgifterna direkt angetts i direktiven, torde anledning saknas att på denna punkt skilja på säkerhets- och sundhetsfrågor. Arbetarskyddslagen nämner genomgående ohälsa i följd av arbeteföre olycksfall däri, och sundhetsfrågorna påkallar minst lika stor uppmärksamhet som säkerhetsfrågorna. Vi kommer därför fortsättningsvis att betrakta den förebyggande verksamheten i vad avser såväl säkerhet som sundhet som en enhet. I enlighet med terminologien i arbetarskyddslagstiftningen kommer denna verksamhet att kallas skyddsarbete.

Arbetarskyddslagens sjätte kapitel innehåller regler om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare med avseende på skyddsarbetet, bl. a. genom utseende av skyddsombud och skyddskommittéer. I kapitlets inledande bestämmelse (39 §) uttalas, att ett på lämpligt sätt organiserat skyddsarbete skall bedrivas under arbetsgivarens ledning. Lagens regler kompletteras av föreskrifter i 62—67 §§ arbetarskyddskungörelsen (SFS 1949: 208). Enligt arbetarskyddslagen skall bland arbetstagarna skyddsombud utses vid varje arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsättes, såvida ej särskilt förhållande berättigar till undantag. Skyddsombud bör, där så finns påkallat, utses även på mindre arbetsställe än nu sagts. Val av skyddsombud förrättas av arbetstagarna eller lokal organisation, genom vilken de kan anses företrädna. Inom vissa slag av verksamhet, såsom inom byggnadsindustrien och skogshanteringen, kan, efter medgivande av arbetarskyddsstyrelsen, s. k. regionalt skyddsombud utses. Vid arbetsställe, varest regelbundet sysselsättes minst 50 arbetstagare, skall finnas en av företrädare för arbetsgivaren och av skyddsombud sammansatt skyddskommitté, som har att verka för sundhet och säkerhet i arbetet. Där så finns påkallat, bör skyddskommitté tillsättas jämväl på arbetsställe med mindre antal arbetstagare. Efterlevnaden av dessa lagregler är ej garanterad genom straff eller vite. Det finns sålunda ej möjlighet till ingripande mot vare sig arbetstagare, som underlåter att välja skyddsombud, eller ar-

betsgivare, som ej tillsätter skyddskommitté, ens i de fall, där ombud eller kommitté enligt lagen skall finnas. Däremot finns i 42 § regler om skadeståndsskyldighet för arbetsgivare, som hindrar skyddsombud att fullgöra sina uppgifter eller eljest på angivet sätt trakasserar skyddsombud. Anledningen till frånvaron av straff- eller vitesbestämmelser är, att det ansetts böra i största möjliga utsträckning överlämnas åt arbetsmarknadens parter att själva frivilligt ordna det lokala skyddsarbetet. I *proposition 1948: 298* med förslag till gällande arbetarskyddslag anförde sålunda föredragande departementschefen, statsrådet Möller, bl. a.

En förtroendefull samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetarskyddets område är — — — en av de viktigaste förutsättningarna för att säkra och sunda arbetsförhållanden skola kunna uppnås. På senare år — särskilt efter tillkomsten år 1942 av överenskommelsen mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen om den lokala säkerhetstjänsten — synes man också alltmer ha kommit till insikt om det lokala skyddsarbetets betydelse. Ännu torde emellertid förhållandena i detta hänseende på ett betydande antal arbetsplatser icke vara tillfredsställande ordnade. Möjligheten att genom lagstiftning uppnå en önskvärd intensifiering av det lokala skyddsarbetet är självfallet ganska begränsad, men icke minst av psykologiska skäl måste det likväl anses vara av vikt att lagstiftningen ger ökat stöd åt detta arbete.

Vid övervägande hur ett sådant ökat stöd skall åstadkommas uppställer sig till besvarande frågan om det är möjligt att göra skyddsombudsinstitutionen obligatorisk. Att införa något slag av påföljd för underlåtenhet att utse skyddsombud är dock enligt min mening uteslutet.

I *direktiven för 1953 års arbetarskyddsutredning* uttalade dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, följande.

Det bör därför understrykas, att ansvaret för ett tillfredsställande arbetarskydd åvilar vederbörande arbetsgivare samt att arbetarskyddsfrågorna i stor utsträckning är av den arten att de enklast och bäst löses genom samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare. Ökade insatser från arbetsgivarnas och arbetstagarernas sida och ett ytterligare utvecklat samarbete dem emellan torde vara den väsentliga förutsättningen för en mera betydande förbättring på detta område.

Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige har visat stort intresse för den lokala skyddstjänsten. De träffade år 1942 överenskommelse om allmänna regler för den lokala säkerhetstjänstens organisation, varjämte de beslöt tillsätta ett gemensamt organ, Arbetarskyddsnämnden, med uppdrag att verka för effektivisering av säkerhetstjänsten och arbetarskyddet över huvud taget. Dessa överenskommelser har år 1951 omarbetats i anslutning till 1949 års arbetarskyddslag, varvid ordet säkerhetstjänst ändrats till arbetarskyddsverksamhet.

Förut berörda författningsbestämmelser liksom nu nämnda överenskommelser avser huvudsakligen den lokala skyddstjänsten i den mån den utövas av skyddsombud och skyddskommittéer men berör endast till ringa del

frågan om skyddsingenjörer (skyddsinspektörer). Beträffande 1951 års överenskommelse har endast i den allmänna motiveringen uttalats, att förbunden bör särskilt uppmärksamma bl. a. frågan om utbildning av skyddsinspektörer och skyddsombud. I författningsbestämmelserna beröres frågan endast i 62 § arbetarskyddskungörelsen, där det stadgas att arbetsgivare, som ej själv helt leder skyddsarbetet på arbetsstället, skall uppdraga åt en eller flera personer (skyddsinspektör, personalkonsulent eller annan hos arbetsgivaren anställd) att i arbetsgivarens ställe i större eller mindre utsträckning handlägga frågor rörande arbetets sundhet och säkerhet. Där så skett, skall arbetsgivaren underrätta skyddsombuden därom samt om den ordning, vari hänvändelse till arbetsgivaren i skyddsfrågor skall göras. Bestämmelsen innebär ej någon skyldighet för arbetsgivaren att anställa en person för handläggande av skyddsfrågorna utan ger honom blott en anvisning om att han på visst sätt kan slippa att personligen leda skyddsarbetet trots regeln i 39 § arbetarskyddslagen att detta skall, i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, bedrivas under arbetsgivarens ledning.

I yttrande, som f. byråchefen i riksförsäkringsanstalten W. Stenholm och byråchefen därstädes N. Zetterman avgivit över arbetarskyddsutredningens betänkande, framfördes tanken på obligatoriska föreskrifter om särskild, för skyddsarbetet anställd personal. Det framhölls, att en effektivisering av arbetarskyddets organisation och verksamhet borde ske efter helt andra riktlinjer än i form av en »pålappning» efter tidigare mönster, som ursprungligen utformades, då näringslivet hade en helt annan struktur och arbetsförhållandena gestaltades på ett annat sätt än i våra dagar. Endast genom ökade insatser från arbetsgivarnas och arbetstagarnas sida kunde en verkligt effektiv förbättring åstadkommas. I yttrandet anfördes vidare bl. a., att tillsynen borde anpassas icke efter företagens storlek utan i förhållande till den större eller mindre yrkesrisken. Tiden sades vara inne att meddela föreskrifter, innebärande att företag med större yrkesrisk vore skyldiga att uppdraga åt särskilda befattningshavare (skyddsingenjörer, skyddsinspektörer) att närmast under högsta arbetsledningen och under intimt samarbete med skyddsombuden svara för att företagen i skyddsavseende städse befunde sig i bästa skick. I vad avsåge företag med liten yrkesrisk, tillhörande exempelvis yrkesgrupperna kontor, handel, hantverk etc., borde inom kommunerna finnas anställda en eller flera skyddsinspektörer, vilka hade att svara för tillsynen av arbetsförhållandena vid dessa företag. Härmed torde ha åsyftats en utbyggnad av den nuvarande kommunala tillsynen.

Tanken på obligatorisk skyddspersonal upptogs av föredragande departementschefen, statsrådet Ericsson, i *propositionen 1956: 98*, där det heter.

Med den fortgående utvecklingen i riktning mot alltmer komplicerade tillverkningsprocesser och en alltmera genomförd rationalisering synes det mig

naturligt, att arbetsgivarnas skyldighet att svara för arbetarskyddet åtminstone vid alla större företag samt alla företag med särskilt riskabel tillverkning tar sig uttryck i att särskild säkerhetspersonal anställas. Detta synes så mycket mera naturligt som ett nedbringande av riskerna för olycksfall och yrkessjukdom ligger helt i linje med de allmänna rationaliseringssträvandena. Även om bristen på tekniker kan medföra vissa svårigheter räknar jag sålunda med att förutsättningarna för arbetarskyddet vid nämnda grupper av företag kommer att fortlöpande förbättras. Det synes emellertid böra undersökas om det är möjligt och lämpligt att påskynda utvecklingen genom att bygga ut arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser med föreskrift att företag av viss storlek eller med viss tillverkning är skyldigt att ha för säkerhetsuppgifterna helt avsedd personal anställd.

Även om ett företag har säkerhetsarbetet organiserat på ett föredömligt sätt torde detta inte medföra, att de statliga tillsynsorganen kan helt släppa kontakten med företaget. Tillsynsorganens uppgifter blir emellertid sannolikt av mera konsulterande än kontrollerande natur. I varje fall kommer en ökning av antalet företag med på nyssnämnt sätt organiserat skyddsarbete att leda till en lättnad för tillsynsorganen och en ökning av deras möjligheter att ägna sig åt andra företag.

Ehuru svensk industri ingalunda är främmande för systemet med särskilt anställd skyddspersonal, innebär tanken på en lagstiftning med tvingande bestämmelser därom en väsentlig nyhet i förhållande till nuvarande arbetarskyddslagstiftning. Genom en enkät till i det följande nämnda stater har vi erfarit, att ej heller Danmark, Norge, Belgien, Nederländerna, Schweiz, Österrike eller de nordamerikanska staterna Illinois, New York och Oregon har lagstiftning av nu ifrågasatt slag. Däremot finns en viss motsvarighet i Storbritannien och Västtyskland. I Storbritannien är anställandet av säkerhetstjänstemän i regel arbetsgivarens ensak, men i vissa näringsgrenar, t. ex. skeppsbyggnad och byggnadsverksamhet, finns legalt krav på att säkerhetstjänstemän skall finnas. I Västtyskland är yrkesinspektionen ålagd att verka för att säkerhetsingenjör anställs, där det befunnits föreligga trängande behov av sådan. Inspektionen kan även bestämma att en säkerhetsingenjör skall anställas. Skulle det visa sig att en säkerhetsingenjör ej sköter sin uppgift tillfredsställande, kan inspektionen fordra, att han ersättes med lämpligare person. Det är ej i lag fastställt, vid vilka företag säkerhetsingenjörer kan påfordras, utan avgörandet ligger i yrkesinspektörens hand. I regel påfordras anställande av säkerhetsingenjör vid större eller särskilt riskfyllda företag.

Det må i detta sammanhang omnämnas, att ett delvis likartat problem behandlas i den nya strålskyddslagen (SFS 1958:110). Enligt 4 § i denna lag skall nämligen, om tillstånd till radiologiskt arbete meddelas för annan än enskild person som själv skall förestå verksamheten, för denna finnas av strålskyddsmyndigheten godkänd föreståndare och, om myndigheten finner skäl därtill, godkänd ersättare för honom. Motsvarande gäller jämväl handel med och innehav av radioaktivt ämne. Anledningen härtill liksom över huvud till de regler i strålskyddslagen, vilka avser tillstånd till drivande av där avsedd verksamhet, är att bedömandet av förekommande, varierande strålrisker i regel inte kan anförtros den enskilde utan måste tillkomma specialister inom radiofysiken. Även andra

liknande bestämmelser finns. Enligt KF 10/6 1949 (nr 341) om explosiva varor skall sålunda tillverkning av explosiva varor förestås av en av länsstyrelsen godkänd föreståndare. Vid fabriksmässig tillverkning må ej såsom föreståndare godkännas annan än den, som äger erforderliga teoretiska kunskaper och praktisk erfarenhet i sådan tillverkning, som skall förekomma vid fabriken, samt i övrigt prövas lämplig. På grund av den särskilda farligheten i nu nämnda verksamheter har alltså skyddsfrågorna där fått en speciell reglering.

Skyddstjänstemännen i dagens läge

Enligt yrkesinspektionens verksamhetsberättelse för 1957 finns det skyddsingenjörer vid 524 företag under allmänna yrkesinspektionens tillsyn, vid 78 företag under bergmästarnas tillsyn och vid 26 företag inom skogsyrkesinspektionens tillsynsområde. I det sammanhanget avses med skyddsingenjör en tjänsteman, som har att handlägga företagets arbetarskyddsfrågor. Hans arbete omfattar emellertid i flertalet fall även sådana uppgifter som brandskydd, verksskydd, personalfrågor, sjukvårdsfrågor, utbildning, fritidsfrågor, »public relations» m. fl. Brandskyddet kan dock sägas ingå i arbetarskyddet i vidsträckt mening, eftersom det avser ej endast materiella värden utan även arbetstagarnas personliga säkerhet. Om brandskyddet sålunda inräknas, torde antalet uteslutande för skyddsuppgifter anställda skyddstjänstemän uppgå till ca 200.

Vi kommer i fortsättningen att använda oss av det inom yrkesinspektionen vanliga uttrycket skyddsingenjör såsom beteckning på skyddstjänstemännen. Det är emellertid ej alltid ingenjörer som anställs i dessa befattningar, utan dessa tjänstemäns bakgrund kan vara mycket skiftande. Bland dem finns dels personer, vilka tidigare varit skyddsombud eller huvudskyddsombud, dels ock personer, vilka tidigare innehaft sådana yrken som officer, polis, forstmästare, personalkonsulent, arbetsledare, kontorsman, brandchef eller brandmästare, sjökaptan m. fl. Deras arbete innebär nämligen ej endast att ange tekniska lösningar av speciella skyddsproblem (där kan företaget anlita sina konstruktionsingenjörer) utan kräver framför allt förmåga och erfarenhet att handskas med människor, att föreslå förebyggande åtgärder, att intressera de anställda för skyddsarbetet och utbilda dem däri samt att undersöka och kartlägga olycksfallens orsaker. Dessutom skall skyddsingenjören vid inträffade olycksfall ingripa och organisera räddningsarbetet.

Skyddsingenjörerna har år 1957 sammanslutit sig till föreningen Sveriges skyddstjänstemän (FSS), som består av ett antal lokalföreningar med sammanlagt ca 400 medlemmar. Föreningens syfte är bl. a. att under samverkan bidra till effektivisering och aktivisering av arbetarskyddet ute på arbetsplatserna. Den skall stödja, hjälpa och skola skyddstjänstemännen till goda föregångsmän och ledare i skyddsarbetet.

Enligt uppgift från svenska industritjänstemannaförbundet var 1958 genomsnittslönen för sådan skyddsingenjör, som svarar för skydds- och ev. även bevakningsarbete vid koncern, företag eller del därav med i regel minst ca 1 500 arbetare och tjänstemän, 2 088 kronor per månad och för skyddsingenjörer vid företag etc. med ca 500—1 500 anställda 1 598 kronor per månad. Dessa siffror grundar sig på ett material av 50 resp. 40 inkomna uppgifter, varför det ej kan avgöras, om de är representativa för samtliga skyddsingenjörer.

I tabell 1 har de företag, som enligt hos yrkesinspektionen fördd statistik har skyddsingenjör, ordnats efter storlek. Tabellen visar tydligt, att det är vanligare med skyddsingenjör ju fler arbetstagare företaget har.

Tabell 1. Hos allmänna yrkesinspektionen under år 1953 registrerade företag fördelade efter storlek med angivande av förekomsten av skyddsingenjör

Antal arbetstagare	Antal hos yrkesinspektionen registrerade företag	Därav med skyddsingenjör	
		absolut	%
1 000 och över ...	105	71	67,6
500—999	192	76	39,6
400—499	103	29	28,2
300—399	192	44	23
200—299	360	72	20
100—199	1 100	102	9,3
50— 99	2 116	128	6,1
30— 49	2 873	34	1,2
0— 29	ca 62 000	27	0,04
Summa	ca 69 000	583	0,84

Skyddsingenjörsinstitutionens inverkan på yrkesinspektionens arbetsbelastning

Det huvudsakliga skälet till att frågan om obligatorisk skyddsingenjör vid vissa företag upptagits i våra direktiv torde vara det i propositionen 1956: 98 gjorda antagandet, att lagstiftning därom skulle leda till lättnad för tillsynsorganen och en ökning av deras möjligheter att ägna sig åt andra företag. För att belysa hur det förhåller sig därmed har vi tillställt yrkesinspektörerna en enkät med begäran om vissa uppgifter om nuvarande arbetsbelastning för yrkesinspektionen med avseende på företag med och utan sådan skyddsingenjör, som helt ägnar sig åt arbetarskydd och brandskydd.

De inkomna svaren utvisar, att det i oktober 1957 fanns sådan skyddsingenjör vid 121 av sammanlagt 311 registrerade arbetsställen med över 500 arbetstagare samt vid 60 arbetsställen, mindre än nyss sagts. Fördelningen på yrkesgrupp av företagen i storleksordningen över 500 arbetstagare med och utan här avsedd skyddsingenjör framgår av tabell 2.

Tabell. 2. Förekomsten av uteslutande för skyddsuppgifterna anställd skyddsingenjör vid företag med över 500 arbetstagare, fördelade efter yrkesgrupp (oktober 1957).

Yrkesgrupp	Antal företag med här avsedd skyddsingenjör	Antal företag utan här avsedd skyddsingenjör	S:a
1. Malmbrytning och metallindustri.....	70	77	147
2. Jord- och stenindustri.....	5	5	10
3. Skogshantering och träindustri.....	1	1	2
4. Pappers- och grafisk industri.....	17	22	39
5. Jordbruk och livsmedelsindustri.....	1	5	6
6. Textil- och beklädnadsindustri.....	5	27	32
7. Läder-, hår- och gummiindustri.....	2	6	8
8. Kemisk-teknisk industri.....	6	6	12
9. Byggnadsverksamhet.....	9	3	12
10. Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m. . .	2	2	4
11. Handel och varulager.....	—	5	5
12. Land- och sjötransport.....	2	10	12
13. Hotell- och restaurangrörelse.....	—	2	2
14. Annan yrkesrörelse.....	1	19	20
Summa	121	190	311

Den omständigheten, att yrkesinspektionen som förut nämnts i sin verksamhetsberättelse för 1957 angivit antalet företag under allmänna yrkesinspektionens tillsyn med skyddsingenjör till 524, visar, att den i enkäten till yrkesinspektörerna gjorda begränsningen av begreppet »skyddsingenjör» är relativt snäv.

Undersökningen av hur förekomsten av en skyddsingenjör i den betydelse, som vi i enkäten inlagt i begreppet, påverkar inspektionsverksamheten har begränsats till företag med över 500 arbetstagare. Vi har här sökt få fram siffror för besöksfrekvensen under femårsperioden 1952—1956 samt för hur många av besöken, som skett på yrkesinspektionens eget initiativ respektive efter begäran från företaget. Med uteslutande av V och XI distrikten (vilka vid besvarandet lämnat siffror, som ej är direkt jämförbara med de övriga distriktens) visar materialet, att företag med skyddsingenjör erhållit sammanlagt 1 912 besök mot 1 569 för företag utan skyddsingenjör. Företagen med skyddsingenjör har besökts dubbelt så ofta som de vilka saknar sådan eller i genomsnitt 4 gånger om året mot för de övriga företagen 2 gånger. 65 % av besöken vid företag med och 49 % av besöken vid företag utan skyddsingenjör skedde efter begäran från part, medan resten utgjordes av sådana besök, som yrkesinspektionens tjänstemän oberoende därav ansett erforderliga för tillsynsverksamheten, antingen de avsett inspektion eller haft någon speciell orsak, såsom ett inträffat olycksfall. Som tabell 3 visar, växlar denna proportion mellan de olika distrikten med en ytterlighet i I distriktet, varifrån uppgetts att så gott som samtliga angivna inspektioner företagits efter begäran.

Tabell 3. Besök 1952—56 vid företag i storleksordningen över 500 arbetstagare med resp. utan utslutande för skyddsutrustningerna anställd skyddsingenjör

Distrikt	Besök vid företag med skyddsingenjör			Besök vid företag utan skyddsingenjör		
	Summa	därav efter begäran		Summa	därav efter begäran	
		absolut	%		absolut	%
I.....	130	130	100	162	162	100
II.....	339	299	88	108	85	79
III.....	190	134	71	182	84	46
IV.....	81	49	60	101	46	46
VI.....	359	214	60	198	54	27
VII.....	284	195	69	515	213	41
VIII.....	110	90	82	70	35	50
IX.....	352	110	31	100	22	22
X.....	67	28	42	133	72	54
Summa	1 912	1 249	65	1 569	773	49

Det har förelegat svårigheter för distrikten att flera år efteråt avgöra, huruvida ett besök föranletts av en begäran från part eller ej, varför materialet från denna synpunkt kan vara behäftat med vissa felaktigheter. Dessa svårigheter påpekas bl. a. av yrkesinspektören i V distriktet, som emellertid uppskattar antalet besök efter begäran till 40—50 % av sammanlagt 290 besök vid större företag med skyddsingenjör. Han uppger inga siffror för företagen utan skyddsingenjör.

Yrkesinspektören i XI distriktet har angett besöken för tvåårsperioden 1/10 1955—1/10 1957. Under denna tid skedde i distriktet 381 besök vid företag med skyddsingenjör, av vilka 212 eller 56 % företogs efter begäran.

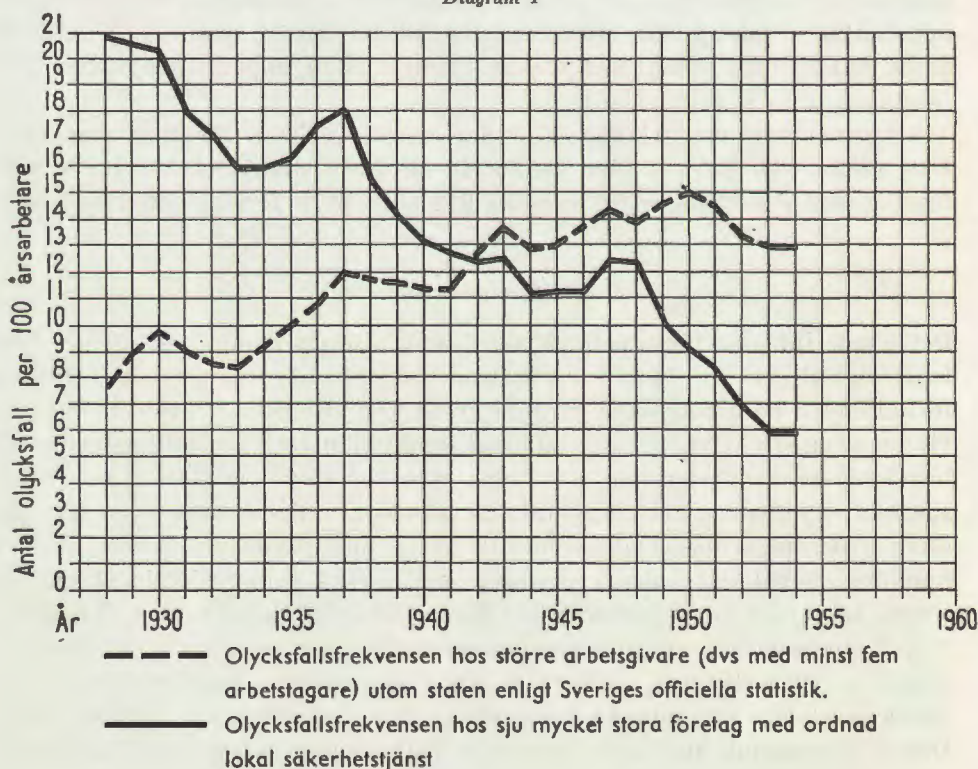
Överväganden och förslag

Det ökade intresse för arbetarskyddet, som alltmer kommit till synes, har tagit sig uttryck ej blott i förbättrade skyddsanordningar och sanitära förhållanden på arbetsplatserna utan även i en allt vidare spridd insikt om vikten av en effektivt organiserad lokal skyddstjänst. Organisationsformerna härvidlag är av varierande art. Som regel har inom de största företagen särskild skyddspersonal engagerats, som centralt eller i samverkan med de olika avdelningarnas skyddskommittéer tar upp skyddsproblemen till behandling. Såväl de centrala skyddskommittéerna som avdelningskommittéerna består av representanter för företagsledning, arbetsledare och arbetare. I stor utsträckning har skyddsverksamheten inom företagen koncentrerats på tekniskt-profylaktiska åtgärder, men stora ansträngningar har också gjorts för att animera personalen att aktivt delta i skyddsarbetet. Denna propaganda har tagit formen av information av nyanställda, anord-

nande av kurser för arbetsledare och arbetare, pristävlingar, filmförevisningar, uppsättande av affischer m. m. Samtidigt härmed har i regel genom statistik och på annat sätt utförts analys av inträffade yrkesskador och deras orsaker. För att belysa den goda effekt, som ett rätt bedrivet skyddsarbete kan ha, får vi hänvisa till den i diagram 1 intagna grafiska uppställning, som ställts till vårt förfogande av Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag. Diagrammet visar utvecklingen i fråga om olycksfallsfrekvens dels för större arbetsgivare utom staten enligt Sveriges officiella statistik (dvs. med minst fem arbetstagare), dels ock för sju mycket stora industriföretag, som sedan slutet av 1920-talet eller början av 1930-talet haft ordnad lokal skyddstjänst. Det bör beaktas, att kurvans nedgång i vad avser sistnämnda företag till en början sammanhänger med deras dåliga utgångsläge men att den fördelaktiga utvecklingen i fråga om antalet olycksfall fortsätter, även sedan de kommit i nivå med den allmänna frekvenssiffran.

Innan vi går närmare in på bedömandet av det spörsmål, vi här har att behandla, vill vi förutskicka följande. Vi har kommit till den slutsatsen, att förekomsten av skyddsingenjör på ett arbetsställe knappast är ägnad att nedbringa det totala antalet besök där från yrkesinspektionens sida. Även om vi därför icke funnit lagstiftning om skyddsingenjör vid vissa slags företag

Diagram 1

motiverad av det skälet, att därigenom skulle beredas lättnad i yrkesinspektionens arbetsbörda med avseende på dessa företag, har vi ändock funnit det synnerligen angeläget, att en utvidgning av skyddsingenjörsinstitutionen kommer till stånd. Under den förutnämnda yrkesinspektörsenkäten har spontant framhållits det stora värde för arbetarskyddet som sådant, som ett ökat anställande av skyddsingenjörer skulle innebära. Det är denna uppfattning, vilken vi obetingat delar och redan här vill kraftigt understryka, som gjort, att vi i det följande funnit oss böra föreslå viss lagstiftning i frågan.

Ytterligare vill vi, innan vi närmare ingår på förevarande problemkomplex, till belysande av spörsmålet om lagstiftning på området över huvud kan anses lämplig, framhålla följande. I vad den avser den lokala skyddstjänsten kan den gällande lagstiftningen i huvudsak sägas karakteriseras av att det ankommer på arbetsmarknadsparterna själva att genom frivilliga överenskommelser träffa avgörande i fråga om skyddstjänstens utformning, dock att ansvaret för arbetarskyddet vid ett arbetsställe alltid i sista hand åvilar arbetsgivaren. Då vi i det följande föreslår viss lagstiftning i ämnet, avser vi givetvis ej att avvika från denna för ett framgångsrikt lokalt skyddsarbete så väsentliga grundtanke om samverkan mellan arbetsmarknadsparterna. Vårt ställningstagande är i stället baserat på den tanken, att den lokala skyddstjänsten i åtskilliga fall ej når erforderlig effektivitet, om icke i den omedelbara ledningen för densamma ständigt står en på området sakkunnig person med skyddsarbetet som huvudsaklig arbetsuppgift.

Då vi härefter övergår till frågan, hur en lagstiftning i ämnet enligt vår mening lämpligen bör utformas, anger vi till en början de synpunkter vi funnit oss böra anlägga på den utformning, som det enligt våra direktiv närmast ålegat oss att pröva, nämligen huruvida det vore lämpligt att framtvunga anställande av skyddstjänstemän genom lagbestämmelser som på ett eller annat sätt sanktionerats. Dessa kunde i första hand ges den innebörden, att arbetsgivare ålades att anställa en för skyddsuppgifterna helt avsedd person på arbetsställe, där ett i lagen angivet minimiantal arbetstagare regelbundet sysselsattes. Skyldigheten att anställa skyddsingenjör skulle då följa direkt av lagregeln. Enär en på så generell regel grundad skyldighet kunde leda till ett olämpligt resultat i en del fall, borde regeln kompletteras med möjlighet för arbetarskyddsstyrelsen att medge undantag efter diskretionär prövning. Bestämmelserna borde i andra hand innebära skyldighet för arbetsgivare att anställa skyddsingenjör på arbetsställe, där detta med hänsyn till särskilda med driften förbundna risker eller andra omständigheter, t. ex. de yrkeshygieniska förhållandena, vore erforderligt, trots att antalet anställda ej uppginge till det fixerade minimiantalet. Eftersom det skulle vara fråga om en person, som uteslutande ägnade sig åt skyddsarbetet, torde nämligen i första fallet minimiantalet böra sättas tämligen högt,

varigenom vissa mindre företag komme att falla utanför bestämmelsen, trots att det vid dem med hänsyn till driftens art m. fl. omständigheter kunde synas minst lika befogat att skyddsingenjör funnes anställd. I sådana fall finge det överlämnas åt arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektören att bedöma behovet av skyddsingenjör och, om behov ansåges föreligga, lämna arbetsgivaren besked därom. Skyldigheten för arbetsgivaren skulle sålunda här inträda först sedan sådant besked erhållits från vederbörande myndighet. Ett vitesföreläggande från arbetarskyddsstyrelsen torde i båda fallen vara det lämpligaste medlet att beivra tredska från arbetsgivarens sida.

Det skulle enligt vår mening medföra svårigheter i flera avseenden att närmare utforma lagbestämmelser med ovan angiven principiell innebörd på sådant sätt, att icke alltför stora administrativa olägenheter uppstode vid deras tillämpning. Till att börja med möter svårigheter att precisera, vid vilket minsta arbetarantal heltidsarbete för en skyddsingenjör med visshet föreläge. En sådan minimigräns måste med nödvändighet variera starkt mellan olika branscher. Variationen kan befaras vara så stor, att fixering av en för flertalet branscher tillämplig gemensam minimigräns över huvud taget icke är möjlig ens om man, som ovan antytts, införde en eftergiftsmöjlighet. Det skulle också uppstå svårigheter att i praxis bestämma de särskilda risker, som oberoende av arbetarantalet skulle konstituera behovet av en heltidssysselsatt skyddsingenjör. Det är t. ex. osäkert, hur man i detta hänseende skall bedöma risker av »ammunitionsfabrikstyp», där det sällan inträffar olycksfall men följderna kan bli katastrofala, om det händer något.

Ett skäl, som åberopats för ett obligatorium, är, såsom ovan nämnts, att de arbetsplatser, som därvid komme i fråga, skulle kunna undantagas från yrkesinspektionens rutinmässiga inspektionsbesök, med påföljd att yrkesinspektionen skulle få mer tid att ägna åt andra företag. Såsom enkäten till yrkesinspektörerna visat, föranleder emellertid de större företagen med heltidsanställd skyddsingenjör ungefär dubbelt så stor arbetsbelastning för yrkesinspektionen som motsvarande företag utan skyddsingenjör. Detta kan delvis förklaras med att en av sitt arbete intresserad skyddsingenjör ofta känner behov av att diskutera uppkommande problem med yrkesinspektionens tjänstemän, medan man på ett arbetsställe utan skyddsingenjör kanske ej ens observerar ett förefintligt skyddsproblem, innan en olycka inträffat, eller lämnar yrkeshygieniska olägenheter obeaktade. Förhållandet kan möjligen också bero på att det just är de företag, där arbetarskyddsproblemen är särskilt framträdande, som funnit behov av en skyddsingenjör föreligga, under det att andra företag ej skulle förorsaka lika mycket arbete för yrkesinspektionen, även om de anställde en skyddsingenjör. Av det föreliggande materialet har vi emellertid dragit den slutsatsen, att förekomsten av skyddsingenjörer icke avlastar yrkesinspektionen arbete och ej

heller skulle göra det ens om rutininspektionerna på berörda arbetsställen upphörde.

Det är givetvis uteslutet att beröva arbetsställen med skyddsingenjör möjligheten att vid behov påkalla yrkesinspektionens hjälp. Vi kan därutöver ej heller anse det tillrådligt, att yrkesinspektionen helt upphör med den rutinmässiga tillsynen över sådana arbetsställen, om lagstiftning om obligatorisk skyddsingenjör införes. Det finge nämligen anses åvila yrkesinspektionen att — utan att gå in på någon detaljkontroll — bilda sig en uppfattning om på vilket sätt skyddsingenjören skötte sin uppgift. Detta bleve av betydelse i de fall, där arbetsgivaren ej hade något positivt intresse av skyddsarbetet utan anställt en skyddsingenjör endast för att ställa sig lagföreskriften till efterrättelse. Vidare kan det föreligga risk för viss »fabriksblindhet», även om skyddsingenjören är väl lämpad för sin uppgift och gör en god insats för att höja arbetsplatsens sundhet och säkerhet. Yrkesinspektionens tjänstemän har en mångsidig erfarenhet från olika arbetsställen och kan därför föreslå åtgärder mot olycksfallsrisker och hygieniska olägenheter, som man vid arbetsstället antingen accepterat som ofrånkomliga eller ej uppmärksammat. Slutligen kan det i sista hand bli yrkesinspektionens uppgift att tillse, att skyddsingenjörens förslag till skäligen arbetarskyddsåtgärder förverkligas. Skyddsingenjörens ställning som arbetsgivarens underordnade kan nämligen medföra svårigheter för honom för det fall arbetsgivaren vägrar att bekosta genomförandet av erforderliga, av skyddsingenjören föreslagna skyddsåtgärder. Det kan ej heller anses riktigt att så att säga överlåta tillsynen på arbetstagarna, så att yrkesinspektionens besök skulle bli beroende av klagomål från dem. Tvärtom bör arbetstagarna ha rätt att känna den trygghet, som är förenad med vetenskapen att ett opartiskt, statligt organ handhar arbetarskyddstillsynen på arbetsstället. Det kan befaras, att denna trygghetskänsla till viss del skulle gå förlorad, om det statliga organets ingripande gjordes beroende enbart av arbetstagarnas egna åtgärder.

Slutligen må nämnas, att det knappast torde vara möjligt att ge skyddsingenjören samma legala skydd mot trakasseri, som i 42 § arbetarskyddslagen tillförsäkrats skyddsombud. Skyddsombuden skyddas nämligen mot trakasseri, som de kan utsättas för i sitt vanliga arbete men som föranledes av deras insatser i skyddsarbetet. Detta är ju ej tillämpligt på en skyddsingenjör, som ej skulle ha något arbete vid sidan av skyddsuppgifterna.

Om en lagstiftning om obligatorisk skyddsingenjör införes, synes den böra innehålla någon regel om vederbörandes kompetens, så att en tredskande arbetsgivare ej kan göra gällande, att han uppfyllt lagens föreskrift genom att mot låg lön anställa en oduglig person, som anges vara skyddsingenjör. Det måste först och främst betonas, att man ej bör kräva någon speciell examen, teknisk eller annan. Såsom förut framhållits, har de nu verksamma skyddstjänstemännen mycket skiftande bakgrund. Eftersom de

anställts frivilligt av företagen, kan man utgå från att deras insatser inom skyddsarbetet är av stort värde, även om de i en del fall ej innehar de teoretiska kvalifikationer, som kan behövas för att lösa uppkommande rent tekniska skyddsproblem. Det är enligt vår åsikt ej nödvändigt, att skyddsingenjören själv kan klara sådana problem, utan på den punkten bör han kunna få sakkunnig hjälp t. ex. från företagets konstruktionsavdelning. Lagregeln borde därför ha en allmän formulering. Dess tillämpning ankomme i det enskilda fallet i sista hand på arbetarskyddsmyndigheterna, då främst vederbörande yrkesinspektör. Därigenom finge denne en synnerligen svår och grannlaga uppgift. Om en olämplig skyddstjänsteman anställts, kan det antagas, att det endast i rena ytterlighetsfall vore möjligt att kräva hans avskedande.

Slutligen kunde det, åtminstone i vissa fall, vid en tvingande regel synas olämpligt att ett företag, som har goda arbetarskyddsförhållanden trots att det saknar heltidsanställd skyddsingenjör, nödgades anställa en sådan utan att detta kunde antagas medföra någon mera betydande förbättring av arbetarskyddet.

Av skäl som ovan anförts anser vi det ej tillrådligt att nu införa en sanktionsgaranterad skyldighet för vissa företag att ha för skyddsarbetet helt avsedd personal anställd.

De olägenheter, som enligt vad här anförts i vissa hänseenden kunde följa av ett obligatorium, bortfaller i huvudsak, om lagregeln i stället utformas som en rekommendation. Det ligger också helt i linje med lagstiftningen om lokal skyddstjänst i övrigt, att statsmakterna på sådant sätt ger uttryck åt sin förväntan på en snabbare utveckling av företagens skyddstjänst i berört hänseende. Visserligen torde därigenom den i och för sig i allra högsta grad önskvärda utökningen av skyddsingenjörsinstitutionen ej komma att fortgå i lika snabb takt som skulle följa av ett obligatorium. Även om så blir fallet, anser vi dock, i betraktande av de olägenheter som vi funnit vara förenade med ett obligatorium, lämpligt att erfarenheten får utvisa, vilken verkan en icke tvingande lagstiftning kan få. Vi föreslår därför, att arbetarskyddslagen utbygges med en rekommendation om anställande av skyddstjänstemän vid vissa företag. Ett förslag till dylikt tillägg till lagen återfinns på s. 7.

Eftersom vårt förslag ej avser en obligatorisk lagstiftning, har vi ej ansett det lämpligt att anknyta lagregeln till ett fixerat antal anställda. Det är dock naturligt, att det i första hand är de stora arbetsställena, som bör ha skyddsingenjör. Vi föreslår därför, att betydande omfattning hos arbetsstyrkan skall vara *ett* skäl för att behov av skyddstjänsteman skall anses föreligga. I fråga om andra än mycket stora företag bör bl. a. avsevärda med driften förbundna risker kunna föranleda anställande av skyddsingenjör, i synnerhet om skyddsfrågorna på arbetsstället därjämte i hög grad kräver fortlöpande beaktande. Vad nu sagts om riskerna stämmer väl

överens med den allmänt vedertagna principen, att den som utövar en särskilt farlig verksamhet får i högre grad än annan rörelseidkare svara för de med driften förbundna riskerna. Här må framhållas det strikta skadeståndsansvaret i utomobligatoriska rättsförhållanden. Samtidigt vill vi framhålla, att sundhetsfrågorna på arbetsstället också i detta sammanhang bör tillmätas stor betydelse. Det är dessa förhållanden vi vill betona genom att föreslå, att hänsyn skall tagas till om driften är av sådan art, att sundhets- och säkerhetsfrågorna i särskilt hög grad kräver fortlöpande beaktande. Den närmare utformningen av en enhetlig praxis vid regelns tillämpning torde få överlämnas till arbetarskyddsmyndigheterna.

Även med den ståndpunkt vi intagit i lagstiftningsfrågan anser vi lämpligt, att i lagtexten anges visst kompetenskrav beträffande ifrågavarande skyddstjänstemän. Som vi redan tidigare framhållit bör anknytning till särskild examen eller annan utbildning undvikas. I detta sammanhang vill vi erinra om att det föreligger stora möjligheter för skyddstjänstemän att få undervisning i arbetarskyddsfrågor bl. a. genom Arbetarskyddsnämndens verksamhet och kurser i arbetsgivareföreningens och Föreningen Sveriges skyddstjänstemäns regi.

För att det skall bli lättare att förmå tveksamma arbetsgivare att anställa en skyddstjänsteman, har vi nöjt oss med att föreslå, att denne skall ha skyddsarbetet till huvudsaklig uppgift. Därigenom lämnas möjlighet att t. ex. samordna arbetarskyddet och brandskyddet med vissa andra närliggande arbetsuppgifter. Vi finner härvid angeläget betona vikten av att skyddstjänstemännen, därest de i någon mån användes till arbetsuppgifter utanför arbetarskyddets ram, i varje fall ej anförtros göromål av sådan art, att de enligt vad som kan bedömas kan vara ägnade att försvåra skyddstjänstemännens samarbete i arbetarskyddsfrågor med arbetstagarna.

Vi vill kraftigt understryka, att arbetsgivaren ej kan avhända sig sitt primära ansvar för arbetsställets sundhet och säkerhet genom att anställa en skyddsingenjör. Detta har vi i lagförslaget velat betona genom de däri använda ordalagen »den omedelbara ledningen av skyddsarbetet».

Om vårt förslag i fråga om 39 § arbetarskyddslagen antages, synes vissa ändringar böra vidtagas jämväl i 62 och 66 §§ arbetarskyddskungörelsen, varför vi även lämnar förslag till i vissa delar ny lydelse av dessa paragrafer (s. 8).

ANDRA KAPITLET

Arbetarskyddsstyrelsen

Nuvarande organisation och verksamhet

Arbetarskyddsstyrelsen är central statsmyndighet för arbetarskyddsfrågor, utom såvitt angår arbete, som är att hänföra till skeppstjänst. Styrelsen är chefsmyndighet för yrkesinspektionen.

Enligt arbetarskyddsstyrelsens instruktion (SFS 1957:645) åligger det styrelsen bl. a. att verka för främjande av arbetarskyddet och vidtaga de åtgärder, som finns påkallade i skyddstekniskt, yrkeshygieniskt, yrkesmedicinskt och socialt hänseende för att utveckla och förbättra detta skydd, att handlägga ärenden, som rör arbetstid, raster samt vila från arbete, att meddela erforderliga föreskrifter, råd och anvisningar rörande arbetarskydds- och arbetstidslagstiftningens tillämpning samt att tillhandagå med råd och upplysningar i arbetarskydds- och närstående frågor samt bedriva erforderlig upplysnings- och undervisningsverksamhet på arbetarskyddets område.

Chefen för arbetarskyddsstyrelsen, tillika ordförande i styrelsen, är generaldirektör. Styrelsen är uppdelad på tre byråer, vilka var och en förestås av en byråchef, nämligen tekniska byrån, arbetstidsbyrån och kanslibyrån, samt tre fristående avdelningar, var och en under ledning av en byrådirektör, nämligen sociala avdelningen, skogsavdelningen och trafikavdelningen. Till styrelsen är även såsom arvodesanställda knutna en överläkare och en biträdande läkare med vardera sex timmars tjänstgöringstid per vecka.

De tre byråcheferna är ledamöter i styrelsen. Vid handläggning av pleniärende, som tillhör sociala avdelningens, skogsavdelningens eller trafikavdelningens verksamhetsområde eller som hänskjutits till överläkaren, ingår chefen för vederbörande avdelning eller överläkaren såsom ledamot av styrelsen beträffande detta ärende. I handläggningen av framför allt arbetstidsärenden men även av t. ex. skyddstekniska, yrkeshygieniska, yrkesmedicinska och sociala ärenden av principiell betydelse eller större vikt deltagar som ledamöter högst två av Kungl. Maj:t utsedda partsrepresentanter från vardera arbetsgivar- och arbetstagsidan.

Tekniska byrån

Organisation och arbetsuppgifter

Tekniska byrån har i huvudsak

att handlägga ärenden rörande förebyggande av ohälsa och olycksfall i arbete i skyddstekniskt och tekniskt-yrkeshygieniskt avseende samt ärenden angående skyldigheter, som i nämnda hänseenden åvilar tillverkare, försäljare, upplåtare och installatörer av maskiner, redskap och andra tekniska anordningar,

att utarbeta förslag till erforderliga föreskrifter, råd och anvisningar rörande arbetarskyddslagens tillämpning,

att i övrigt vidtaga åtgärder, som finns påkallade i skyddstekniskt och tekniskt-yrkeshygieniskt hänseende för att främja, utveckla och förbättra arbetarskyddet,

att tillhandagå med råd och upplysningar i arbetarskydds- och närstående frågor samt bedriva erforderlig upplysnings- och undervisningsverksamhet på arbetarskyddets område ävensom

att handlägga ärenden angående tillsynsorganens verksamhet med avseende på de uppgifter, som faller inom byråns arbetsområde.

Byrån är uppdelad på fem avdelningar, nämligen allmänna avdelningen, maskinavdelningen, tryckkärlsavdelningen, avdelningen för lyftanordningar och gruvavdelningen.

Allmänna avdelningens arbetsområde omfattar bl. a. husbyggnadsarbete i allmänhet, väg-, gatu- och brobyggnad, hamn-, kaj- och annan vattenbyggnad, övrigt byggnads- och anläggningsarbete såsom flygplats- och linjebyggnadsarbete, arbete i grus- och lertag, dykeriarbete och arbete i tryckluft, stuveriarbete, arbetslokaler i allmänhet ävensom personalrum, speciella arbetslokaler såsom garage, bensinstationer, sprutmålningslokaler och bergverkstäder, speciella anläggningar och installationer såsom vatten-, avlopps-, gas-, kyl- och frysanläggningar, belysning, ventilation och uppvärmning, eldfarliga, frätande och giftiga ämnen, lösnings-, konserverings-, rengörings-, avfettnings-, impregnerings-, utrotnings- och bekämpningsmedel, damm, rök, gas, ånga, buller, värme, kyla och fukt, personlig skyddsutrustning samt lokal skyddsverksamhet, skyddsombud och skyddskommittéer.

Maskinavdelningens arbetsområde omfattar maskiner, redskap och andra tekniska anordningar samt verktyg med undantag av tryckkärl, hissar, kranar och andra lyftanordningar. Till arbetsområdet hör motorer, transmissioner, manöverorgan samt arbetsmaskiner och redskap för och inom alla näringsgrenar såsom jordbruk, skogsbruk, gruv- och stenindustri, livsmedels-, dryckesvaru-, tobaks-, textil-, beklädnads-, trä- och korkindustri, massa- och pappersindustri, tryckerier, bokbinderier och grafisk industri, läder-, hår-, tagel-, gummi- och transportmedelindustri, kemisk industri, tegel-, glas-, porslins- och cementindustri, järn-, stål- och metallindustri, byggnads- och anläggningsindustri och restauranger ävensom i hemmen

använda maskiner och redskap. Till arbetsområdet hör också förebyggandet av vibrationer och buller vid användning av maskiner, apparater, redskap och handverktyg.

Tryckkärlsavdelningens arbetsområde omfattar tryckkärl och därtill hörande anordningar samt svetsning av dylika konstruktioner. Hit hör bl. a. högtrycksångpanneanläggningar med vattenvärmare, överhettare och andra speciella anordningar, lågtrycksångpanneanläggningar, varmvattenpanneanläggningar, ång- och varmvattenackumulatörer, cellulosa kokare och andra kokare, kalorisorer, diffusörer, värmebord, vulkaniseringsapparater, torkcylindrar, tryckluftbehållare, hydroforer, hydrauliska ackumulatörer, stationära och transportabla gasbehållare, cisterner, tankar och fat.

Avdelningens för lyftanordningar arbetsområde omfattar lyft- och transportanordningar (utom gruvhissar). Hit hör sålunda bl. a. permanenta hissar för person- och varutransport, paternosterhissar, byggnadshissar, sänkstolar, rulltrappor, linbanor för person- och godstransport, travers-, bro-, portal-, torn-, bock-, derrick-, kabel- och mobilkranar, gaffeltruckar, telfrar, vinschar och spel, lyftblock och lyftredskap samt kontinuerliga och intermittenta transportanordningar såsom rem- och stålbandstransportörer, lamelltransportörer, skruvtransportörer, kättingtransportörer, kretstransportörer, rullbanor, skopverk och släpskoeanläggningar.

Gruvavdelningens arbetsområde omfattar arbete, som under jord bedrivs i gruva, i stenbrott eller på annan med gruva eller stenbrott jämförlig arbetsplats samt sprängningsarbete inom all verksamhet. Till arbetsområdet hör bl. a. arbete med borrhning, lastning, tappning, transport och uppföring, utrymningsvägar, utsprängning av bergrum e. d., bergutrymnens bestånd, arbetslokaler i gruvor och jämförliga arbetsplatser samt till dessa hörande belysning, ventilation och uppvärmning, frågor rörande brytningsmetoder, gruvhissar och liknande uppföringsanordningar samt vid sprängningsarbete använda explosiva ämnen, tändmedel, laddapparater, tändapparater, motståndsmätare och annan sprängutrustning.

Med ledning av arbetarskyddsstyrelsens rapporter till justitiekanslersämbetet om antalet icke slutligt handlagda ärenden redovisas i följande upp-

Tabell 4. Tekniska byråns arbetsbalans 1950—1957 fördelad på de olika avdelningarna.

Avdelning	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Allmänna avdelningen	57	29	30	45	50	24	40	42
Maskinavdelningen	64	32	65	80	151	147	120	93
Tryckkärlsavdelningen	29	6	2	9	22	16	12	20
Avdelningen för lyftanordningar ..	22	28	43	55	66	44	62	52
Gruvavdelningen	7	1	2	6	7	6	13	2
Summa	179	96	142	195	296	237	247	209
Totalt antal handlagda ärenden ..	1 505	1 178	1 122	1 241	1 338	1 201	1 233	1 173

ställning byråns arbetsbalans 1950—1957, vartill fogats en uppgift på det totala antalet handlagda ärenden under samma år (tabell 4). Tekniska byrån har som synes en stående balans på ca 200 ärenden, motsvarande ungefär en sjättedel av det antal ärenden, som behandlas varje år.

I tabell 5 har de under år 1957 diarieförda ärendena fördelats i grupper efter ärendenas art. För överskådliggighets skull har vi redan i nedanstående kommentar till tabellen redovisat vissa överväganden med anledning av vad som framkommit. Tabellen avser ej blott inkomna ärenden utan även byråns initialärenden, t. ex. utsändande av förslag till anvisningar under grupp 3.

Det måste understrykas, att siffrorna i tabell 5 icke ger en fullständig bild av arbetsbelastningen, ty medan ett ärende kanske endast kräver någon timmes handläggning kan ett annat ta månader i anspråk. Rent allmänt gäller, att ärendena för varje år blir alltmer komplicerade och tar allt längre tid i anspråk. Dessutom tillkommer en rad arbetsuppgifter i samband med tjänsteresor, konferenser, kommittéarbete o. d., som ej framgår av diariet.

Tabell 5. Fördelning av under år 1957 diarieförda ärenden på tekniska byrån.

Ärendets art	Allmänna avd.	Maskin-avd.	Tryck-kärls-avd.	Avd. för lyft-anordn.	Gruv-avd.	Summa
1. Remisser från Kungl. Maj:t m. fl.	14	6	2	5	17	44
2. Ärenden enligt 45 § arbetarskyddslagen.	57	182	157	95	10	501
3. Utarbetande av råd och anvisningar m. m.	27	9	2	11	—	49
4. Dispenser.	48	1	55	23	5	132
5. Förfrågningar om tillämpning av arbetarskyddslagen m. m.	51	11	27	21	10	120
6. Olycksfallsärenden (utom rättegångar).	10	20	6	12	1	49
7. Besiktningmän, svetslicenser m. m.	2	—	151	58	8	219
8. Personlig skyddsutrustning.	31	2	—	—	—	33
9. Upplysningsverksamhet.	6	6	2	13	10	37
10. Besvär över yrkesinspektörs beslut.	7	—	—	1	—	8
11. Övrigt.	52	18	20	13	8	111
Summa	305	255	422	252	69	1 303

1. Remisser från Kungl. Maj:t m. fl. Huvudparten av dessa ärenden består av utlåtanden till domstolar och åklagare i skadeståndsmål, som berör olycksfall i arbete, yrkessjukdom eller i vissa fall egendomsskada.

2. Ärenden enligt 45 § arbetarskyddslagen. Denna paragraf lyder.

Tillverkare eller försäljare av maskin, redskap eller annan teknisk anordning ävensom den, vilken upplåter sådan anordning till begagnande, skall tillse, att

anordningen, då den avlämnas för att tagas i bruk inom riket eller här utställes till försäljning eller i reklamsyfte, är försedd med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, så ock tillhandahålla för anordningens användning och skötsel erforderliga föreskrifter.

Utför någon såsom självständig företagare installation av anordning, som i första stycket sägs, skall han vid installationen tillse, att föreskrivna skyddsanordningar uppsättas samt att för installationen i övrigt gällande föreskrifter iakttagas.

En motsvarighet till denna paragraf infördes ursprungligen år 1938 i den då gällande lagen om arbetarskydd i anslutning till en av Internationella arbetsorganisationen år 1929 antagen rekommendation. Med stöd av bestämmelsen, som sedan år 1944 är sanktionerad genom ett förbudsförfarande (jfr 56 och 63 §§ arbetarskyddslagen), kan tekniska byrån förhandsgranska olika maskiner och redskap m. m. i skyddstekniskt hänseende och påfordra komplettering av deras konstruktion och skyddsanordningar samt därigenom före leveransen eller ibruktagandet i görligaste mån minska de med maskinen, redskapet etc. i varje särskilt fall förbundna yrkesskaderiskerna. Därigenom inbesparas avsevärt med tid och arbete för yrkesinspektionens tjänstemän i fråga om granskning av maskiner ute på arbetsplatserna. Dessutom blir säkerheten för arbetstagarna betydligt större, om maskinen är godtagbar redan vid leveransen. Eljest kan en från arbetarskyddssynpunkt olämplig maskin komma att användas, till dess antingen en inträffad olycka fäster arbetsgivarens eller arbetstagarnas uppmärksamhet på dess bristfällighet eller yrkesinspektionen efter kanske något eller några år besöker arbetsplatsen. Det må även framhållas, att en ändring av någon detalj, som är relativt enkel att genomföra på tillverkningsstadiet, kan innebära en så stor kostnad för arbetsgivaren, att yrkesinspektören ej finner skäligen att lägga honom att ändra maskinens konstruktion i berörda del. Följden kan då bli, att maskinen får ett primitivare skydd. Generellt kan sägas, att kostnaden för skyddsanordningar e. d. blir lägre, om de tillverkas i samband med maskinerna. Med avseende på säkerheten tillkommer det faktum, att tekniska byråns starkt specialiserade tjänstemän kan ha lättare att finna dolda yrkesskaderisker än vad man har på arbetsstälлена och bland yrkesinspektionens fältarbetskrafter.

En till styrelsen centraliserad handläggning av ärenden enligt 45 § arbetarskyddslagen ger också ökad rättssäkerhet genom att lagtillämpningen blir enhetlig. Eftersom arbetarskyddslagen spänner över så stora områden, har det icke varit möjligt att i lagtexten eller i den till lagen knutna arbetarskyddskungörelsen ange i detalj vilka krav som ställs på t. ex. arbetsmaskiner. Det åligger därför styrelsen att meddela erforderliga föreskrifter, råd och anvisningar rörande arbetarskyddslagstiftningens tillämpning. I alla de avseenden, där styrelsen ej utfärdat generella föreskrifter (jfr under 3.), kan det vara tveksamt, hur en maskin eller annan anordning skall vara be-

skaffad, för att den skall kunna godtagas från arbetarskyddssynpunkt. Tillverkaren har då behov av att kunna vända sig till en myndighet och få besked om hur lagen bör tillämpas i olika fall.¹

Det har i fråga om tekniska byråns verksamhet i vad den avser 45 paragrafens tillämpning anförts, att detta arbete skulle kunna överflyttas till provningsanstalter, organisationer eller andra organ. Ett nära samarbete på här berört område bedrivs sedan många år mellan arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå och statens provningsanstalt, statens hantverksinstitut m. fl. På anmodan av byrån utföres sålunda hos provningsanstalten ingående prov rörande material och hållfasthet hos exempelvis maskiner, tryckkärl, ställningsdelar för byggnadsindustrien, personlig skyddsutrustning m. m., medan hantverksinstitutet provar varmluftpannors och byggtorkars utförande med avseende på drifttemperatur, uppkommande gasammansättningar m. m. Oberoende av vilken anstalt eller institution som utför dylika prov eller undersökningar ankommer det emellertid på arbetarskyddsstyrelsen och dess tekniska byrå att bedöma, vilka åtgärder som behöver vidtagas från arbetarskyddssynpunkt med hänsyn till de erhållna provningsresultaten. Det är därvid ej blott materialets hållfasthet och andra mekaniska egenskaper, som är avgörande för säkerhetsfrågorna, utan stor vikt måste fästas vid de arbetsförhållanden, under vilka anordningen kommer att brukas, hur de olika arbetsmomenten utföres, på vilka punkter man har anledning antaga, att arbetstagarna kan frestas att åsidosätta nödig aktsamhet för att vinna tid och därmed ökade ackordsförtjänster etc. För kännedom härom erfordras god kontakt med förhållandena ute i industrien. Tekniska byråns tjänstemän får sådan kännedom bl. a. genom besök och konferenser och genom utnyttjande av yrkesinspektionens erfarenheter, vilket underlättas av byte av tjänstemän mellan yrkesinspektionen och styrelsen och av att befattningshavare vid yrkesinspektionen inkallas till tjänstgöring på byrån. Det är uppenbart, att detta samarbete med yrkesinspektionen skulle ställa sig betydligt mera omständligt för ett utomstående organ.

Betydelsen av stadgandet i 45 § arbetarskyddslagen understrykes även av att det för de nordiska ländernas del finns likartade bestämmelser, vilka möjliggjort ett nordiskt samarbete för att åstadkomma enhetliga regler om maskiners och redskaps etc. utförande i skyddstekniskt hänseende, så att sådana tekniska anordningar skall kunna användas i dessa länder, utan att behöva ändras eller kompletteras. Samarbetet avser även att införa enhetliga bestämmelser för anordningar, som importeras från andra länder än de nordiska, samt att samverka vid provning och granskning av maskiner etc. För närvarande finns för sådant samarbete tillsatta två kommittéer, nämligen Nordiska maskinkommittén och Nordiska arbetsutskottet för per-

¹ Se även SOU 1946:60, s. 546.

sonlig skyddsutrustning. Båda kommittéerna leds av personal från tekniska byrån.

För att ytterligare belysa frågan om 45 § har vi sökt få fram varifrån förevarande ärenden härledes. Det visade sig, att medan under 1957 nästan exakt hälften av maskinavdelningens ärenden enligt 45 § tillkommit på officiellt initiativ, d. v. s. efter uppmaning från avdelningens tjänstemän (ca 5 %) eller från yrkesinspektionen (ca 45 %), var motsvarande andel på de övriga avdelningarna betydligt lägre. Det är dock mycket svårt att få fullt klarlagt, hur det förhåller sig därmed, då en begäran om granskning mycket väl kan bero på t. ex. en uppmaning från en yrkesinspektör, utan att detta utsägs i handlingarna. Enligt uppgift från maskinavdelningen har andelen på privat initiativ tillkomna ärenden vuxit under senare år, vilket man förklarar med att avdelningens arbete för att minska antalet från arbetarskyddssynpunkt mindervärdiga maskiner av olika slag blivit så känt, att tillverkare och leverantörer numera i större omfattning låter granska sina varor frivilligt hellre än att avvakta en uppmaning. Vid avdelningarnas behandling av ärendena görs ingen åtskillnad med hänsyn till deras ursprung. Om det kommer in ett flertal ärenden rörande samma slags maskin, ger detta i regel anledning till utfärdande av en generell cirkulärskrivelse eller allmänna anvisningar om den maskintypen. Vid handläggningen av de enskilda ärendena hänvisas sedan därtill.

Vid övervägande av ovan berörda spörsmål angående 45 § har vi ej funnit skäl föreslå vare sig ett borttagande av möjligheten att erhålla förhandsgranskning hos styrelsen eller en överflyttning av granskningsverksamheten till annat statligt organ. Vi anser, att det finns anledning förmoda, att ett överförande till t. ex. statens provningsanstalt skulle medföra, att arbetarskyddssynpunkterna ej bleve tillräckligt beaktade vid bedömning av maskinerna. Dessutom skulle det otvivelaktigt vara till skada för arbetarskyddsstyrelsens arbete med utfärdande av generella råd och anvisningar, om styrelsen ej hade nu föreliggande nära kontakt med tillverkare och leverantörer.

Enligt 7 § KF den 19/11 1914 ang. stämpelavgiften (senaste lydelse i denna del SFS 1957: 167) äger frihet från stämpel rum i ärenden angående tillämpning av arbetarskyddslagstiftningen, arbetstidslagstiftningen och butiksstängningslagstiftningen, vilka handlägges av arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektionen. Ej heller utgår eljest några avgifter för arbetarskyddsstyrelsens befattning med olika ärenden. Eftersom ett konstaterande från arbetarskyddsstyrelsen, att en viss maskin erbjuder betryggande säkerhet, otvivelaktigt är god reklam för tillverkaren eller försäljaren av maskinen i fråga, har vi övervägt, om det vore lämpligt att införa någon form av avgifts- eller stämpelbeläggning för styrelsens granskning enligt 45 §. Avgiftsbeläggningen skulle då avse ersättning för styrelsens arbete enligt en taxa, som beräknats med ledning av kostnaderna för styrelsens arbete med varje ärende, medan stämpelbeläggningen skulle avse ett mindre belopp, som vore

lika för alla ärenden. Vi har emellertid funnit övervägande skäl tala för att bibehålla nuvarande avgifts- och stämpelfrihet. Styrelsens granskningsarbete måste, när det gäller arbetstagarnas säkerhet, anses vara principiellt sett fullt jämförbart med yrkesinspektionens tillsynsverksamhet på de enskilda arbetsplatserna, vilken här i landet alltid ansetts böra utövas utan kostnad för arbetsgivarna.

3. *Utarbetande av råd och anvisningar m. m.* Arbetarskyddslagens och arbetarskyddskungörelsens föreskrifter om åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall är allmänt hållna, varför det erfordras detaljerade tillämpningsföreskrifter. Dessa utfärdas av arbetarskyddsstyrelsen i olika former och faller främst inom tekniska byråns område. Det finns en numrerad serie »Anvisningar» och en numrerad serie »Yrkesinspektionens skyddsbilder», vilka påbörjats av tidigare chefsmyndigheter, samt olika PM, »Råd och anvisningar», cirkulärskrivelser etc. Flera omfattande anvisningar, såsom tryckkärls- och krannormerna, har utfärdats av Ingeniörsvetenskapsakademien, men de granskas och godkännes av styrelsen och ersätter på berörda områden helt styrelsens generella anvisningar. Byråns tjänstemän deltar för övrigt aktivt i arbetet inom Ingeniörsvetenskapsakademins olika kommissioner. Vidare brukar styrelsen på begäran granska även andra skyddsföreskrifter och liknande, som utges av olika statliga eller privata organ. I *bilaga 1* har intagits en förteckning över gällande mera betydande råd och anvisningar. Det bör beaktas, att de delvis tillkommit före 1949 samt att alla ej tillhör tekniska byråns verksamhetsområde.

Den stora vikt, som anvisningarna har i sin egenskap av tillämpningsföreskrifter till arbetarskyddslagen och som bl. a. medfört att landets domstolar i allt fler fall åberopar dem som normer på arbetarskyddets område, gör arbetet med dem till ett av de mest betydande inom tekniska byrån. Arbetet får en rationaliserande verkan genom att förekomsten av anvisningar inom ett visst område underlättar yrkesinspektionens arbete och minskar antalet förfrågningar hos byrån. Det är samtidigt ett mycket tidskrävande arbete, särskilt i vad avser styrelsens numrerade anvisningsserie. Utarbetandet av sådana anvisningar, som faller inom tekniska byrån, tillgår på följande sätt. Vederbörande avdelning inom byrån uppgör ett förslag grundat på ingående studier och sammanställningar av föreliggande utländska bestämmelser samt på konferenser och diskussioner med myndigheter, organisationer, tillverkare, försäljare och brukare m. fl., vilka i större eller mindre utsträckning kommer att beröras av anvisningarna. Ofta tillsättes en kommitté med representanter från styrelsen och berörda parter inom arbetsmarknaden, som överarbetar detta förslag. Eljest skickas det till parterna för yttrande. Efter eventuell ytterligare omarbetning med hänsyn till framkomna synpunkter föredrages förslaget för chefen för tekniska byrån och chefen för kanslibyrån eller annan tjänsteman på denna byrå. Därvid sker en noggrann teknisk, juridisk och formell

granskning, som kan resultera i ännu en omarbetning av förslaget, innan det fastställes i plenum eller i vissa fall partsplenum.

4. *Dispenser.* På tekniska byrån handläggs dispensärenden enligt kungörelsen den 6/5 1949 (nr 209) om förbud att använda minderårig till vissa farliga arbeten, dispenser från styrelsens egna föreskrifter och vissa andra dispensärenden.

5. *Förfrågningar om tillämpning av arbetarskyddslagen m. m.* Till denna grupp har förts dels förfrågningar om tillämpning av tekniska bestämmelser i arbetarskyddslagen med följdförfattningar och anvisningar, dels en del rent tekniska ärenden av annan art, som ej passar in i någon av de andra grupperna.

6. *Olycksfallsärenden.* Vid allvarliga olycksfall vänder sig ibland yrkesinspektörerna eller parterna till styrelsen för att av tekniska byråns experter få hjälp med att klarlägga orsakerna till det inträffade, antingen i förebyggande syfte eller för att få en grund för bedömande av eventuella skadeståndsanspråk.

7. *Besiktningsmän, svetslicenser m. m.* I 33, 35, 36 och 39 §§ arbetarskyddslagen är föreskrivet, att tryckkärl, lyftanordningar, transportanordningar och lyftredskap skall underkastas besiktning och provning i den omfattning som är föreskriven eller, där sådan föreskrift saknas, i den mån så kan anses erforderligt. Med stöd härav har arbetarskyddsstyrelsen föreskrivit sådan besiktning och provning i flera anvisningar och normer. Besiktningen utföres av besiktningsman, som godkänts av arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektionen. I pannsvetsnormerna finns vidare föreskrifter om svetslicens, som meddelas av yrkesinspektionen eller arbetarskyddsstyrelsen, och svetskontrollanter, vilka senare skall ha meddelats behörighet av styrelsen. Dessa ärenden utgör en ej oväsentlig del av arbetet på tryckkärlsavdelningen och avdelningen för lyftanordningar. Särskilt ägnas stor omsorg åt att söka få fram en fullgod besiktningsmannakår, eftersom det medför ökad säkerhet och en lättnad i yrkesinspektionens kontroll av dessa anordningar.

8. *Personlig skyddsutrustning.* Enligt 12 § arbetarskyddslagen skall i vissa fall personlig skyddsutrustning av lämplig beskaffenhet tillhandahållas arbetstagaren. Dylig utrustning skall enligt 29 § arbetarskyddskungörelsen, i den mån arbetarskyddsstyrelsen så föreskriver, vara godkänd av styrelsen. Styrelsens ärenden rörande personlig skyddsutrustning avser dels dennas beskaffenhet, dels besvarande av frågor i vilka fall det kan krävas, att arbetsgivaren tillhandahåller sådan utrustning.

9. *Upplysningsverksamhet.* Hit har hänförts besvarande av diverse enkla förfrågningar av mera allmän natur samt deltagande i kursverksamhet e. d.

10. *Besvär över yrkesinspektörs beslut.* Klagan över föreläggande eller förbud, som yrkesinspektör meddelat med stöd av 53 § arbetarskyddslagen,

föres hos arbetarskyddsstyrelsen. Antalet sådana ärenden brukar aldrig vara särskilt stort.

11. Övrigt. Här har upptagits enstaka ärenden, som ej är typiska för byråns arbete eller ej direkt faller under tekniska byrån, t. ex. ärenden rörande joniserande strålning samt några administrativa ärenden, som handlagts på byrån. Huvudparten av de i grupp 11 angivna ärendena avser emellertid fall, då organisationer, större arbetsgivare och andra sänder in utredningar, provningsprotokoll, prospekt och andra handlingar för kännedom utan att begära någon åtgärd. Eftersom det är ytterst angeläget, att byråns tjänstemän följer med utvecklingen inom sina specialområden, uppehåller de nämligen livlig kontakt med bl. a. industriens experimentlaboratorier.

De ärenden, som handläggs på tekniska byrån, är ibland av sådan art, att de kräver juridiskt bedömande, såsom lagtolkningsfrågor, utredningar med anledning av remisser, vissa dispensfrågor, utlåtanden i skadeståndsmål och bedömande av räckvidden av inom byrån utarbetade råd och anvisningar till skydd mot yrkesfara. För handläggning av dessa ärenden finns på byrån en förste byråsekreterare i 21 lönegraden.

Med anledning av förslag i arbetarskyddsutredningens betänkande (SOU 1955: 41) har arbetarskyddsstyrelsen tilldelats medel för anställande av två — fr. o. m. budgetåret 1958/59 tre — skickliga och erfarna yrkesarbetare som skyddsinstruktörer med uppgift att på arbetsplatser över hela landet praktiskt demonstrera hur föreskrivna skyddsanordningar skall användas. Sådana instruktörer anställdes först för snickeriindustrien, där den höga olycksfallsfrekvensen ansågs göra deras insats särskilt angelägen. De besöker även andra industrier, där snickeriavdelningar finns, samt yrkesskolor. Deras arbete består i att verka för att sågar och andra snickerimaskiner förses med ändamålsenliga skydd, att kontrollera att maskinernas skyddsanordningar är riktigt utförda och monterade och fungerar på avsett sätt, att demonstrera skyddsanordningarna och undervisa maskinsnickarna i skyddens handhavande samt att hjälpa till med att lösa speciella arbetsproblem vid maskinerna med hänsyn till olycksfallsriskerna och ge råd vid framställning av erforderliga specialskydd och hjälpverktyg av trä för arbetets utförande. Vid behov utför de monteringsändringar, justeringar och mindre reparationer av skydden så långt deras verktygsuppsättning och tid medger. Skyddsinstruktörerna utövar däremot ej någon inspektionsverksamhet. En liknande verksamhet inom jordbruket är under uppbyggnad, i det en instruktör för jordbruksmaskiner anställs i mars 1959.

Frågan om skyddsinstruktörerna kommer att närmare behandlas i del II av betänkandet.

Tekniska byråns personal med fördelning på de fem avdelningarna och gemensam personal framgår av tabell 6.

Tabell 6. Tekniska byråns personal.

Tjänst	Allm. avd.	Maskin- avd.	Tryckk. avd.	Avd. för lyftan- ordn.	Gruv- avd.	Gemen- sam personal	Summa
Byråchef B 1.....						1	1
Byrådirektör A 26.....	1	1	1	1	1		5
1:e byråingenjör A 23....	1	1	1				3
1:e byråingenjör A 21....	1	1	1	1			4
1:e byråsekreterare A 21 .						1	1
Byråingenjör A 19.....						1	1
Ingenjör A 17.....						1	1
Kanslipersonal A 10—A 1						7	7
Instruktörer med arvode		(3)					(3)
Summa	3	3(+3)	3	2	1	11	23(+3)

Arbetskyddsutredningens förslag

Arbetskyddsutredningen framhöll i sitt ovannämnda betänkande, att den på senare tid kraftigt stegrade industriella utvecklingen lett till att en mängd nya maskiner, apparater och material kommit till användning och att många helt nya arbetsförfaranden börjat tillämpas och därigenom fört med sig åtskilliga nya, ej sällan mycket svårbeskrivade skyddsproblem. Detta liksom det påtagligt ökade intresset för arbetskyddet bland näringslivets utövare och anställda hade medfört, att tekniska byråns arbetsuppgifter blivit alltmer komplicerade och därigenom också mer tidskrävande. Erfarenheterna hade också visat, att arbetet på tekniska byrån icke kunnat bedrivas på ett för arbetskyddet tillfredsställande sätt, framför allt beroende på att byråns arbetskrafter icke varit tillräckliga. Arbetskyddsstyrelsen hade med hänsyn härtill i en till arbetskyddsutredningen överlämnad promemoria föreslagit, förutom en uppdelning av byrån, en personalförstärkning med sammanlagt 21, eventuellt 23 nya tjänster.

Enligt arbetskyddsutredningens uppfattning var det av största vikt, att de tekniska ärenden av olika slag, som ankom på tekniska byrån, blev snabbt prövade och avgjorda, liksom även att behovet av tekniska anvisningar och andra allmänna skyddsföreskrifter blev tillgodosett på ett bättre sätt, vilket skulle medföra en omedelbar lättnad i yrkesinspektionens arbete. Genom en uppdelning av byrån borde arbetsbelastningen bli lämpligare avvägd och befattningshavarna kunde beredas större möjlighet att föredraga ärenden för byråchefen. Byråcheferna borde därjämte få mera tid att ägna sig åt granskning och redigering av anvisningar, som utarbetades inom deras byråer.

Arbetskyddsutredningen föreslog därför en uppdelning av tekniska byrån på två byråer, nämligen en *allmänteknisk byrå* omfattande en avdelning för allmänna ärenden och byggnadsärenden samt en avdelning för gruvärenden och kemisk-tekniska ärenden och en *maskinteknisk byrå* omfattande en maskinavdelning, en tryckkärldsavdelning och en transporttek-

nisk avdelning. De två byråerna skulle ha viss gemensam personal och gemensamt kansli. Utöver den nya byråchefstjänsten föreslogs en personalförstärkning inom de tekniska byråerna med fem personer (förutom tidigare nämnda skyddsinstruktörer).

Arbetsarkyddsutredningen utvecklade även behovet av en samordningsman mellan arbetsarkyddstyrelsen och yrkesinspektionen och föreslog inrättande av en överingenjörstjänst i dåvarande lönegraden Cp 14, avsedd att tillsättas med en högt kvalificerad tekniker. Därigenom ansågs kunna uppnås bl. a. att tillsynsorganens tillämpning av arbetsarkyddslagstiftningen skedde efter enhetliga linjer; att tillsynsfördelningen av arbetsställena mellan skilda befattningshavargrupper skedde på ändamålsenligt sätt; att resornas planering bleve rationell från såväl tillsyns- som kostnadssynpunkt; att tillsynen över arbetsställena bleve effektiv och invändningsfri samt att nära kontakt upprätthölls mellan chefsmyndigheten och tillsynsorganen, så att bästa möjliga inspektionsresultat erhöles.

Föredragande departementschefen förordade i proposition 1956: 98, att tekniska byrån skulle tillföras en byrådirektörstjänst, två förste byråingenjörstjänster och en kanslibiträdestjänst men förklarade sig icke vara beredd att tillstyrka en uppdelning av byrån. Departementschefen ansåg ej heller, att arbetsarkyddets lokala organisation var av sådan omfattning att en överingenjörstjänst vore motiverad. Samordningsuppgifterna borde främst ankomma på generaldirektören och styrelsens byråchefer. Riksdagen beslöt i enlighet med departementschefens förslag. Det är dock av intresse, att statsutskottets majoritet tillstyrkte en uppdelning av byrån (utlåtande 1956: 147). De reservanter inom utskottet, vilkas förslag antogs av riksdagen, fann även de, att starka skäl talade för en uppdelning, ehuru de mot departementschefens avstyrkande icke var beredda att då föreslå en sådan. De förordade, att frågan skulle upptagas till förnyad prövning av Kungl. Maj:t, om det framdeles skulle visa sig, att den i propositionen föreslagna personalförstärkningen för tekniska byrån vore otillräcklig. Det syntes dem jämväl kunna ifrågasättas, huruvida icke utredning därom lämpligen borde verkställas.

Vid riksdagens behandling av frågan förelåg bl. a. en motion (II: 672) med förslag om uppdelning av byrån samt tre motioner i vardera kammaren (I: 502, 519 och 521, II: 671, 691 och 692) med förslag om förstärkning utöver den i propositionen föreslagna med två förste byråingenjörstjänster på maskinavdelningen.

PM från tekniska byrån

Vid vår undersökning av tekniska byrån har vi haft nära kontakt med dess chef, som till oss överlämnat en promemoria med synpunkter på byråns arbete och personalbehov. Vi anser det vara av allmänt intresse att citera vissa sidor ur denna promemoria, vilken återger den inom byrån rådande

uppfattningen om de svårigheter, som föreligger på grund av knappheten på personal, och sättet att bemästra dem.

Erfarenheterna från byråns arbete visa att utarbetandet av tekniska anvisningar och skyddsföreskrifter icke kunnat genomföras i erforderlig utsträckning liksom att arbetsuppgifterna i övrigt, särskilt beträffande 45 §:s tillämpning, icke medhunnits. Byrån har kunnat åtaga sig endast från enskilda eller från yrkesinspektionen kommande uppdrag och blott i begränsad omfattning kunnat taga egna initiativ till utredningar och undersökningar av större omfattning. Även uppdrag utifrån ha emellertid i stor utsträckning måst avböjas på grund av bristande personalresurser. Trots detta har arbetsbördan ändock blivit för stor och förorsakat långsam ärendesbehandling. Skall 45 §:s syfte och ändamål kunna förverkligas, måste byrån ges möjligheter till mera omfattande och effektiva insatser i syfte att eliminera olycksfall till följd av bristande skyddsanordningar hos tillverkade eller levererade maskiner m. m.

Det torde i detta sammanhang vara motiverat att med några exempel belysa vad ett ingripande från byråns sida kan betyda i förebyggande syfte. Inom jordbruket vållade tröskverken många olycksfall bl. a. genom nedtramp i mataröppningen till tröskcylindern, varvid den skadade i lindrigaste fall förlorade ett ben. Ett 10-tal sådana olycksfall årligen var vanligt. Sedan speciella anvisningar angående tröskverk meddelats och däri föreskrivna tekniska åtgärder genomförts, ha dylika olycksfall praktiskt taget upphört. Ett annat exempel gäller byggnadsindustrien, där man för några år sedan började använda bultpistol, ett särskilt verktyg med vilket bult, spik e. d. genom explosiv laddning drives in i väggar eller andra konstruktioner för fästande av byggnadsdelar m. m. Ett 10-tal typer av sådana pistoler importerades till vårt land. Då allvarliga olycksfall inträffade vid bruk av dessa verktyg, ingrep maskinavdelningen med stöd av 45 § arbetarskyddslagen. Under utredningsarbetet framkom att flera pistoler samt ammunition (bult, spik e. d.) voro bristfälliga från skyddssynpunkt. Sedan anvisningar utarbetats och provningstvång införts, ha dessa riskabla konstruktioner försvunnit ur marknaden. Endast fyra pistoltyper och till dem hörande ammunition ha kunnat godtagas. Olycksfallen ha därigenom väsentligen upphört. Som ett tredje exempel må slutligen nämnas excenterpressarna, som årligen föranleda bl. a. ett 60-tal invaliditetsfall, vilkas förebyggande erbjudit stora svårigheter. Dessa pressar ha inom maskinavdelningen varit föremål för ingående utredningar, som genom samarbete med Nordiska Maskinkommittén resulterat i för de nordiska länderna gemensamma anvisningar. De krav, som uppställts i dessa anvisningar, föranledde ett försäkringsbolag att i samarbete med maskinavdelningen utlysa en tävlan om skydd vid excenterpressar, varigenom framkommo nya rörliga och automatiska skydd, vilka torde komma att undanröja de risker, som nu i allmänhet finnas vid dessa pressar. De prisbelönade skydden voro konstruerade av verktygsarbetare, arbetsledare och företagsledare. Här givna exempel ge en antydan om vad som skulle kunna göras beträffande en mångfald maskiner, redskap etc., om tekniska byråns behov av personal kunde täckas.

De allvarliga missförhållanden, som nu förefinnas i tekniska byråns arbete, äro som nämnts betingade av de stora arbetsområden, som avdelningarna ha att svara för, och bristen på arbetskraft. Områdena äro allt för stora för att rationellt kunna behärskas av den tekniska personalen och för att denna på sina resp. områden skall kunna teoretiskt och praktiskt följa den tekniska utvecklingen. Då det förebyggande arbetarskyddet nödvändiggör ingående kännedom om hela produktionsserien, från råmaterialet till slutprodukten, och utvecklingen ständigt går mot allt

starkare specialisering, bliva avdelningarnas arbetsuppgifter var för sig allt mer omfattande och komplicerade. Utvecklingen medför också andra arbetsprocesser och metoder, nya material, apparater och maskiner och därmed följer oftast nya arbetskrävande skyddstekniska och teknisk-yrkeshygieniska problem.

Enligt tekniska byråns uppfattning är det av anförda skäl nödvändigt att vissa avdelningars arbetsområden uppdelas i mindre och att därvid om möjligt även sådana verksamhetsfält, som från arbetarskyddssynpunkt logiskt höra ihop, sammanföras. En sådan uppdelning är i första hand nödvändig för den nuvarande allmänna avdelningen och maskinavdelningen.

I den nuvarande allmänna avdelningens arbetsområde kan särskiljas tre huvudsakliga verksamhetsfält, ett av mera allmän karaktär, ett rörande byggnads- och anläggningsverksamheten och ett som är mera kemiskt-tekniskt betonat.

Olycksfallsrisken inom byggnads- och anläggningsverksamheten är mycket hög. Enligt Riksförsäkringsanstaltens statistik var frekvensen år 1954 26,74 olycksfall på 100 årsarbetare. Då inom denna verksamhet sysselsätts omkring 200 000 arbetstagare, är det naturligt att stora ansträngningar gjorts och alltjämt måste göras för att nedbringa denna höga riskfrekvens. Arbetarskyddsstyrelsen har också i samråd med berörda parter utarbetat anvisningar rörande husbyggnadsverksamheten, som dock endast är en del av byggnads- och anläggningsverksamheten. Teknikens utveckling inom denna verksamhet går så snabbt att anvisningarna, som utkommo för tre år sedan, redan nu i flera avsnitt behöva revideras. Arbetsmetoderna rationaliseras, helt nya byggnadsmetoder införs, nya ställningstyper tillkomma, kostnadsbesparande hiss- och krantyper användas, nya materialier, maskiner och redskap komma till användning, alltsammans sådant som måste bli föremål för tekniska byråns granskning och bedömning och för vilka arbetsuppgifter behöves en särskild avdelning.

Inom det kemisk-tekniska området är tillverkningen, bearbetningen eller handhavandet av eldfarliga, giftiga, frätande eller etsande ämnen eller material eller produkter därav, lösnings-, konserverings-, rengörings- och avfettningsmedel m. m. i regel alltid förenat med risker för ohälsa och olycksfall. De skilda ämnenas eller produkternas reaktioner och sönderdelning genom påverkan av värme, fuktighet, tryck e. d. liksom deras benägenhet att i många fall genom damm, rök, gas eller ånga ge luftföroreningar av skilda slag gör, att bedömningen av dessa ämnens farlighetsgrad från arbetarskyddssynpunkt och av behovet av skyddsåtgärder blir ytterligt svår. Skyddsproblemen kompliceras än mera, då flera av dessa ämnen förekomma samtidigt på en arbetsplats eller vid en arbetsprocess. Inom den kemisk-tekniska industriens område har utvecklingen rusat iväg med en snabbhet, som betydligt överstigit tekniska byråns möjligheter till kontroll i skyddstekniskt hänseende. Med undantag av vissa exceptionellt farliga ämnen är detta område i väsentlig utsträckning obearbetat från tekniska byråns sida. Det är av största vikt, att en särskild avdelning inrättas för berört arbetsområde.

Med åberopande av här framförda synpunkter och förhållanden är det enligt tekniska byråns uppfattning nödvändigt att den nuvarande allmänna avdelningen på byrån uppdelas i tre avdelningar, benämnda allmänna avdelningen, byggnads- och anläggningsavdelningen samt kemiska och kemi-tekniska avdelningen.

Beträffande den nuvarande maskinavdelningen omfattar dess arbetsområde, som tidigare relaterats, motorer, transmissioner och manöverorgan samt arbetsmaskiner och redskap för och inom alla industri- och övriga näringsgrenar. Detta område är så stort, att avdelningen ensam skulle motivera, att den organiserades som en särskild byrå med speciella arbetskrafter för varje industriell närings-

gren, vilket vore det mest rationella. Då en sådan organisation väl knappast låter sig genomföra i nuvarande statsfinansiella läge, vill tekniska byrån endast föreslå, att den nuvarande maskinavdelningen uppdelas på två avdelningar förslagsvis benämnda maskinavdelning I och maskinavdelning II.

Maskinavdelning I:s arbetsområde skulle omfatta bl. a. motorer, transmissioner, manöverorgan, elektriska maskiner och anordningar, kompressorer, pumpar och fläktar samt maskiner, verktyg och redskap för gruv- och stenindustri, tegel-, glas-, porslins- och cementindustri, järn-, stål- och metallindustri, kemisk industri samt byggnads- och anläggningsindustri samt övriga maskiner, redskap etc., som ej skulle tillhöra maskinavdelning II.

Maskinavdelning II:s arbetsområde skulle omfatta bl. a. maskiner, verktyg och redskap för jordbruk, skogsbruk, livsmedels-, dryckesvaru-, tobaks-, textil-, beklädnads-, trä- och korkindustri, massa- och pappersindustri, tryckeri, bokbinderi och grafisk industri, läder-, hår-, tagel-, gummi- och transportmedelindustri, restauranger och hem.

De övriga nuvarande avdelningarnas arbetsområden böra vara oförändrade (avdelningen för lyftanordningar benämnes dock transporttekniska avdelningen).

Samtliga tekniska avdelningar bliva således allmänna avdelningen, byggnads- och anläggningsavdelningen, kemiska och kemi-tekniska avdelningen, maskinavdelning I, maskinavdelning II, tryckkärlsavdelningen, transporttekniska avdelningen samt gruvavdelningen.

Liksom erfarenheterna från tekniska byråns tioåriga verksamhet visa att avdelningarnas nuvarande arbetsområden äro för stora och måste delas, har också bekräftats att arbetsfältet för tekniska byråns chef blivit för stort för att effektivt och rationellt kunna behärskas. Då dennes arbete förutom ledningen av det rent tekniska arbetet omfattar sammanträden, konferenser, resor, organisationsfrågor, kommittéarbete, anvisningsgranskning e. d., har denna arbetsbelastning och splittring i icke ringa mån bidragit till en fördröjning av ärendenas behandling. Dessa och tidigare angivna förhållanden tala starkt för att den nuvarande tekniska byrån uppdelas på två byråer, en allmänteknisk byrå och en maskinteknisk byrå. Genom en sådan uppdelning kan en effektiv ledning av arbetet åstadkommas och dess kvalitet säkerställas, arbetsuppgifterna behandlas snabbare, initiativ tagas och kravet på tillräcklig specialkänedom tillgodoses, varjämte byråcheferna beredas mera tid åt granskning och redigering av anvisningar och andra skyddsföreskrifter. Gives en sådan organisation därtill erforderlig personal med kompetens och erfarenhet, kan utarbetandet av sådana anvisningar och föreskrifter också bedrivas på sätt, som behöves och kräves samt arbetsmaterialet snabbt förmedlas till yrkesinspektionens fältarbetskrafter och arbetsmarknadens parter.

De föreslagna byråerna skulle omfatta följande avdelningar.

Allmäntekniska byrån

Allmänna avdelningen
Byggnads- och anläggningsavdelningen
Kemiska och kemi-tekniska avdelningen
Gruvavdelningen

Maskintekniska byrån

Maskinavdelning I
Maskinavdelning II
Tryckkärlsavdelningen
Transporttekniska avdelningen

Personalen på de två byråerna bör enligt promemorian kraftigt förstärkas i jämförelse med den nuvarande tekniska byrån. Sammanlagt föreslås inrättandet av 21 nya tjänster, vilket skulle resultera i följande personaluppsättning.

Allmäntekniska byrån

En byråchef i Bo 1. På allmänna avdelningen bör finnas en byrådirektör i Ao 26, en 1. byråingenjör i Ao 23 och en 1. byråingenjör i Ao 21; byggnads- och anläggningsavdelningen en byrådirektör i Ae 26, en 1. byråingenjör i Ae 23 och en 1. byråingenjör i Ae 21; kemiska och kemi-tekniska avdelningen en byrådirektör i Ae 26, en 1. byråingenjör i Ae 23; gruvavdelningen en byrådirektör i Ao 26 och en 1. byråingenjör i Ae 23 samt åt byråchefen en handsekreterare i Ao 7.

Maskintekniska byrån

En byråchef i Bo 1. På maskinavdelning I en byrådirektör i Ao 26, en 1. byråingenjör i Ao 23, två 1. byråingenjörer i Ao resp. Ae 21; maskinavdelning II en byrådirektör i Ae 26, en 1. byråingenjör i Ae 23, två 1. byråingenjörer i Ae 21; tryckkärlsavdelningen en byrådirektör i Ao 26, en 1. byråingenjör i Ao 23, en 1. byråingenjör i Ae 21; transporttekniska avdelningen en byrådirektör i Ao 26, en 1. byråingenjör i Ao 23, en 1. byråingenjör i Ao 21 samt åt byråchefen en handsekreterare i Ao 7.

För båda byråerna bör såsom gemensam personal finnas:

en byråsekreterare i Ao 23 för handläggning av juridiska ärenden, två byråingenjörer (Ag 19) som rekryteringstjänster och tre ritare, varav en i Ae 17 och två i Ag 15 samt en kansliskrivare i Ao 10 (registrator), en kontorist i Ao 9, fyra kanslibiträden i Ao resp. Ae 7 (stenograföromål) och 6 biträden i Af 1—Ao 5 (maskinskrivning och andra kontorsöromål).

I promemorian behandlas slutligen frågan om en samordningsman. Det anföres, att arbetsuppgifterna i övrigt för de föreslagna tekniska byråernas chefer icke torde medge att de ägnar sig åt och rationellt bedriver samordningsuppgifterna. Därför föreslås, att en särskild befattning som samordningsman inrättas. Denne skulle vara ställföreträdare för generaldirektören och inneha en förordnandetjänst som överingenjör i lönegrad Bp 4.

Överväganden och förslag

Den svenska industriens snabba utveckling under senare år har medfört uppkomsten av nya risker och andra arbetarskyddsproblem. Eftersom många av dessa är av sådan art, att de bör behandlas av arbetarskyddsstyrelsen och där främst av tekniska byrån, har därmed denna byrås arbete väsentligt ökat. Utvecklingen belyses av att industriens totala kapitalinvestering, omfattande industribyggnader, driftsanläggningar, maskiner och apparater m. m., sedan arbetarskyddsstyrelsens tillkomst 1949 och fram till år 1958 uppgått till 18—20 miljarder kronor, varvid dock bör beaktas att denna investering delvis avser utbyte av omoderna eller utslitna maskiner etc. och ej enbart direkta nyanläggningar. Härtill kommer det stigande intresse för arbetarskyddet, som sedan gällande arbetarskyddslags tillkomst gjort sig alltmer märkbart hos arbetsmarknadens parter och resulterat i mera livlig och omfångsrik kontakt med arbetarskyddsverket. Detta intresse har särskilt markerats genom krav på erforderliga tekniska anvisningar om olika yrkesfaror eller i fråga om speciella maskiner och redskap samt begäran om granskning av maskiner, redskap etc. till följd av stad-

gandet i 45 § arbetarskyddslagen. Även den industriella utvecklingens tendens att i allt större utsträckning specialisera tillverkningen och effektivt utnyttja teknikens särskilda landvinningar har gjort, att byråns arbetsuppgifter blivit alltmer komplicerade och att större fordringar ställts på de tekniska anvisningarnas innehåll och omfattning.

Utarbetandet av generella tekniska anvisningar angående skydd mot yrkesfara och andra skyddsföreskrifter har icke kunnat genomföras i erforderlig utsträckning på byrån. Då dessa anvisningar och föreskrifter skall tjäna till ledning vid arbetarskyddslagens tillämpning och därigenom underlätta yrkesinspektionens fältarbete, åstadkomma enhetlig tillämpning i tillsynen, öka arbetstagarnas och särskilt skyddsombudens aktiva medverkan samt lämna arbetsgivare, tillverkare, försäljare etc. erforderlig ledning i fråga om förebyggande åtgärder, har eftersättandet av dessa arbetsuppgifter menligt påverkat utvecklingen på arbetarskyddets område. Ett sådant missförhållande i anvisningsarbetet påverkar även effektiviteten i yrkesinspektionens fältarbete och ökar belastningen av löpande ärenden på byrån. Denna tvingas att efter ofta nog tidskrävande utredningar i de enskilda fallen besvara en mångfald frågor av skilda slag, vilka annars skulle lösts genom bestämmelser i tekniska anvisningar.

Vid övervägande av varför tekniska byrån ej fungerar tillfredsställande har vi till en början stannat inför byråchefens arbetsbörda. Denne skall delta i styrelsens parts- och plenisammanträden, leda och samordna byråns arbete samt ta initiativ till nya åtgärder för främjande av arbetarskyddet inom byråns område, ägna särskild uppmärksamhet åt yrkesinspektionens verksamhet, granska anvisningsförslag samt följa löpande ärenden och i förekommande fall besluta i dem eller föredraga dem för generaldirektören eller i styrelsen. Redan det löpande arbetet är på en byrå med så vidsträckt verksamhetsområde som tekniska byrån ytterst betungande, trots att föredragningskyldighet och beslutanderätt i stor omfattning delegerats till avdelningscheferna. Härtill kommer skyldigheten att ta initiativ i olika frågor och att samordna och leda fältarbetskrafternas insatser. Samordningsuppgifterna omfattar två huvudgrupper, en tekniskt betonad och en mera administrativ rörande sådana frågor som t. ex. arbetsställets fördelning mellan yrkesinspektionens tjänstemän och planering av deras tjänsteresor.

De tekniska samordningsuppgifterna är av särskilt stor betydelse för yrkesinspektionens verksamhet. Arbetarskyddslagstiftningens mycket allmänt hållna bestämmelser liksom arbetarskyddsstyrelsens råd och anvisningar fordrar hänsynstagande till de lokala förhållandena i varje särskilt fall. Det överlämnas i stor utsträckning åt tillsynsorganen att bedöma, hur lagen skall tillämpas i det enskilda fallet. Det är därför önskvärt, att deras arbete noga följes från arbetarskyddsstyrelsens sida, så att kraven på skyddsåtgärder i likartade fall ej blir påtagligt olika på skilda distrikt. Detta

gäller ej endast de elva distrikten inom allmänna yrkesinspektionen utan även i viss utsträckning de 15 specialinspektörerna, som för övrigt i regel är stationerade på annan ort än yrkesinspektörerna. Detta tekniska samordningsarbete kräver för att kunna utövas på rätt sätt goda tekniska kunskaper inom berörda områden, kännedom om arbetarskyddsstyrelsens principiella inställning till olika skyddsfrågor och nära kontakt med distrikten och specialinspektörerna i form av regelbundna tjänsteresor.

Som ovan angivits fann arbetarskyddsutredningen dessa samordningsuppgifter så betydelsefulla, att de motiverade inrättandet av en överingenjörstjänst. Detta förslag avvisades av departementschefen i 1956 års proposition. Som denna fråga ej heller omfattas av våra direktiv, har vi ej anledning att ingå på den. För närvarande handläggs samordningsuppgifterna, i den mån de alls hinner behandlas, under generaldirektörens ledning av de olika byråcheferna och cheferna för fristående avdelningar, var och en med avseende på hans speciella område. Ovan berörda administrativt betonade frågor handlägges i regel gemensamt av cheferna för tekniska byrån och kanslibyrån. På grund av den mycket stora arbetsbörda, som därigenom läggs på chefen för tekniska byrån, saknar denne emellertid möjlighet att fullgöra samtliga på honom ankommande uppgifter. Som framhålits är redan det löpande arbetet betungande. Anvisningsarbetet tenderar att bli åsidosatt, eftersom det ej kräver omedelbara åtgärder på samma sätt som t. ex. inkommande förfrågningar. Än mer åsidosatta blir naturligt nog sådana arbetsuppgifter, som ej alls föreligger i form av direkta ärenden, såsom just de viktiga samordningsuppgifterna. Dessutom är byråns verksamhetsområde så omfattande, att en enda person icke kan i önskvärd grad behärska det i alla tekniska detaljer.

Vi anser, att de olägenheter, som följer med chefens för tekniska byrån bristande möjligheter att ägna tillräcklig tid åt sina olika åligganden, är så allvarliga, att de ej bör tillåtas bestå. Eftersom huvudparten av dessa åligganden är av den art, att de ej kan överlätas till någon annan befattningshavare, har vi funnit enda utvägen vara att dubblera byråchefstjänsten genom att dela byrån. Vi får därför föreslå, att tekniska byrån uppdelas på två byråer, en allmänteknisk och en maskinteknisk, och att i samband därmed en ny tjänst som byråchef i Bo 1 inrättas.

Den *allmäntekniska byrån* bör bestå av nuvarande allmänna avdelningen, tryckkärlsavdelningen och gruvavdelningen och den *maskintekniska byrån* av nuvarande maskinavdelningen och avdelningen för lyftanordningar. Vi har ej funnit skäl föreslå någon ändring av gränserna för de olika avdelningarnas arbetsområden. Beträffande det administrativt betonade samordningsarbete, som sker gemensamt med chefen för kanslibyrån, anser vi, att det bör bestämmas av verkschefen vilkendera byråchefen detta skall åligga, medan de rent tekniska samordningsuppgifterna bör handläggas

av byråcheferna på de tekniska byråerna, envar inom sitt verksamhetsområde.

Av tabell 5 med därtill fogade kommentarer framgår att huvuddelen av tekniska byråns ärenden avser viktiga områden inom det centrala arbetarskyddet. Det har ej visat sig föreligga någon större ärendegrupp av den art, att den skulle kunna utgå utan allvarligt eftersättande av arbetarskyddet. Däremot föreligger ett latent behov av generella råd och anvisningar till skydd mot yrkesfara vid olika slags arbeten samt självständiga ingripanden och initiativ från byråns sida. Därför har vi kommit till den uppfattningen, att utöver delning av byrån en viss personalförstärkning är oundgänglig, om byrån skall kunna bedriva ett mera tillfredsställande arbete än för närvarande är fallet. Från ren arbetarskyddssynpunkt vore det motiverat med en kraftig förstärkning av personalen. Vi har emellertid med hänsyn till våra direktiv ansett oss böra iakttaga en sträng begränsning, varför vi föreslår en förstärkning med endast tre förste byråingenjörer. Dessa bör tills vidare placeras på resp. maskinavdelningen, avdelningen för lyftanordningar och gruvavdelningen, vid vilka avdelningar angelägenheten av en kapacitetsökning i dagens läge är störst. Det bör framhållas, att behovet av personalökning ej kan bedömas med ledning av tabell 5, eftersom dels olika ärenden innebär olika arbetsbelastning, dels ock det latent behövet av olika initiativ och självständiga ingripanden ej står i något mätbart förhållande till antalet ärenden.

Utredningens ordförande, *generaldirektören Pelow*, har på denna punkt reserverat sig och anfört: »Jag får erinra om att chefen för tekniska byrån föreslagit en personalökning med sammanlagt 21 tjänster. Med hänsyn härtill och till min kännedom om byråns arbetsbelastning anser jag, att det även med stor återhållsamhet i fråga om utgiftsökningar är nödvändigt, att den tekniska personalen förstärkes med — förutom en byråchef — sammanlagt fyra förste byråingenjörer i 23 lönegraden, d. v. s. en mer än vad majoriteten föreslagit.» Till detta yttrande har även utredningens särskilt tillkallade expert, *byråchefen Wedler*, anslutit sig.

De föreslagna förste byråingenjörstjänsterna bör placeras i 23 lönegraden, så att de kan rekryteras med väl kvalificerade tekniker. Inom tekniska byrån finns nu en ordinarie och två extra ordinarie tjänster i 23 lönegraden. Med hänsyn till det ovedersägliga, stadigvarande behovet av tekniker inom byrån synes det lämpligt att föra samtliga de nya tjänsterna på ordinarie stat.

I likhet med arbetarskyddsutredningen anser vi, att de båda byråerna bör ha viss gemensam personal (en förste byråsekreterare och en ritare) och gemensamt kansli. Därjämte bör tjänsten som byråingenjör, som arbetarskyddsutredningen föreslog placerad på maskintekniska byrån, vara gemensam. I fråga om den tekniska personalen i övrigt bör arbetarskyddsstyrelsen vara oförhindrad att vid ett förändrat läge flytta tjänsterna mel-

lan de olika byråerna och avdelningarna. Den här omnämnda byråingenjörstjänsten var från början avsedd som en rekryteringstjänst och därför inrättad som extra tjänst. Då det visat sig svårt och delvis omöjligt att tillsätta ens förste byråingenjörstjänster i 21 lönegraden med högskoleingenjörer, måste det numera anses orealistiskt med en rekryteringstjänst i 19 lönegraden. Arbetarskyddsstyrelsen har också sedan ett par år haft den tillsatt med ingenjörer med lägre utbildning, och det har därvid visat sig, att åtskilliga arbetsuppgifter är av sådan art, att de med fördel kan överlåtas åt en icke högskoleutbildad ingenjör. Eftersom tjänsten sålunda övergått till att vara avsedd att lång tid innehas av en och samma person, får vi föreslå, att den omvandlas till extra ordinarie. Enligt kungörelsen den 6/6 1952 (nr 490) om utsträckt tillämpning av kungörelsen den 30/6 1947 (nr 436) angående reglerad befordringgång för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst skall för övrigt även rekryteringspersonal med avgångsexamen från teknisk högskola bli extra ordinarie efter ett och ett halvt års tjänstgöring.

Den gemensamma personalen bör från administrativ synpunkt sortera under den i tjänsten äldste av de två byråcheferna. Med anledning av förslaget om utökning av den tekniska personalen föreslås även biträdespersonalen utökad med ett kontorsbiträde i reglerad befordringgång.

Den föreslagna sammanlagda personalförstärkningen avser sålunda fem tjänster, nämligen

en byråchef i Bo 1	kr. 36 288:—
tre förste byråingenjörer i Ao 23	» 75 816:—
ett kontorsbiträde i Ae 5	» 9 972:—
för en sammanlagd lönekostnad per år av	kr. 122 076:—

Enligt detta förslag skulle en gemensam personalförteckning för allmän- tekniska och maskintekniska byråerna få följande utseende.

Tjänst	Lönegrad	Nuvarande tekn. byrån	Allmän- tekn. byrån	Maskin- tekn. byrån	Ökning
Byråchef	Bo 1	1	1	1	1
Byrådirektör	Ao 26	3	2	1	—
»	Ae 26	2	1	1	—
Förste byråingenjör	Ao 23	1	3	3	3
»	Ae 23	2			
»	Ao 21	3	2	2	—
»	Ae 21	1			
Förste byråsekreterare	Ao 21	1		1	—
Byråingenjör	Ae 19	1 (Ag 19)		1	—
Ingenjör (ritare)	Ae 17	1		1	—
Kansliskrivare	Ao 10	1		1	—
Kontorist	Ao 9	1		1	—
Kanslibitråde	Ae 7	2		2	—
Kontorsbiträde	Ao5-Af 1	3		4	1
Summa tjänster			9	11	8
		23	28		5

Enligt 10 § första stycket instruktionen för arbetarskyddsstyrelsen skall i handläggningen av partsärenden av styrelsens tjänstemän deltaga generaldirektören samt cheferna för tekniska byrån och arbetstidsbyrån; dock skall i handläggningen av ärende som hör till kanslibyrån chefen för denna byrå deltaga i stället för chefen för arbetstidsbyrån. Om tekniska byrån delas, måste denna föreskrift ändras. Vi förordar en ändring av innebörd, att i handläggningen av partsärenden skall av styrelsens tjänstemän deltaga generaldirektören, chefen för arbetstidsbyrån samt, efter generaldirektörens bestämmande, en av cheferna för de tekniska byråerna; dock att vid handläggningen av ärende, som hör till endera tekniska byrån, chefen för denna byrå skall deltaga och att vid handläggningen av ärende som hör till kanslibyrån chefen för denna byrå skall deltaga i stället för chefen för arbetstidsbyrån. Även 5 och 21 §§ instruktionen behöver jämkas om tekniska byrån delas.

Vid uppgörande av detta förslag till ändrad organisation av den nuvarande tekniska byrån har vi ej beaktat den utvidgning, som de i kap. 3 angivna förslagen om inrättande av ett laboratorium och överförande av yrkesinspektionens två kemispecialister till arbetarskyddsstyrelsens personalstat skulle innebära. Vi anser nämligen behovet av delning av byrån vara fullt klarlagt även utan denna utökning. Om allmäntekniska byrån tillföres ett laboratorium och de två kemispecialisterna, torde emellertid skäl föreligga att i stället hänföra tryckkärlsavdelningen till maskintekniska byrån, så att de två byråerna får ungefär samma storlek.

Övriga frågor

Biblioteket

Arbetarskyddsstyrelsens bibliotek omfattar cirka 3 500 böcker och småtryck samt 110 löpande tidskriftsserier. Antalet nyförvärv uppgår för närvarande till cirka 150 volymer om året, varav de flesta erhålles utan kostnad. Biblioteket är svenskt centralbibliotek för arbetarskyddslitteratur. Yrkesinspektionens tidigare chefsmyndigheter, socialstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, har sålunda överlämnat sin arbetarskyddslitteratur dit. Styrelsens bibliotek omfattar flera utländska tidskrifter på arbetarskyddets och teknikens områden m. m., vilka ej finns tillgängliga på andra bibliotek inom landet.

Styrelsen har icke några medel anslagna för avlönande av särskild bibliotekspersonal, och biblioteksgöromålen har ej heller kunnat överföras på annan tjänsteman. Biblioteket har därför icke varit det hjälpmedel i arbetet, som det borde och kunde vara. Under de senaste åren har styrelsen tidvis haft en person anställd för att katalogisera biblioteket enligt det internationella UDK-systemet. Medel härför har åstadkommits genom utnyttjande av anslag till icke-ordinarie tjänster, som tillfälligt varit vakanta.

Arbetarskyddsutredningen fann det vara ett missförhållande, att styrelsens bibliotek på grund av brist på personal icke kunde utnyttjas till fullo. Utredningen föreslog därför inrättandet av en tjänst som biblioteksassistent i dåvarande lönegrad Ce 15. Detta förslag lämnades utan beaktande i propositionen 1956: 98.

Det kan anmärkas, att behovet av en bibliotekarie nu ytterligare aktualiserats genom att Internationella arbetsorganisationen (I.L.O.) och Internationella föreningen för social säkerhet (I.S.S.A.) vidtagit vissa åtgärder för att upprätta en internationell informationscentral för arbetarskyddsfrågor. Centralens uppgift skall vara att åstadkomma en omfattande och systematisk uppsamling och distribution av tryckta informationer och studier rörande skyddet mot ohälsa och olycksfall i arbete. Arbetarskyddsstyrelsen har haft samråd med berörda svenska organisationer, bl. a. Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Arbetarskyddsnämnden. Organisationerna fann det självklart, att Sverige skulle delta i ifrågasvarande arbete och att därvid arbetarskyddsstyrelsen skulle tjänstgöra som uppsamlingscentral för det svenska materialet i form av sammanfattningar av publikationer och vissa biografiska data rörande dem. Organisationerna förklarade sig å sin sida villiga medverka till den internationella informationscentralen genom att lämna arbetarskyddsstyrelsen berört material.

I detta sammanhang är det av intresse att konstatera, att man i Danmark redan år 1946 fann det nödvändigt att inrätta ett särskilt bibliotek inom arbetstilsynet. Detta bibliotek har sedan visat sig fylla en stor uppgift och har genomgått en snabb utveckling. Det står under ledning av en fabriksinspektör och sysselsätter tre personer. I arbetsuppgifterna vid biblioteket ingår bl. a. att referera tidskriftsartiklar och registrera alla betydelsefulla artiklar efter UDK-systemet. Biblioteket har även hand om trycksaker samt filmer och bildband.

I likhet med arbetarskyddsutredningen anser vi, att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen har behov av en särskild tjänsteman för skötseln av biblioteket. Styrelsens samling av böcker och tidskrifter är visserligen liten till omfattningen och skulle i och för sig ej motivera inrättande av en särskild tjänst, men det föreligger ett starkt behov av särskild bibliotekspersonal av andra skäl, som vi här skall beröra. Arbetarskyddsverket spänner i sitt dagliga arbete över ett för statliga förvaltningar osedvanligt stort område, som det ej finns möjlighet för var och en av de enskilda tjänstemännen att fullständigt behärska. En redogörelse för detta verksamhetsområde har lämnats i avsnittet om tekniska byråns organisation och verksamhet (sid. 29—30). Inom yrkesinspektionen skall i princip varje inspekterande tjänsteman kunna behandla uppkommande problem inom hela verksamhetsfältet. Viss litteratur finns tillgänglig på distriktsexpeditionerna, men den är av lätt insedda skäl ej särskilt omfattande. Det föreligger

därför ett stort behov för distrikten att snabbt kunna få hjälp från arbetarskyddsstyrelsen i form av litteraturanvisningar och litteraturlån, antingen direkt från styrelsens bibliotek eller genom dettas förmedling från andra samlingar. Även styrelsens tjänstemän har behov av sådan service. Så förutsätter t. ex. utarbetandet av anvisningar angående skydd mot yrkesfara genomgång av utländska författningsbestämmelser och anvisningar på området i fråga, utdrag från specialtidsskrifter m. m. Förutsättningen för att en effektiv service skall kunna lämnas är att en biblioteksutbildad tjänsteman fortlöpande katalogiserar inom verket tillgänglig litteratur efter sakinnehåll och även förskaffar sig erforderlig kännedom om vilken litteratur i hithörande ämnen, som finns tillgänglig i andra svenska bibliotek. Vidare är det för tjänstemännens utbildning av vikt, att nytkommen litteratur av betydelse för deras arbete cirkulerar mellan dem, så att de fortlöpande får kännedom om nyheter på de skyddstekniska och yrkeshygieniska områdena. De bör även i görligaste mån beredas möjlighet att genom utkommande litteratur följa den tekniska utvecklingen över huvud för att kunna förstå nya problem inom olika grenar av arbetslivet. Eftersom förefintlig litteratur till stor del utgöres av tidskriftsartiklar, är det angeläget, att en kontinuerlig registrering med innehållsangivelse av betydelsefulla artiklar sker, så att de lätt kan återfinnas.

På grund av bristen på personal är ovan angivna biblioteksservice för närvarande i det närmaste obefintlig. Detta medför, att distriktens arbete försvåras och tar längre tid i anspråk än eljest skulle vara nödvändigt. En annan följd är, att tekniska byråns specialiserade och arbetsbelastade tjänstemän måste efterforska vilken litteratur som finns tillgänglig såväl vid eget behov som vid förfrågningar från distrikten, vilket kunde undvikas genom litteraturanvisningar från biblioteket.

Med ledning av dessa överväganden föreslår vi, att hos arbetarskyddsstyrelsen inrättas en tjänst som biblioteksassistent i lönegraden Ae 11.

Biblioteksassistentens uppgift skulle vara

att utöva tillsyn över styrelsens bokbestånd och handha dess låneverksamhet,

att katalogisera nyförvärv samt uppgöra och distribuera systematiskt uppställda och med korta innehållsredogörelser försedda förteckningar över nyförvärv,

att föra register med korta innehållsangivelser över tidskriftsartiklar i arbetarskyddsfrågor samt

att besvara förfrågningar rörande befintlig arbetarskyddslitteratur och förmedla kontakter med andra bibliotek.

I detta sammanhang vill vi framhålla, att det skulle vara synnerligen värdefullt, om framför allt yrkesinspektionens tjänstemän genom bibliotekets försorg snabbt kunde förses med kopior av aktuella artiklar, ritningar och bilder av skyddsanordningar m. m. i böcker, småtryck eller tidskrifter.

För detta ändamål bör styrelsen ha tillgång till en kopieringsapparat av tillräcklig kapacitet.

Kassa- och avlöningskontoret

En sektion inom kanslibyrån utgöres av kassa- och avlöningskontoret, som handhar bl. a. personalredovisning, avlöningsgöromål och bokföringsgöromål för både arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Personalen består av en kassör i lönegraden Ao 13, ett kanslibitråde i lönegraden Ae 7 samt ett heltids- och ett halvtidsanställt kontorsbiträde i 5 lönegraden. Det framgick, när vi började vår verksamhet, att kassakontoret hade synnerligen stor arbetsbelastning, som nödvändiggjorde både övertidsarbete i en omfattning, som måste anses otillfredsställande från arbetshygienisk synpunkt, och anställande av extra personal under olika perioder. Det framstod som angeläget att snarast vidtaga åtgärder för att underlätta arbetet för berörd personal. Statens organisationsnämnd, med vilken vi enligt våra direktiv har ett samarbete, företog därför vissa undersökningar av hur arbetet bedrevs och lämnade ett förslag till rationalisering, vilket sedan tagits upp till behandling av arbetarskyddsstyrelsen, som härvid samrått med riksräkenskapsverket i de delar, där detta verks godkännande erfordrades.

De viktigaste rationaliseringar, som med anledning av förslaget genomförts vid kassa- och avlöningskontoret, är följande.

Redovisningen av sjukskriven personal med hänsyn till bl. a. samordningen med den allmänna sjukförsäkringen har förenklats. I fråga om personalen på yrkesinspektionsdistrikten har sjukkontrollen delegerats från arbetarskyddsstyrelsen till yrkesinspektörerna. Vidare har ett smidigare system utarbetats för sammanställande av ersättningskrav gentemot sjuk-kassorna på deras andel i kostnaderna för läkarvård m. m.

Antalet avräkningar för reseförskott vid utbetalning av reseersättningar har avsevärt nedbringats genom att verkets inspekterande tjänstemän erhållit högre s. k. stående förskott. Sättet för beviljande av sommarsemestrar har förenklats. Genom mera detaljerade direktiv har åstadkommit, att de till grund för avlöningsuträkningen liggande tjänstgöringsrapporterna är bättre ifyllda och därigenom enklare att arbeta med.

Den mest genomgripande förändringen är en omläggning av styrelsens bokföring till genomskriftssystem, varigenom notering i inkomst- och utgiftsjournalerna sker i samma arbetsmoment som förande av de kontokort, vilka ersatt tidigare föreskrivna inkomst- och utgiftsböcker och omkostnadsspecifikationer samt vissa specialer av intern karaktär, såsom rese-
liggare och ett kortregister över utgifter från bl. a. expensmedelsanslagen. Även utskrift av postgiroförteckning och postgirokort sker numera i ett enda arbetsmoment.

Efter den sålunda utförda granskningen av kassa- och avlöningskontorets arbetsuppgifter och rationaliseringen av arbetsrutinerna bör enligt vår

uppfattning kontorets personalstyrka vara tillräcklig utom vid budgetårsskiften och liknande tillfällen, då extra hjälp kan behövas på grund av att arbetsuppgifterna tillfälligt kraftigt ökas.

Biträde åt styrelsens läkare

Hos arbetarskyddsstyrelsen finns en överläkare och en biträdande läkare, som båda är arvodesanställda med en tjänstgöringstid av sex timmar i veckan vardera.

Överläkaren handlägger ärenden, som är av medicinsk-yrkeshygienisk eller socialhygienisk natur eller eljest kräver medicinsk bedömning. Det åligger honom härvid bl. a. att verkställa erforderliga utredningar och undersökningar i yrkeshygieniska och yrkesmedicinska frågor.

Överläkaren är direkt underställd generaldirektören. Han biträdes av den biträdande läkaren men har i övrigt icke någon sig underordnad personal. Diarieföring och expediering av överläkarens ärenden sker på kanslibyrån, vars personal även utför erforderligt maskinskrivningsarbete i läkarnas ärenden. På grund av kanslibyråns arbetsbelastning i övrigt hinner dess kanslipersonal endast i mycket begränsad utsträckning ägna tid åt läkarna.

På grund av sin korta tjänstgöringstid har läkarna relativt små möjligheter att lämna arbetarskyddsstyrelsen allt det yrkesmedicinska bistånd, varav behov föreligger. Det har också vid flera tillfällen konstaterats, att den centrala arbetarskyddsmyndighetens tillgång till läkarmedverkan icke motsvarat behovet. 1937 års *arbetarskyddskommitté* föreslog sålunda i betänkande med förslag angående effektivisering av yrkesinspektionen (SOU 1937: 52), att inom yrkesinspektionens chefsmyndighet skulle inrättas en överläkarbefattning för heltidstjänstgöring, placerad i dåvarande lönegrad B 30. 1938 års *arbetarskyddskommitté* fann i sitt betänkande med förslag till organisation av tillsynen å arbetarskyddslagstiftningen m. m. (SOU 1946: 88), att yrkeshygieniska avdelningen vid folkhälsoinstitutet borde förstärkas med tre läkartjänster och överföras till det nya verk (arbetarskyddsstyrelsen), som kommittén föreslog och som också inrättades. Slutligen föreslog *arbetarskyddsutredningen* (SOU 1955: 41), att biträdande läkaren hos styrelsen skulle utbytas mot en heltidstjänstgörande byråläkare i dåvarande lönegraden Ce 29. Intet av dessa förslag har genomförts.

Vid våra överväganden i fråga om läkarna har vi ansett det ej ingå i våra direktiv att behandla frågan om behovet av ytterligare läkare. Vi har i stället undersökt, om från rent organisatorisk synpunkt läkarnas arbetsinsats utnyttjas rationellt. Från överläkaren har framförts att så ej är fallet, beroende på att biträdesmedverkan saknas i ett stort antal arbetsdetaljer. Denna brist gör sig gällande såväl i fråga om vissa större arbetsuppgifter, vilka nu svårligen kan utföras, som när det gäller allmänna sekreterargörömmål, som skulle frigöra läkarna för mera kvalificerat arbete.

Bland nämnda större arbetsuppgifter märks behovet av fortlöpande

kontakt med de arbetsställen, där enligt kungörelsen 1949: 211 läkarundersökning och periodisk läkarbesiktning skall ske på grund av att arbetet medför synnerlig fara för uppkomst av bensolförgiftning, blyförgiftning eller stendammslunga (silikos). Förordnande om sådana läkarundersökningar och besiktningar har lämnats i 137 fall av silikofara, 14 fall av fara för bensolförgiftning och 65 fall av fara för blyförgiftning. Här skulle behövas, att ett biträde fortlöpande samlade in uppgifter från arbetsställen och yrkesinspektörer om förhållandena på resp. arbetsplatser och bearbetade detta material. Överläkaren skulle sedan med ledning av inkomna uppgifter, eventuellt efter besök på arbetsplatser med komplicerade förhållanden, kunna bedöma, i vad mån läkarkontrollen på arbetsställena fyllde sin uppgift eller om någon ändring var påkallad. En ändring kunde innebära såväl skärpning av kontrollen genom föreskrift om kortare intervall mellan besiktningarna som upphörande av kontroll, som ej längre vore nödvändig. I fråga om blykontrollen bedrivs denna enligt överläkarens uppfattning på ett modernt sätt, varför den är i stort behov av en översyn. Även silikoskontrollen är mycket aktuell, särskilt med hänsyn till de omfattande undersökningar om silikosens utbredning, som nyligen utförts och som bl. a. torde föranleda en framställning från arbetarskyddsstyrelsen till Kungl. Maj:t med förslag till ändring i förenämnda kungörelse. Överläkaren kan ej bedriva den fortlöpande översyn av silikoskontrollen, som vid nämnda undersökningar visat sig erforderlig, eftersom detta förutsätter rätt omfattande medverkan av biträdespersonal.

Behov av översyn föreligger också i fråga om den i kungörelsen 1949: 213 reglerade läkarbesiktningen av samtliga minderåriga arbetstagare. Även här vore det önskvärt, att överläkaren kunde fortlöpande följa hur kontrollen utövas och om den fyller sitt ändamål. Enligt en större undersökning, som företagits utom arbetarskyddsverkets ram, är den nuvarande kontrollen slentrianmässig och har knappast sådan betydelse, att den motiverar de kostnader som läggs ned därpå. Inom styrelsen föreligger ett förslag att begränsa undersökningarna och inrikta dem mera på sådana minderåriga, vilkas hälsa är mindre god och som därför fordrar större uppmärksamhet. Ett genomförande av detta förslag skulle göra det än mera behövt, att besiktningens verksamheten noga följdes. För närvarande kan den ej effektivt följas av överläkaren, därför att detta skulle förutsätta ett statistikarbete, för vilket det saknas personal.

Ett biträde skulle vidare kunna utföra viss förberedande bearbetning i syfte att för överläkaren underlätta arbetet med de anmälningar om tillverkning av gift, som enligt giftstadgan skall göras till styrelsen. För närvarande blir dessa anmälningar på grund av bristande förarbete ej föremål för annat än en mycket summarisk behandling.

I vissa utländska arbetarskyddsmyndigheters årsberättelser redogöres för inträffade förgiftningsfall. Någon motsvarande statistik förs ej av arbe-

tarskyddsstyrelsen, då den förutsätter insamlande och bearbetning av material i form av yrkessjukdomsanmälningar och rapporter från försäkringsinrättningar. Överläkaren betraktar detta som en brist, särskilt från propagandasynpunkt.

Bland övriga arbetsuppgifter, som fordrar biträdesmedverkan, må nämnas verkställandet av utredningar och undersökningar, som åligger överläkaren. Typiska exempel på sådana utredningar är två just nu aktuella problem, nämligen frågan om skogsarbetarnas ryggbesvär och frågan om silikosfaran vid järngjuterier. Båda dessa kräver materialinsamlande, som bör utföras av biträdespersonal. I fråga om silikosen gäller det att beträffande ett 60-tal drabbade arbetstagare klarlägga i vilket arbete de utsatts för det kvartshaltiga dammet. Detta fordrar omfattande brevväxling med arbetstagarna själva, arbetsgivare m. fl. Det är i de här nämnda fallen ej fråga om något mera omfattande forskningsarbete utan om mindre punktundersökningar. Liknande biträdeskrävande undersökningar bör normalt ingå i överläkarens tjänsteåligganden.

På läkarna ankommer alltså ett flertal, hittills i stora delar eftersatta arbetsuppgifter, som inrymmer arbetsmoment lämpade att utföras av ett biträde. Ett biträde skulle även utföra sedvanliga sekreterargöromål åt läkarna och därigenom bidra till att de finge mera tid över åt den rent materiella handläggningen av sina ärenden. Därvid skulle det åligger biträdet att, utöver redan nu förekommande diarieföring av läkarnas ärenden, svara för att deras aktmaterial hölles i god ordning, så att ärenden, som skall behandlas, framlades för läkaren på dennes tjänstgöringstid med bifogande av tidigare behandlade ärenden av liknande art. Biträdet skulle vidare bevaka läkarnas ärenden även under tid, som ej sammanfaller med deras tjänstgöringstid hos styrelsen, och vara kontaktman för dem. Biträdet bör sålunda per telefon anmäla, om ett brådskande ärende inkommit. Hon kan då få vissa direktiv att vidtaga förberedande åtgärder, innan läkaren kommer, kanske först flera dagar senare. Hon skall även bl. a. införskaffa upplysningar från olika sjukhus med anledning av inträffade yrkessjukdomar och vaka över att infordrade uppgifter inkommer. Kunskap i stenografi är särskilt önskvärd för att hon vid behov skall kunna ta upp stenogram vid telefonsamtal med läkarna. Hon bör även kunna sätta upp enklare skrivelser efter kortfattade direktiv. Hennes arbetsuppgifter som kontaktman skulle bl. a. innebära, att hon antecknar, vilka tjänstemän inom styrelsen som sökt läkarna för samråd i olika ärenden, och anmäler detta för läkarna.

Antalet hos överläkaren diarieförda ärenden är ej stort. Det var 1954 60 st, 1955 50 st, 1956 57 st, 1957 72 st och 1958 34 st. Härtill kommer emellertid, att läkarna konsulteras av styrelsens byråer och avdelningar i på dessa diarieförda ärenden. Enligt överläkaren torde detta samråd och därav föran-

ledda utredningar ta minst lika lång tid som handläggningen av de hos honom direkt diarieförda ärendena.

Vi anser det vara en organisatorisk brist, att arbetarskyddsstyrelsens läkare hämmas i arbetet genom avsaknad av biträdespersonal. De biträdesuppgifter, varom här är fråga, är av så kvalificerad art, att de motiverar en placering i 7 lönegraden. I fråga om uppgifternas omfattning har överläkaren anfört, att han anser läkarna kunna bereda full sysselsättning åt ett heltidsanställt kanslibitråde. Vi anser det dock med hänsyn till läkarnas korta tjänstgöringstid knappast erforderligt med mer än 21 timmars biträdesmedverkan i veckan. Vi har även tagit hänsyn till den ringa omfattningen av diarieförda ärenden, ehuru vi ej tillmäter detta alltför stor betydelse. Här är nämligen ej fråga så mycket om rena expeditionsgöromål som om biträde med utredningsarbete och allmänna sekreterargöromål.

Med ledning av dessa överväganden får vi föreslå, att en kanslibiträdets-tjänst i lönegraden Ae 7 med halvtidstjänstgöring inrättas för placering hos arbetarskyddsstyrelsens överläkare.

TREDJE KAPITLET

Laboratorium för arbetarskyddsverket

Frågans bakgrund

Såsom anförts i kap. 2 har arbetarskyddsstyrelsen i sin ämbetsutövning bl. a. att vidtaga de åtgärder, som finns påkallade i skyddstekniskt, yrkeshygieniskt, yrkesmedicinskt och socialt hänseende för att utveckla och förbättra arbetarskyddet. Gränserna mellan dessa olika slag av åtgärder är ibland svävande, och anvisade skyddsåtgärder omfattar ofta flera av de nämnda grupperna. Det råder för övrigt en viss terminologisk osäkerhet på detta område. Det vanligaste torde dock vara, att skyddstekniska åtgärder betecknar åtgärder till skydd mot olycksfall i arbete och yrkeshygieniska åtgärder sådana till skydd mot ohälsa i arbete och därmed sammanhängande problem. Inom det yrkeshygieniska området kan det vara lämpligt att skilja mellan yrkesmedicin och teknisk yrkeshygien.

Utvecklingen på arbetslivets område har inneburit, att de yrkeshygieniska problemen ökat kraftigt i såväl antal som betydelse. Detta har kommit till uttryck i 1949 års arbetarskyddslag, där ohälsa i följd av arbetet genomgående nämnes före olycksfall. De yrkeshygieniska frågornas ökade betydelse har även föranlett antagandet av Internationella arbetsorganisationens rekommendation av år 1953 angående skydd för arbetarnas hälsa. Förhållandet märks också väl i arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens dagliga arbete, där frågor om arbetslokalers anordnande, ventilation, belysning, värmeförhållanden, personlig skyddsutrustning, arbetsställningar, buller, damm, gaser, inverkan av frätande, giftiga eller eljest hälsofarliga ämnen och andra yrkeshygieniska problem utgör en stor del av arbetsuppgifterna. Arbetarskyddslagstiftningen innehåller föreskrifter i dessa hänseenden. Styrelsen och yrkesinspektionen har därmed ansvar för att de yrkeshygieniska riskerna på arbetsplatserna blir uppmärksammade och att lämpliga anvisningar ges om hur de skall undanröjas. Denna eliminering av de yrkeshygieniska riskerna förutsätter såväl omfattande praktisktvetenskapliga undersökningar som undersökningar av förhållanden på enskilda arbetsplatser och av enstaka misstänkta ämnen. Arbetarskyddsverket har trots sina åligganden i förevarande hänseende icke möjligheter att med egna resurser utföra annat än mycket enkla undersökningar på arbetsplatserna utan är hänvisat till framför allt yrkeshygieniska avdelningen inom statens institut för folkhälsan. Institutet har emellertid ej haft möjlig-

het att utföra undersökningar för arbetarskyddsverkets räkning i den omfattning och med den snabbhet, som från dettas speciella synpunkter ansetts erforderligt.

Tidigare förslag

1938 års arbetarskyddskommitté uttalade i det betänkande (SOU 1946: 88), som låg till grund för inrättandet av arbetarskyddsstyrelsen, att det samarbete som etablerats mellan arbetarskyddsmyndigheten och statens institut för folkhälsan, framför allt dess yrkeshygieniska avdelning, borde icke bara upprätthållas utan även förstärkas, varför kommittén föreslog, att yrkeshygieniska avdelningen skulle överflyttas till det nya ämbetsverket och inordnas i detta som en särskild byrå. Föredragande departementschefen (proposition 1948: 184) avvisade emellertid detta förslag.

Nästa gång frågan om förhållandet mellan arbetarskyddsverket och yrkeshygieniska avdelningen togs upp var i *folkhälsoinstitutsutredningens* betänkande (SOU 1957: 6). Där påpekades, att institutets bristande möjligheter att utföra undersökningar, som påkallas från arbetarskyddets synpunkt, i erforderlig omfattning och inom rimlig tid innebar stora olägenheter för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Utredningen fann, att det skulle vara till gagn för dessas verksamhet, om styrelsen hade egna resurser att utföra mera rutinbetonade undersökningar, i första hand arbetsplatsundersökningar. Utredningen föreslog i denna del inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen. Det borde inordnas under styrelsens tekniska byrå och utgöra en särskild sektion inom byrån. Personalen föreslogs omfatta en byrådirektör i dåvarande lönegraden Ce 31, en förste avdelningsingenjör i Ce 29, en förste kemist i Ce 27, en assistent i Ce 21, ett förste laboratoriebiträde i Ce 15 samt ett kansli- och ett laboratoriebiträde i Ce 11. Laboratoriet skulle förläggas till folkhälsoinstitutets byggnader i Solna.

Vid remissbehandlingen av sistnämnda betänkande framfördes från *överdirektören i medicinalstyrelsen*, *vissa reservanter inom folkhälsoinstitutets styrelse* samt *arbetarskyddsstyrelsen* och *Svenska arbetsgivareföreningen* tanken på att utbryta den yrkeshygieniska verksamheten från institutet. Som skäl härför anfördes bl. a., att den praktiska yrkeshygieniska verksamheten vid institutet hade betydligt närmare samband med annan arbetarskyddsverksamhet än med de uppgifter, som åvilade institutet med avseende på allmän hygien och födoämneshygien, och att ett fristående yrkeshygieniskt institut med kraft kunde framföra sina speciella synpunkter vid t. ex. budgetarbetet och anpassas efter samhällets krav på såväl forskning som praktisk undersökningsverksamhet och en effektiv och snabb behandling av ärendena. *Statens organisationsnämnd* ifrågasatte, om icke ett utbrytande av den yrkeshygieniska verksamheten ur folkhälsoinstitutet, så att verksam-

heten i sin helhet ställdes under arbetarskyddsstyrelsen, vore att föredraga framför inrättande av ett laboratorium hos styrelsen. Styrelsen skulle därvid få till sitt förfogande ett organ, som kunde utföra såväl forskning som löpande arbetsuppgifter. *Landsorganisationen* ifrågasatte, om icke tiden vore mogen för inrättande av ett fristående institut för yrkeshygien och yrkesmedicin. Genom en sådan kombination skulle bl. a. möjlighet beredas för en klinisk behandling av aktuella fall, vilket skulle vara av stor betydelse även för det förebyggande arbetet. *Arbetarskyddsstyrelsen* ansåg, att den yrkeshygieniska verksamheten bäst skulle främjas av att den yrkeshygieniska avdelningen frigjordes från folkhälsoinstitutet och bildade ett fristående institut, men som detta av praktiska skäl ej ansågs kunna genomföras inom en nära framtid föreslog styrelsen, att avdelningen tills vidare skulle kvarstå men med en särskild avdelningsstyrelse, där arbetarskyddsintressena tillförsäkrades ett avgörande inflytande. *Reservanterna inom folkhälsoinstitutets styrelse* och *arbetsgivareföreningen* föreslog, att hellre än att ett laboratorium hos arbetarskyddsstyrelsen inrättades skulle yrkeshygieniska avdelningen under en övergångstid ligga kvar inom institutet men erhålla en särskild styrelse så sammansatt, att arbetarskyddsintressena garanterades ett avgörande inflytande. *Statens sakrevision* förordade, att de rutinbetonade ärenden, som föreslagits överflyttade till arbetarskyddsstyrelsen, hänfördes till en avgränsad organisatorisk enhet inom yrkeshygieniska avdelningen.

Med bortseende från angivna önskemål om en annan organisation av yrkeshygieniska avdelningen tillstyrktes förslaget om inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium inom arbetarskyddsstyrelsen av *arbetarskyddsstyrelsen* liksom det tillstyrktes eller godtogs av *medicinalstyrelsen*, *majoriteten inom folkhälsoinstitutets styrelse*, *Landsorganisationen*, *Sveriges naturvetareförbund* och *Svergies lantbruksförbund*. *Svenska arbetsgivareföreningen* kunde i princip icke godtaga förslaget men ansåg, att om arbetarskyddets behov av omedelbara undersökningar icke tillräckligt beaktades kunde det dock bli nödvändigt att inrätta ett laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen. Yttranden, vari man avstyrkte eller ställde sig tveksam i fråga om ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen, avgavs av *statskontoret*, *statens organisationsnämnd*, *statens sakrevision*, *medicinska fakulteten i Lund*, *karolinska institutets läkarkollegium*, *vissa andra reservanter inom folkhälsoinstitutets styrelse*, *Tjänstemännens centralorganisation*, *Sveriges civilingenjörskör* och *Svenska laboratrisföreningen*.

Såsom skäl till den avvisande inställningen till såväl detta laboratorium som ett av ett antal remissinstanser avstyrkt förslag om en yrkeshygienisk avdelning i Göteborg framhölls bl. a., att det icke vore välbetänkt att splittra den statliga verksamheten på området, att risk föreläge för dubbelarbete, att den förordade organisationen måste föranleda ökade kostnader för personal,

utrustning och lokaler *samt att* någon nämnvärd avlastning av arbete från den yrkeshygieniska avdelningen i Solna likväl icke skulle komma till stånd. Vidare anfördes att de resurser för utrustning, som stode till buds, finge en mera rationell användning vid och åtminstone i en första etapp borde utnyttjas för förstärkning av den yrkeshygieniska avdelningen i Solna. Om verksamheten dreves på olika håll, kunde undersökningsresultaten eller i varje fall bedömningen av dessa komma att brista i enhetlighet samt kompetenskonflikter uppkomma. Behovet av decentralisering kunde lämpligen tillgodoses genom små underavdelningar, avsedda för det praktiska fältarbetet i olika delar av landet och eventuellt anknutna till yrkesmedicinska mottagningar eller avdelningar.

Beträffande särskilt laboratoriet vid arbetarskyddsstyrelsen invändes, *att* antalet undersökningar, som av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen begärts hos yrkeshygieniska avdelningen, enligt diarierna varit relativt begränsat, *att* arbetarskyddsstyrelsen tidigare icke sysslat med forskningsuppgifter och att den föreslagna verksamheten vore främmande för styrelsen, *att* uppgifterna borde lösas genom samverkan mellan tekniker, kemister och läkare men icke kunde överlämnas till ett laboratorium med föreslagen sammansättning, *att* standardiserade metoder, som var lämpliga för »rutinmässiga» arbetsplatsundersökningar, ännu icke kunnat utarbetas av folkhälsoinstitutet annat än i förhållandevis liten utsträckning, *att* arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå redan hade ej mindre än fem avdelningar, *att* det skulle bli svårt att rekrytera personal med erforderlig kompetens till ett så litet laboratorium som det avsedda, *att* arbetarskyddets behov av yrkeshygienisk service till sin huvuddel borde tillgodoses genom de regionala yrkesmedicinska enheterna och deras laboratorier, sedan dessa blivit utbyggda, *samt att* ett laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen i allt fall — för att den vetenskapliga utvecklingen beträffande t. ex. analys- och mätmetoder skulle kunna följas samt för resursernas samordning — borde fackmässigt underställas yrkeshygieniska avdelningen vid folkhälsoinstitutet. Slutligen framhölls att resultatet av arbetarskyddsverkets organisationsutredning borde avvaktas.

Chefen för inrikesdepartementet uttalade i proposition 1958: 83, att prövningen av frågan om ett arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium borde anstå i avvaktan på resultatet av bl. a. pågående utredning om organisationen av styrelsens tekniska byrå. I yrkeshygieniska avdelningens uppgifter borde sålunda tills vidare fortfarande ingå att utföra vissa undersökningar för arbetarskyddsstyrelsens räkning. Departementschefens uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagen.

*Arbetskyddsverkets nuvarande möjligheter att företaga tekniskt-
yrkeshygieniska arbetsplatsundersökningar*

För att klarlägga de yrkeshygieniska problem, som yrkesinspektionen ställs inför i sitt arbete, krävs som regel någon form av arbetsplatsundersökningar. Dessa undersökningar är av mycket skiftande omfattning. Ibland fordras en detaljerad utredning med medicinsk medverkan, ibland sker provtagning av misstänkta ämnen, som sedan ger upphov till laboratorieanalyser, och ibland kan erforderliga mätningar utföras direkt på platsen med hjälp av olika instrument. Som inledningsvis påpekats, tillåter arbetskyddsverkets resurser endast utförandet av mycket enkla undersökningar. Sålunda saknar arbetskyddsstyrelsen helt utrustning för sådana undersökningar, medan yrkesinspektionens resurser endast omfattar vissa mätinstrument.

Anskaffandet av instrument ingick i de åtgärder för effektivisering av yrkesinspektionen, som genomfördes fr. o. m. budgetåret 1956/57. Yrkesinspektionsdistrikten har för närvarande tillgång till apparater för följande tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar, nämligen för enkla luftanalyser, för bestämning av koloxid i luft, för bestämning av explosionsfarliga halter av brännbara gaser, för mätningar av gashastigheter och viss undersökning av ventilationsförhållanden, för mätning av ytemperaturer och kontinuerlig indikering av temperaturer från 0° till 200°, för bestämning av luftens relativa fuktighet, för belysningskontroll och för bullernivåmätning.

Dessa instrument är tillräckliga för ett stort antal vanliga arbetsplatsundersökningar. Som exempel på vanligen förekommande undersökningar, vilka yrkesinspektionen sålunda kan utföra, må nämnas mätning av koloxid i garage och gjuterier, svavelväte i betjäningsrum vid oljeraffinaderier, bensinhalt vid tappstationer, kolsvavla i cellullfabriker, ventilationsförhållanden i garage och färg- och lackfabriker samt vid målning i trånga utrymmen, bullernivån i plåtslagerier och på skeppsvarv samt ljusförhållandena i arbetslokaler med sekundär ljuskälla.

Även om angivna möjligheter för distrikten innebär ett stort steg framåt jämförelse med tidigare förhållanden, kvarstår omfattande områden, där yrkesinspektionens personal icke kan utföra nödvändiga undersökningar. Här kan särskilt framhållas, att den saknar varje möjlighet att mäta damm eller att utföra analyser av vare sig vätskor eller fasta ämnen. De direkt med hjälp av de mätinstrument, som för närvarande står till yrkesinspektionens förfogande, företagna luftanalyserna blir dessutom ofta ej tillräckligt exakta, och stora risker för mätfel på grund av störningar av främmande ämnen föreligger. Dessa mätningars främsta betydelse ligger därför i att de möjliggör för yrkesinspektionen att antingen lämna besked om att ett arbetsställe är helt fritt från en befarad giftig gas e. d., eller att meddela, att instrumenten ger så tydliga utslag, att en närmare undersök-

ning är påkallad. Det förekommer naturligtvis även fall, där det direkt kan konstateras behov av förebyggande åtgärder.

Vid sidan av de elva yrkesinspektionsdistrikten finns inom allmänna yrkesinspektionen två specialisttjänster för kemiska och kemi-tekniska frågor, nämligen en byrådirektörstjänst i lönegraden Ae 24 och en förste distriktsingenjörstjänst i lönegraden Ae 21. Dessa tjänster tillkom från och med budgetåret 1956/57. Specialisterna är placerade utanför distriktsorganisationen såsom för den allmänna yrkesinspektionen gemensamma tjänstemän. De ingår i den i propositionen 1956: 98 (s. 60) och även i våra direktiv angivna försöksverksamheten. Ifrågavarande tjänstemän utövar ej någon direkt tillsynsverksamhet utan tjänstgör snarare som konsulter till den inspekterande personalen inom allmänna yrkesinspektionen. Genom att de tillhör yrkesinspektionen och icke arbetarskyddsstyrelsen markeras, att deras huvuduppgift består i fältarbete med besök på arbetsställen, där särskilt behov av sakkunskap på detta område föreligger. De har sin stationsort i Stockholm. Deras instrumentuppsättning motsvarar i stort sett distriktens.

Yrkesinspektionens behov av tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar

Arbetarskyddsstyrelsen har för vår räkning föranstaltat om genomgång av allmänna yrkesinspektionens behov av tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar fram till omkring den 1 oktober 1958. Härvid har yrkesinspektörerna anmodats ange på individuella arbetsställen framkomna problem och i vilken mån undersökningar blivit utförda. Denna genomgång har avsett såväl äldre som yngre problem men har särskilt tagit sikte på sådana frågor, som aktualiserats efter den 1 juli 1957, d. v. s. den tidpunkt då den ovan angivna instrumentanskaffningen genomförts. Det finns därför ett relativt stort antal äldre, olösta problem, som ej redovisas nedan. Inventeringen av ärenden, som innefattar tekniskt-yrkeshygieniska frågeställningar av undersökningstyp, är dessutom ej fullständig ens när det gäller tiden efter den 1 juli 1957. Uppgifterna grundar sig nämligen i flertalet fall på yrkesinspektörernas minnesbilder med visst stöd av anteckningar i tjänstedagböcker e. d. och ej på en fullständig genomgång av allt aktmaterial. De torde emellertid vara tillräckligt omfattande för att ge en karakteristisk bild av läget.

För tiden efter den 1 juli 1957 redovisas totalt 450 ärenden, där behov av tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar gjort sig gällande. Damm- och koloxidproblemen är de mest framträdande och omfattar ca 80 ärenden vardera. Frågor om fukt och temperaturförhållanden redovisas i 17 fall, ventilation och drag i 26 fall, buller i 27 fall och belysning i 7 fall. En relativt stor grupp ärenden gäller olika lösningsmedel, som angivits fordra undersökning i ca 50 fall, varav 16 gällt trikloretylen, 7 bensol och 7 formalin. Plastfrågor har varit aktuella i 27 fall. Bland aktuella, skadliga ämnen

Tabell 7. Tekniskt-yrkeshygieniska problem av undersökningstyp vid allmänna yrkesinspektionen under tiden 1/7 1957—1/10 1958.

1	2	3	4	5	6	7	8
Distrikt	Totalt antal ärenden där undersökning varit påkallad	Antal slutförda undersökningar	Undersökning utförd eller påbörjad av				Antal från kolumn 2 kvarstående ärenden, där undersökning fortfarande behövs 1/1 1959
			Yrkesinspektionens kemispecialister	Yrkesinspektionsdistrikt	Statens institut för folkhälsan	Övriga (särskilt av arbetsgivare el. undermedverkan av yrkesinspektionens läkare)	
I.....	24	19	4	8	7	—	5
II.....	48	19	6	9	—	4	29
III.....	81	28	3	21	5	—	52
IV.....	50	11	—	10	2	—	38
V.....	11	8	—	5	1	2	3
VI.....	43	3	—	3	—	—	40
VII.....	63	34	2	28	1	4	28
VIII.....	35	15	—	13	2	—	20
IX.....	19	4	3	—	2	—	14
X.....	51	35	4	31	—	1	15
XI.....	25	5	—	2	2	3	18
Summa	450	181	22	130	22	14	262

märks bly (21 ärenden) och kvicksilver (9 ärenden). Slutligen avses i enstaka fall sådana ämnen som ammoniak, kolväte, kolsyra, saltsyra, svavelväte, anilin och fosfor.

Ovanstående sammanfattning är mycket schematisk och avser endast att något belysa, vilka typer av undersökningar som kan komma i fråga. På arbetsplatserna förekommer ämnena sällan rena och isolerade, och många speciella hänsyn, varierande från arbetsplats till arbetsplats, måste tagas.

I tabell 7 redovisas i vad mån det från distrikten angivna undersökningsbehovet kunnat fyllas. I 181 ärenden har undersökning kunnat ske med i dagens läge förefintliga resurser. 16 av dessa har utförts av folkhälsoinstitutet, som ytterligare påbörjat 6 undersökningar. 262 ärenden kvarstår.

Vid genomgången visade det sig, att av de 262 kvarstående undersökningsfallen var ca 40 av sådan art, att de bör kunna handläggas av yrkesinspektionsdistrikten själva. Ett tiotal ärenden var så komplicerade, att de förutsatte ingående undersökningar från folkhälsoinstitutets sida. Ca 130 ärenden var av sådan art, att de borde kunna handläggas vid ett relativt enkelt, tekniskt laboratorium utan den omfattning och vetenskapliga inriktning, som institutets yrkeshygieniska avdelning besitter. I fråga om återstående ärenden, ca 80 st., torde det, innan personalen vid ett sådant rutinlaboratorium får erforderlig vana, vara nödvändigt, att de ledes av yrkeshygieniska avdelningen, men liknande ärenden bör med tiden kunna

helt överförs till ett rutinlaboratorium. Detta är en relativt grov uppskattning, och den förutsätter, att rutinlaboratoriet i vissa fall samråder med experter från bl. a. folkhälsoinstitutet. Samrådet skulle givetvis även omfatta den vetenskapliga utvecklingen i fråga om analys- och mätmetoder.

Överväganden och förslag

Det bör till en början klargöras, att våra överväganden i detta avsnitt avser behovet av tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar till skillnad från de yrkesmedicinska. Här avses alltså fastställande av förekomsten av skadliga ämnen, buller, drag etc. på arbetsplatserna jämte expositionsnivåer men ej dessa olägenheters inverkan på människan eller därmed sammanhängande läkarundersökningar, blod- och urinprov e. d.

Bristen på ett laboratorium, där yrkeshygieniska rutinundersökningar kan snabbt igångsättas, har visat sig vara besvärande för yrkesinspektionen. Det har sålunda ofta varit svårt för dess tjänstemän att lämna anvisningar om lämpligt avvägda åtgärder till skydd mot ohälsa utan föregående undersökningar, innefattande provtagningar och laboratorieanalyser. Ibland har sådana kunnat ordnas genom arbetsgivarnas försorg, i andra fall har folkhälsoinstitutets bistånd påkallats, antingen av arbetsgivare eller av yrkesinspektör. Påkallande av institutets medverkan har varit naturligt, då det gällt för svensk industri helt nya problem, för vilkas lösning erfordras forskning eller eljest mera djupgående undersökningar. Institutet har emellertid också anlåtits för mera rutinbetonade undersökningar av övervägande teknisk art, där det för yrkesinspektionens tekniska och medicinska personal skulle stått fullt klart på grundval av tidigare svensk eller utländsk yrkeshygienisk forskning, vilka arbetarskyddsåtgärder som varit adekvata, blott vetenskap vunnits om riskens art och i det föreliggande fallet rådande expositionsnivå. Dyliga undersökningar måste vara mycket betungande för ett forskningsorgan sådant som folkhälsoinstitutet, då de stör långsiktiga arbetsprogram och för relativt enkla uppgifter tar i anspråk personal, utrymme och laboratorieutrustning, som rätteligen bör få helt utnyttjas för sådant nyskapande yrkeshygieniskt arbete, av vilket stort behov föreligger. Det råder i ifrågavarande hänseenden en stark analogi med förhållandena vid forskningslaboratorier inom industrien. Den allmänna uppfattningen torde vara, att det är mest rationellt att så långt möjligt undvika att belasta sådana laboratorier med undersökningar och analyser av rutinkaraktär, vilka lämpligen utföres vid driftslaboratorier och liknande. Institutet har för övrigt trots sin beredvillighet att bistå yrkesinspektionen icke haft möjlighet att igångsätta undersökningar på långt när så snabbt som deras från yrkesinspektionens synpunkt utpräglade karaktär av löpande göromål motiverar. Detta har i sin tur medfört, att man inom yrkesinspektionen i icke ringa omfattning avstått från att hänvända sig till in-

stitutet i fall, där det eljest på grund av bristen på ett för rutingöromål avsett laboratorium kunde ha varit berättigat. Det har hänt, att yrkesinspektionen på grund av svårigheter att få tidskrävande men i och för sig enkla undersökningar utförda inom rimlig tid anvisat åtgärder, som kanske ej varit tillräckliga för att åstadkomma ett fullgott arbetarskydd.

Genom anställande av kemi-specialister vid yrkesinspektionen har det blivit möjligt att på ett mera effektivt sätt än tidigare ta itu med arbetarskyddet vid kemiska arbetsprocesser och kemi-tekniska anordningar. Detta är också synnerligen angeläget med hänsyn till den växande betydelse sådana processer och anordningar har inom industrien. Eftersom kemispecialisterna i sin rådgivande verksamhet hindras av att ej ha tillgång till exakta uppgifter om förekomsten av skadliga ämnen på de aktuella arbetsplatserna, har bristen på ett laboratorium kommit att framstå i särskilt tydlig dager. Det torde för övrigt få anses mindre rationellt att ha kemister anställda för konsulterande verksamhet utan att ge dem möjlighet att fullfölja sina uppdrag genom laboratorieförsök och -analyser.

Av den i föregående avsnitt redovisade genomgången framgår, att det i yrkesinspektionens fältarbete föreligger ett stort behov av tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar av relativt enkel natur. Det egentliga behovet måste anses vara betydligt större, även om man bortser från det redovisade materialets ofullständighet. Det är nämligen ingen tvekan om att den av samtliga parter väl kända svårigheten att över huvud taget få svar på här avsedda frågor medfört, att frågorna icke alls ställs. Det har från yrkesinspektörshåll framförts, att det i regel är i hög grad önskvärt, att uppkommande frågor blir föremål för snabb behandling, så att besked kan lämnas till arbetsstället inom ett par veckor eller en månad. Det är nämligen av vikt att såväl förefintliga hälsorisker som misstankar om hälsorisker snabbt undanröjes.

Vid remissbehandlingen av folkhälsoinstitutets utredningens betänkande uttalades av medicinska fakulteten i Lund, att arbetarskyddets behov av yrkeshygienisk service till sin huvuddel borde tillgodoses genom de regionala yrkesmedicinska enheterna och deras laboratorier, sedan dessa blivit utbyggda. Yrkesmedicinska centraler eller liknande finns för närvarande vid karolinska sjukhuset och södersjukhuset i Stockholm samt i Lund, Örebro och Eskilstuna. Det sker ett nära samarbete mellan yrkesinspektionen och centralerna, som underlättas av att vederbörande läkare har deltidсанställning vid yrkesinspektionen i det distrikt, där läkaren är bosatt, och ev. även i de närmast liggande distrikten. I regionvårdsutredningens betänkande (SOU 1958: 26) förordas en vidare utveckling av yrkesmedicinen med anknytning till centralasarettan på länsplanet. En sådan utveckling är från arbetarskyddssynpunkt synnerligen önskvärd. Emellertid kan en utbyggnad av de yrkesmedicinska centralerna, däri även inbegripet dessas laboratorieresurser, ej tillgodose yrkesinspektionens behov av

tekniskt-yrkeshygieniska rutinundersökningar. Centralernas verksamhet är och kan förutses även framdeles komma att till övervägande delen vara av medicinsk och ej av teknisk karaktär, och förhållandet är snarast det, att centralerna anlitar yrkesinspektionen för att få de upplysningar om förhållandena på arbetsplatserna, som erfordras för bedömning av ett inträffat fall av yrkessjukdom. Härtill kommer, att de yrkesmedicinska centralernas verksamhet enligt sakens natur initieras av inträffade sjukdomsfall, medan yrkesinspektionen har den mera omfattande arbetsuppgiften att förebygga uppkomsten av ohälsa i arbetet. Därigenom har yrkesinspektionen en hälsovårdande uppgift, i vilken även ingår att vaka över att de yrkeshygieniska förhållandena är tillfredsställande i fall, där mindre goda förhållanden ej skulle medföra direkt fara för yrkessjukdomar.

Vid övervägandet av hur det konstaterade behovet av smärre, rutinmässiga undersökningar skall tillfredsställas har vi kommit till den uppfattningen, att ett särskilt laboratorium inom arbetarskyddsverket bör upprättas. Laboratoriet bör ägnas åt rutinundersökningar, och några forskningsuppgifter skall ej ifrågakomma. Inom denna ram bör laboratoriets kapacitet omfatta framför allt *luftanalyser* för bestämning av ångor från lösningsmedel, metalldamm samt farliga eller besvärande gaser m. m. och *analyser av ämnen*, som visat sig kunna ge upphov till besvär, t. ex. lösningsmedel, plaster samt lim och klister.

Bland nödvändiga analyser av lösningsmedel märks särskilt undersökningar av förekomsten av bensol, toluol, trikloretylen, koltetraklorid, metanol och kolsvavla. I fråga om metalldamm o. d. bör undersökningarna särskilt avse bly, kvicksilver, koppar, zink och kadmium. I gruppen farliga eller besvärande gaser bör uppmärksammas koloxid, svavelväte, svaveldioxid, klor, klordioxid, klorväte, cyanväte, nitrosa gaser, formaldehyd och ozon. Bland luftanalyserna bildar ånga, gaser och damm, som uppstår inom plastindustrien, en betydande grupp. Med avseende på plastindustrien skulle laboratoriet syssla med analyser rörande förekomsten av t. ex. diisocyanat, polyaminer, formaldehyd, fenol och trikresylfosfat och med analyser av färdiga plaster, framför allt vissa epoxyplaster, karbamidplaster, fenolformaldehydplaster och polyesterplaster liksom även av åtskilliga inom plastindustrien använda mjukgöringsmedelskombinationer.

Icke-kemiska arbetsuppgifter såsom undersökningar av buller samt drag-, ljus- och uppvärmningsförhållanden bör regelmässigt kunna utföras av yrkesinspektionsdistrikten. Laboratoriet bör emellertid vara rustat även för sådana undersökningar.

Vi har med avsikt ej nämnt undersökningar av kvartsdamm och asbest bland laboratoriets arbetsuppgifter. Dessa problem är för närvarande mycket aktuella inom folkhälsoinstitutet och bör därför tills vidare behandlas i nära samarbete med institutet.

Laboratoriet bör åläggas att avge en detaljerad årsrapport, så att folk-

hälsoinstitutet får fortlöpande upplysningar om arten av de på fältet förekommande aktuella tekniskt-yrkeshygieniska problemen och kan beakta dessa vid planerandet av sin verksamhet. Likaså bör laboratoriet hållas underrättat om yrkeshygieniska avdelningens arbetsprogram, så att för yrkesinspektionens arbete erforderliga undersökningar inom ett begränsat område, där avdelningen har en större utredning i gång, överlämnas till denna. Detta får dock ej leda till alltför långa dröjsmål, eftersom yrkesinspektionen i regel måste lämna företagen direkt besked om hur den i dagens läge bedömer varje särskilt fall och ej kan inskränka sig till en hänvisning till pågående långtidsutredningar.

Eftersom allmänna yrkesinspektionen är uppdelad på elva distrikt, synes det med hänsyn till behovet av en central ledning för laboratoriet från administrativ synpunkt lämpligast att inordna detta under arbetarskyddsstyrelsen. Det bör därvid placeras inom den i kap. 2 föreslagna allmäntekniska byrån.

Av vad ovan anförts om kemispecialisternas arbete framgår, att dessa torde komma att bli laboratoriets största uppdragsgivare. Genom sin verksamhet, som omfattar samtliga yrkesinspektionsdistrikt, har de goda möjligheter att bedöma den inbördes angelägenhetsgraden av de undersökningarna, som begäres från de olika distrikten. Den ene av dem, nämligen byrådirektören, bör därför ha ett betydande inflytande på laboratoriets ledning. Det synes oss då naturligt att låta laboratoriet även formellt sortera under byrådirektören för kemiska och kemi-tekniska ärenden och i samband därmed överföra både honom och hans medhjälpare, förste distriktsingenjören, till arbetarskyddsstyrelsens personalstat. Därvid synes den senares tjänstetitel böra ändras till förste byråingenjör. Detta överförande till styrelsen bör emellertid ej medföra ändring i pågående försöksverksamhet med avseende på dessa tjänster. Kemispecialisterna bör alltså även fortsättningsvis tjänstgöra som konsulter i yrkesinspektionens fältarbete och i samband därmed i oförminskad omfattning företa besök och undersökningar på arbetsplatser med sådana problem, att deras medverkan är påkallad. Deras arbete på fältet blir naturligtvis av större värde, om de kan repliera på ett laboratorium och ej endast är hänvisade till sin nuvarande, relativt enkla instrumentuppsättning. Det bör ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att i arbetsordning eller eljest lämna sådana föreskrifter om arternas av kemispecialisternas arbetsuppgifter, att deras egenskap av fältarbetsskrafter klart framgår.

I fråga om personalens storlek har vi kommit till att undersökningsbehovet kräver ca 1 600 arbetsdagar per år, d. v. s. att laboratoriet skulle kunna sysselsätta en personal om sammanlagt sex personer. Med hänsyn till att visst arbete torde komma att utföras av de två kemispecialisterna och till svårigheten att beräkna den exakta sysselsättningsgraden finner vi det dock lämpligast, att i vart fall till en början personalen begränsas till fyra

man. Den omedelbara, dagliga ledningen av laboratoriet bör utövas av en förste kemist i lönegraden Ae 21. Personalen i övrigt bör omfatta ett förste laboratoriebiträde i lönegraden Ae 10 samt två laboratoriebiträden i lönegraden Ae 9 resp. Ae 7. Den sammanlagda lönekostnaden per år för dessa fyra tjänster skulle uppgå till 59 052 kronor.

I fråga om laboratoriepersonalen bör beaktas, att den även bör deltaga i själva fältarbetet med utförande av mätningar och insamlande av prover ute på arbetsplatserna. Även om det förberedande arbetet i flera fall kan utföras av yrkesinspektionens inspekterande personal, torde det ibland bli lämpligare att anlita laboratoriepersonalen, bl. a. för att vid undersökningar av omfattande natur avlasta distriktspersonalen, som hellre bör användas till annan verksamhet. Vid mera komplicerade undersökningar tillkommer, att laboratoriepersonalen har större erfarenhet av sådant arbete och därigenom bl. a. lättare kan observera felkällor. Laboratoriepersonalens insats torde bli särskilt angelägen i fråga om undersökningar av problem, som uppträder samtidigt inom flera distrikt.

Laboratoriet bör ha sina lokaler i sådan anslutning till arbetarskyddsstyrelsen, att man därifrån kan leda verksamheten och tillse, att laboratoriets resurser utnyttjas på ett sätt som bäst gagnar yrkesinspektionens arbete. I detta sammanhang må nämnas, att arbetarskyddsstyrelsen enligt byggnadsstyrelsens program år 1960 skall flytta till nya lokaler. Dessa kommer att förhyras i en privatägd fastighet. Det är av olika skäl ej lämpligt att där låta inreda laboratorielokaler. Byggnadsstyrelsen synes emellertid vara villig att för arbetarskyddsstyrelsens räkning låta ställa i ordning laboratorielokaler i det ämbetshus vid Rålambsvägen, som arbetarskyddsstyrelsen för närvarande delar med luftfartsstyrelsen. Eftersom styrelsens nya lokaler kommer att vara belägna endast kort väg därifrån, torde detta vara en fullt acceptabel lösning av lokalproblemet.

Utrustningen för ett laboratorium med de av oss angivna arbetsuppgifterna kan beräknas medföra en engångskostnad för nyanskaffningar av ca 106 000 kronor. Ett detaljerat förslag till instrumentanskaffning och annan utrustning lämnas i *bilaga 2*. Vi har begränsat förslaget till relativt billig apparatur med undantag för en spektrofotometer å 17 500 kronor och en gaskromatograf å 19 000 kronor. I fråga om dessa två instrument vill vi framhålla följande.

Spektrofotometern är bl. a. användbar för snabb och relativt exakt bestämning av aromater, t. ex. bensol, i lösningsmedelsblandningar. Sådana bestämningar kan utföras med enklare och billigare utrustning men blir då mindre exakta och synnerligen omständliga och tidsödande samt därför kostsamma, om hänsyn tas till arbetskraftsbehovet. Med spektrofotometer är det möjligt att genomföra reguljär kontroll över vissa misstänkta produkter, så att ett stort antal stickprover kan uttagas och undersökas. Sådana undersökningar kunde annars knappast komma i fråga. Förutom

för aromatbestämning kan spektrofotometern användas för bestämning av ett flertal andra ämnen, t. ex. vissa aldehyder och metaller.

Gaskromatografen är det lämpligaste instrumentet för att i de fall, där den i sig betydligt snabbare och i driften billigare spektrofotometern ej går att använda, fastställa sammansättningen på lösningsmedelsblandningar, en uppgift som yrkesinspektionen ofta ställs inför. Att lösa denna uppgift på annat sätt är ofta utomordentligt besvärligt och tidsödande. Gaskromatografiska metoder är emellertid även de så snabba, att det är praktiskt genomförbart att även med liten personal undersöka ett stort antal prover. Man får alltså möjlighet att besvara de frågor, som uppkommer på fältet, t. ex. vad arbetarna är exponerade för och var expositionsnivån ligger i förhållande till på olika håll accepterade hygieniska gränsvärden för olika substanser.

Laboratoriets årliga driftskostnader torde kunna beräknas till 10 000 kronor för förbrukningsmateriel och underhåll m. m. samt 10 000 kronor för nyanskaffning.

Sammanfattningsvis föreslår vi,

att ett laboratorium för tekniskt-yrkeshygieniska rutinundersökningar inrättas hos arbetarskyddsstyrelsen,

att de två kemispecialisterna vid yrkesinspektionen med bibehållande av sin nuvarande arbetsinriktning överföres till arbetarskyddsstyrelsens personalstat,

att laboratoriet förlägges inom den föreslagna allmäntekniska byrån och förklaras sortera under byrådirektören för kemiska och kemi-tekniska ärenden,

att för laboratoriet inrättas fyra nya tjänster, nämligen en förste kemisttjänst i lönegraden Ae 21, en förste laboratoriebiträdestjänst i lönegraden Ae 10, en laboratoriebiträdestjänst i lönegraden Ae 9 och en laboratoriebiträdestjänst i lönegraden Ae 7,

att laboratoriets lokaler förlägges så nära arbetarskyddsstyrelsen som möjligt,

att laboratoriet förses med instrument och annan utrustning till ett belopp av ca 106 000 kronor samt

att arbetarskyddsstyrelsens omkostnadsanslag höjes med 20 000 kronor för laboratoriets driftskostnader.

FJÄRDE KAPITLET

Kostnadsberäkningar

Arbetarskyddsstyrelsens avlöningsanslag

Arbetarskyddsstyrelsen föreslås förstärkt med sammanlagt tio och en halv tjänst, vilket medför följande lönekostnader:

årslön åt ny personal på de tekniska byråerna (s. 47)	122 076:—
årslön åt en biblioteksassistent (s. 50)	13 608:—
årslön åt ett halvtidsanställt kanslibiträde åt läkarna (s. 55) ..	5 538:—
årslön åt laboratoriepersonal (s. 67)	59 052:—
	<hr/>
	200 274:—

Härtill kommer, att en byrådirektörstjänst och en förste distriktsingenjörstjänst föreslås överförda från yrkesinspektionens personalstat, vilket medför en ökning för arbetarskyddsstyrelsen med 49 404 kronor. Denna ökning motsvaras av en lika stor minskning av yrkesinspektionens avlöningsanslag.

Arbetarskyddsstyrelsens avlöningsanslag bör alltså vid bifall till våra förslag ökas med 249 678 kronor.

Arbetarskyddsstyrelsens omkostnadsanslag

torde om vårt förslag genomföres böra ökas med ett engångsbelopp av sammanlagt 133 500 kronor, nämligen 106 000 kronor för laboratorieutrustning (s. 67), 25 000 kronor för anskaffning av möbler och andra inventarier till nya tjänsterum och 2 500 kronor till en kopieringsapparat (s. 51). Anslaget bör vidare ökas med 34 000 kronor för resekostnader, 22 500 kronor för ökade städningskostnader, telefonsamtal m. fl. expensutgifter, däri inbegripet inköp av förbrukningsmateriel och underhåll av apparatur för laboratoriet, samt 10 000 kronor för årlig nyanskaffning av för laboratoriet erforderliga instrument och apparatur (s. 68).

Beträffande resekostnaderna må framhållas, att såväl den föreslagne nye byråchefen som förste byråingenjörerna och laboratoriepersonalen kommer att ha behov av resemedel. Därjämte ingår i resekostnadsökningen 14 000 kronor för de två kemispecialisternas resor, vilken ökning motsvaras av lika stor minskning av yrkesinspektionens anslag.

Arbetarskyddsstyrelsens omkostnadsanslag skulle sålunda för det första budgetåret bli 200 000 kronor högre än anslaget för 1958/59 och följande budgetår 66 500 kronor högre än för 1958/59.

Ytterligare lokaler behöver förhyras för styrelsens räkning, om personalen utökas och ett laboratorium inrättas. Kostnaden för lokalhyran beräknas till 20 500 kronor per år, varav 16 000 kronor avser laboratoriet. Beloppet 20 500 kronor skulle belasta byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond. Engångskostnaden för den fasta inredningen av laboratoriet torde kunna uppskattas till 75 000 kronor.

Yrkesinspektionens anslag

kan, om kemispecialisterna överförs till arbetarskyddsstyrelsens personalstat, minskas med 49 404 kronor på avlöningsanslaget och 15 500 kronor på omkostnadsanslaget. Av det sistnämnda beloppet avses 14 000 kronor till resekostnader och 1 500 kronor till expenser.

De sammanlagda kostnaderna

för de i detta betänkande framlagda förslagen beräknas sålunda i enlighet med nedanstående uppställning för det första budgetåret till 480 300 kronor och därefter till 271 800 kronor.

	<i>Första budgetåret</i>	<i>Andra budgetåret</i>
Avlöningar	200 300: —	200 300: —
Omkostnader	184 500: —	51 000: —
Hyra och fast inredning	95 500: —	20 500: —
Summa	480 300: —	271 800: —

Sammanfattning

Denna del av betänkandet behandlar frågan om viss utbyggnad av arbetarskyddslagens regler om lokal skyddsverksamhet samt arbetarskyddsstyrelsens organisation och arbetarskyddsverkets behov av ett tekniskt-yrkeshygieniskt laboratorium. I en följande del av betänkandet kommer vi att behandla yrkesinspektionens arbete och redogöra för viss pågående försöksverksamhet, som avser att pröva, om det vore lämpligt att i någon mån ersätta den rent geografiska uppdelningen av den inspekterande personalens tillsynsområden med en branschspecialisering.

I kap. 1 redogöres för behovet och förekomsten av särskilda skyddstjänstemän inom industrien. Vi har funnit det odiskutabelt, att det vid vissa slags arbetsställen är av synnerligen stort värde för arbetarskyddet att en huvudsakligen för skyddsuppgifterna avsedd person finns anställd. Vi föreslår därför ett tillägg till 39 § arbetarskyddslagen av innebörd, att det på stora arbetsställen och arbetsställen med sådan drift, att sundhets- och säkerhetsfrågorna i särskilt hög grad kräver fortlöpande beaktande, bör finnas en av arbetsgivaren anställd skyddstjänsteman med huvudsaklig uppgift att i arbetsgivarens ställe utöva den omedelbara ledningen av skyddsarbetet. Sådan skyddstjänsteman skall genom sin utbildning eller eljest ha förvärvat sådan insikt i skyddsarbete, att han kan anses lämpad för uppgiften. Vi har diskuterat lämpligheten av att genom sanktioner framtvunga anställande av skyddstjänstemän men har funnit övervägande skäl åtminstone för närvarande tala för att regeln utformas som en rekommendation. Det betonas, att arbetsgivaren ej kan avhända sig sitt ansvar för arbetsställets sundhet och säkerhet genom att anställa en skyddstjänsteman.

Kap. 2 behandlar arbetarskyddsstyrelsen med tyngdpunkten lagd på dess tekniska byrå. Byrån har ej möjligheter att i erforderlig utsträckning utarbeta generella tekniska anvisningar angående skydd mot yrkesfara. Eftersom denna och andra föreliggande brister i avsevärd grad sammanhänger med byråchefens alltför stora arbetsbörda, föreslår vi, att byrån uppdelas på två byråer, en allmänteknisk och en maskinteknisk byrå. Vi anser det emellertid oundgängligt, att utöver den nya byråchefstjänsten ytterligare personalförstärkning genomföres, om de arbetsuppgifter varom är fråga utan åsidosättande av kravet på uttömmande behandling skall kunna fullgöras snabbare än för närvarande är möjligt. Vid bedömande av personal-

förstärkningen har vi med hänsyn till våra direktiv iakttagit sträng begränsning och endast föreslagit tre förste byråingenjörstjänster jämte en biträdestjänst.

Vi anser, att det från arbetsbesparingssynpunkt icke minst för yrkesinspektionens personal skulle vara av stort värde, om hos styrelsen finnes en biblioteksassistent, och föreslår därför inrättande av en tjänst härför.

Vi anser vidare angeläget, att ett effektivare utnyttjande av styrelsens läkare möjliggöres. De har för närvarande i avsaknad av biträdesmedverkan ej möjlighet att ägna sig åt vissa dem åvilande arbetsuppgifter. Över huvud taget bör läkarna så långt som möjligt befrias från administrativt arbete. Vi föreslår därför inrättande av en kanslibitradestjänst med halvtidstjänstgöring för sekreterargöromål åt läkarna.

Slutligen redogöres i kap. 2 för vissa rationaliseringsåtgärder, som vidtagits på styrelsens kassa- och avlöningskontor.

I folkhälsoinstitutsutredningens i slutet av år 1956 avlämnade betänkande föreslogs, att vid arbetarskyddsstyrelsen skulle inrättas ett yrkeshygieniskt laboratorium, som från institutet kunde övertaga mera rutinbetonade undersökningar, påkallade från arbetarskyddssynpunkt. Detta förslag har i avvaktan på vår utredning ej upptagits till prövning av statsmakterna. Vi har nu genom arbetarskyddsstyrelsens försorg fått till stånd en utredning om yrkesinspektionens behov av tekniskt-yrkeshygieniska undersökningar. Med stöd av vad som framkommit därvid föreslår vi i kap. 3 inrättande av ett tekniskt-yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen under omedelbar ledning av en förste kemist och med tre biträden. Laboratoriet bör inordnas i den föreslagna allmäntekniska byrån samt sortera under innehavaren av den för närvarande i yrkesinspektionens personalstat upptagna tjänsten som byrådirektör för kemiska och kemi-tekniska ärenden. Därför föreslår vi, att byrådirektören och den honom underställda förste distriktsingenjören överföres från yrkesinspektionens till arbetarskyddsstyrelsens avlöningsstat. Vi understryker, att detta överförande ej är avsett att inverka på arten av de två kemispecialisternas arbetsuppgifter utan att de även fortsättningsvis skall tjänstgöra som konsulter i yrkesinspektionens fältarbete.

Totalkostnaderna för de sålunda föreslagna åtgärderna beräknas till 480 300 kronor. Däri ingår emellertid engångskostnader med 208 500 kronor, varför utgiftsökningen efter det första budgetåret skulle uppgå till 271 800 kronor. Sistnämnda belopp skulle fördelas på

avlöningar	200 300 kronor
omkostnader	51 000 »
hyra	20 500 »
	<hr/>
	Summa 271 800 kronor

BILAGA 1

Förteckning över Råd och anvisningar till arbetarskyddslagen

Anvisningar ang. skydd mot yrkesfara utfärdade av yrkesinspektionens chefsmyndighet

- Nr 1 ang. lastning och lossning av fartyg.
- Nr 3 ang. sprängningsarbete (Spränganvisningar).
- Nr 6 ang. skogsförläggningar.
Gemensamma skogsarbetarhushåll (handledning för deras anordnande och handhavande).
- Nr 7 ang. bruk av lågtrycksångpanneanläggningar.
- Nr 8 ang. bruk av varmvattenpanneanläggningar.
- Nr 9 ang. hissar
- Nr 10 ang. vissa anrikningsverk.
- Nr 12 ang. sprutmålning.
- Nr 14 ang. uppfordringsanordningar för personbefordran i gruvor och stenbrott.
- Nr 15 ang. grustag.
- Nr 16 ang. bruk av stubbrytare.
- Nr 19 ang. vissa arbeten å fartyg med oljetankar.
- Nr 20 ang. bruk av stationära gasgeneratorer.
- Nr 23 ang. anordning, beskaffenhet och inredning av personalrum m. m. (Personalrumsanvisningar).
- Nr 24 ang. införande eller förvaring i lokal av fordon eller redskap drivet medelst förbränningsmotor.
- Nr 25 ang. skyddsåtgärder vid slipmaskiner (Slipmaskinanvisningar).
- Nr 26 ang. märkning av gasbehållare m. m.
- Nr 27 ang. bruk av gengasdrivna motorfordon, traktorer och motorredskap.
- Nr 28 ang. förebyggande av blyförgiftning.
- Nr 29 ang. allmänna skyddsåtgärder vid maskiner, redskap och verktyg (Allmänna maskinanvisningar) att iakttagas av leverantörer och installatörer.
- Nr 30 ang. förebyggande av förgiftning vid betning av utsäde med kvicksilverhaltiga betningsmedel.
- Nr 31 ang. arbetsstolar.
- Nr 32 ang. husbyggnadsarbete (Bygganvisningar).
- Nr 33 ang. bergrums bestånd.
- Nr 34 ang. utrymnings- och transportvägar i gruva, stenbrott eller annat bergbrytningsutrymme under jord.
- Nr 35 ang. skyddsåtgärder vid mekaniskt drivna excenterpressar (Pressanvisningar).
- Nr 36 ang. varningsanslag vid traverser, kranar och andra lyft- och transportanordningar med blanka kontaktledningar.
- Nr 37 ang. utförande, besiktning m. m. av linbanor av elinetyyp för personbefordran.

- Nr 38 ang. flottnings- och flottledsbyggnadsarbete (Flottningsanvisningar).
 Nr 39 ang. arbetsställningar m. m. vid sortering av smutstvätt i tvättinrättningar e. d.
 Nr 40 ang. skyddsåtgärder vid bultpistoler och tillbehör (Bultpistol-anvisningar).
 Nr 41 ang. arbete med hyggeständare.
 Nr 42 ang. skyddsåtgärder vid motorgräsklippare.

Råd och anvisningar, PM. m. m., utgivna av yrkesinspektionens chefsmyndighet

Råd och anvisningar vid inredande av restaurangkök och därtill hörande ekonomilokaler.

- » » » ang. skydd mot yrkesfara vid skogsavverkningsarbete.
- » » » ang. första hjälpen vid olycks- och sjukdomsfall i skogs- och flottningsarbete.
- » » » ang. arbetsställningar.
- » » » ang. lyftteknik (Bär och lyft rätt).
- » » » rörande brännskador.

Har Du jobb i kikarn, broschyr ang. minderårigas användande i arbete.

PM ang. minderårigas användande i arbete, varå arbetarskyddslagen äger tillämpning.

- » » skyddsåtgärder vid snickerimaskiner.
- » » vissa vattenvärmare.
- » » cykelgeneratorer.
- » » ventilation av pannrum m. m.
- » » ritningar över maskin- och brytskiverum för hissar, som falla under arbetarskyddslagen.
- » » montering av bildäck på hjul med enkel, hel låsring.

Råd till arbetare rörande montering av bildäck på hjul med enkel, hel låsring.

- » » » sysselsatta i slakterier, charkuterier, restaurangkök och liknande arbetsställen.
- » » » rörande handhavandet av kaustik soda och svavelsyra i mejerier och liknande arbetsställen.

Aktuella Yrkesrisker, serie informationsblad avsett för läkare utgivet av arbetarskyddsstyrelsen och medicinalstyrelsen. Hittills utkomna blad behandlar alkylsvicksilverförgiftning, glassliparsjuka, peroneus- och tibialispare (s. k. betför-lamning), parathionförgiftning, skrivkramp, tröskdammsjuka, metylbromid, nitroäsa gaser, tri, pyridin, tryckfallssjuka (dykarsjuka).

Yrkesinspektionens upplysningstjänst, utgivna av yrkesinspektionens chefsmyndighet

- Nr 1 Olycksfall vid tröskverk
- Nr 2 Svetsning och skärning av plåtfat eller annan behållare
- Nr 3 Råd till pannskötare
- Nr 4 Trädgårdssprutor

Yrkesinspektionens skyddsbilder, utgivna av yrkesinspektionens chefsmyndighet

- Nr 1 Golvluckor för säckhiss
- Nr 2A Skydd vid bandsåg
- Nr 4 Överskydd vid stockcirkelsåg
- Nr 5 Skydd för kombinerad kap- och klyvsåg
- Nr 6 Manometerskala
- Nr 7 Styrstockar för rikthyvel

- Nr 8 Kilning av skaftverktyg
- Nr 9 Ställbara ingreppsskydd vid mindre remskivor
- Nr 10 Skärpning av sågklingor
- Nr 11 Vedkapsåg med vagga
- Nr 12 Fingerskydd vid häftmaskin
- Nr 13 Skyddsskärm vid remskiva
- Nr 14 Fast ingreppsskydd
- Nr 15 Överskydd vid cirkelklyvsåg
- Nr 16 Skyddskåpa för matarvals vid cirkelklyvsåg
- Nr 17 Skydd vid balanskapsåg
- Nr 18 Lyftbord för stuveriarbete. Löstagbara beslag
- Nr 19 Skydd vid cylinderöppningen på tröskverk med övermatning, jämte kompletteringskiss
- Nr 20 Skydd vid axel och axelända
- Nr 21 Skydd vid remtransmissioner
- Nr 22 Skydd vid torvströrivare
- Nr 23 Skydd vid foderöppningar
- Nr 24 Skydd vid gröp kvarn
- Nr 25 Skyddshylsa till friktionskoppling på förbränningsmotor
- Nr 26 Fotskydd vid hästräfsa (självavläggande hjulräfsa)
- Nr 27 A Skydd vid kraftöverföringen mellan traktor och maskin eller redskap
- Nr 28 Ventilationsanordningar i skogsstall
- Nr 505 A Ventilationshuv (avsedd för anläggning med naturligt drag)
- Nr 506 Utblåsningshuv (avsedd för anläggning med fläkt)

Normer m. m., utgivna av Ingeniörsvetenskapsakademien m. fl.

- Normer för hållfasthetsberäkning av tryckkärl (Tryckkärlsnormer), utarbetade av Ingeniörsvetenskapsakademiens tryckkärlskommission, godkända av arbetarskyddsstyrelsen.
- Normer för öppna stående svetsade cylindriska cisterner för brännbara eller frätande vätskor (Cisternnormer I), 2:a uppl. 1956, utarbetade av Ingeniörsvetenskapsakademiens tryckkärlskommission, godkända av arbetarskyddsstyrelsen.
- Normer för ångpannors utförande, registrering, besiktning m. m. (Ångpannenormer), utarbetade av Ingeniörsvetenskapsakademiens tryckkärlskommission, godkända av arbetarskyddsstyrelsen.
- Normer för svetsning av tryckkärl (Pannsvetsnormer), utarbetade av Svetskommissionen, fastställda av arbetarskyddsstyrelsen.
- Normer för beräkning av stålkonstruktioner till lyftkranar och kranbanor (Krannormer), utarbetade av Sveriges Mekanförbund, godkända av arbetarskyddsstyrelsen.
- Normer för beräkning av ställinor till maskinerier å lyftkranar o. d. (Kranlinenormer), utarbetade av Ingeniörsvetenskapsakademiens kran- och hisskommission, godkända av arbetarskyddsstyrelsen.
- Normer angående gränsbrytning för lyfttrörelse vid elektriskt drivna kranar, utarbetade av Ingeniörsvetenskapsakademiens kran- och hisskommission, godkända av arbetarskyddsstyrelsen.
- Riktlinjer för bedömande av när i drift varande ställinor till maskinerier vid hissar (ej gruvhissar), lyftkranar, telfrar och därmed jämförbara lyftdon skall kasseras (Linkassationsnormer), utarbetade av Ingeniörsvetenskapsakademiens linkommitté, godkända av arbetarskyddsstyrelsen.
- Stopp risken är Din. Broschyr om arbetarskydd inom sjukhus, vård- och ålder-

domshem o. likn., utgiven av försvarets sjukvårdsstyrelse, karolinska sjukhuset, medicinalstyrelsen samt en rad organisationer, utarbetad av arbetarskyddsstyrelsen.

Du kan inte räkna med turen. Broschyr om arbetarskydd inom restauranger, utgiven i samarbete med arbetarskyddsstyrelsen.

Skyddsföreskrifter för skolornas slöjdsalar, utgivna av skolöverstyrelsen i samarbete med arbetarskyddsstyrelsen.

BILAGA 2

Förslag till utrustning för laboratoriet

Vågar	Uppskattad kostnad
Analysvåg	2 500:—
Förvåg	1 700:—
Kemikalievåg	500:—
Mikroskop	2 600:—
Kolorimeter	—
pH-apparat	1 600:—
Potentiometertillsats	600:—
Spektrofotometer UV	17 500:—
Gaskromatograf, komplett	19 000:—
Analytisk destillationsapparat	5 000:—
Papperskromatograf	2 000:—
Polarograf	6 800:—
Refraktometer	2 800:—
Konduktometrisk apparatur	1 000:—
Torkskåp, ugnar	3 000:—
Elektroanalysutrustning	1 500:—
Elektriska mätinstrument	3 000:—
Elementaranalysapparater	3 000:—
Luftpumpar, gasur	—
Koloxidindikator	—
Bullermätare	2 000:—
Vibrationsmätare	2 000:—
Temperaturmätare	1 000:—
Lufthastighetsmätare	1 000:—
Infraröd gasindikator	—
» » , komplettering	1 000:—
Termostat	1 000:—
Kylskåp	2 000:—
Kvikksilverindikator	2 500:—
Halogenindikator	2 500:—
Dammätare	
Enkla filter och hållare	300:—
Konimetrar	3 000:—
Impinger	1 000:—
Milliporfilterutrustning	1 500:—
Termalprecipitator och elektrostatisk precipitator ..	4 000:—
Gasanalysapparat	—
Glas och allmän utrustning (gummislangar, korkar, proppar, handdukar etc.)	7 000:—
	<hr/>
	105 900:—

De instrument, för vilka inget pris angivits, finns redan hos yrkesinspektionens kemispecialister.

Instrumenten behövs för följande undersökningar.

Vågar. Allmänt nödvändiga vid kvantitativt analysarbete.

Mikroskop. Erforderligt för den okulärbesiktning som i många fall är till hjälp vid utredningsarbete beträffande okända ämnen och föremål.

Kolorimeter. Många analysmetoder bygger på intensiteten i en viss inträdd färgförändring. Denna mätes i kolorimeter. Analysexempel: Aldehydbestämmingar (formalin, furfuro), svaveldioxidbestämning.

pH-apparat användes för bestämning av surhets-(alkalitet-)grad, en faktor som ofta är av betydelse, t. ex. för egenskaper hos lösningsmedel och mjukgöringsmedel.

Potentiometer användes för elektrometrisk titrering, d. v. s. kvantitativ bestämning, allmänt sett.

Spektrofotometer UV. Användbar för snabb, praktisk och säker bestämning av t. ex. bensol i närvaro av ett stort antal andra ämnen. Kan även användas för ett flertal metallanalyser.

Gaskromatograf är ofta det snabbaste medlet för skiljeanalys av t. ex. lösningsmedelsblandningar.

Analytisk destillationsapparat användes vid en äldre metod för skiljeanalys, som fortfarande i vissa fall är att föredra.

Papperskromatografisk utrustning är den snabbaste och enklaste utvägen att skilja en hel mängd organiska ämnen som är svärflyktiga. Här är t. ex. polyaminer av intresse (eksemdragande i plast).

Polarograf kan användas för aldehyd och metallbestämning. Snabb metod.

Refraktometer användes för bestämning av brytningsindex för identifiering av ämnen.

Konduktometrisk apparatur användes för kvantitativ analys, allmänt.

Torkskåp och ugnar erfordras för analyser.

Elektroanalytisk utrustning användes lämpligen för bl. a. kopparbestämning.

Elektriska mätinstrument fordras för kontroll både på arbetsplatser och i laboratoriet.

Elementaranalysapparater erfordras här närmast för identifiering av okända ämnen.

Luftpumpar, gasur erfordras för uttagande av gasprover.

Koloxidindikatorer användes för mätning av koloxidhalt.

Bullermätare användes för akustiska mätningar.

Vibrationsmätare behövs för att utröna vibrationsförhållanden, som tröttnar arbetstagarna.

Temperaturmätare och lufthastighetsmätare behövs för att fastställa inneklimatet.

Infraröd gasindikator används för indikering och registrering av t. ex. koloxidhalt. Med viss komplettering kan också andra gaser mätas.

Termostat behövs för vissa laboratorieförsök, som kräver konstant temperatur.

Kylskåp erfordras bl. a. för vissa prover, som förändras vid hög temperatur.

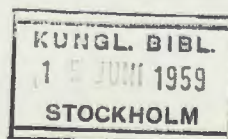
Kviksilverindikator användes för bestämning av halten kvicksilverånga i luft.

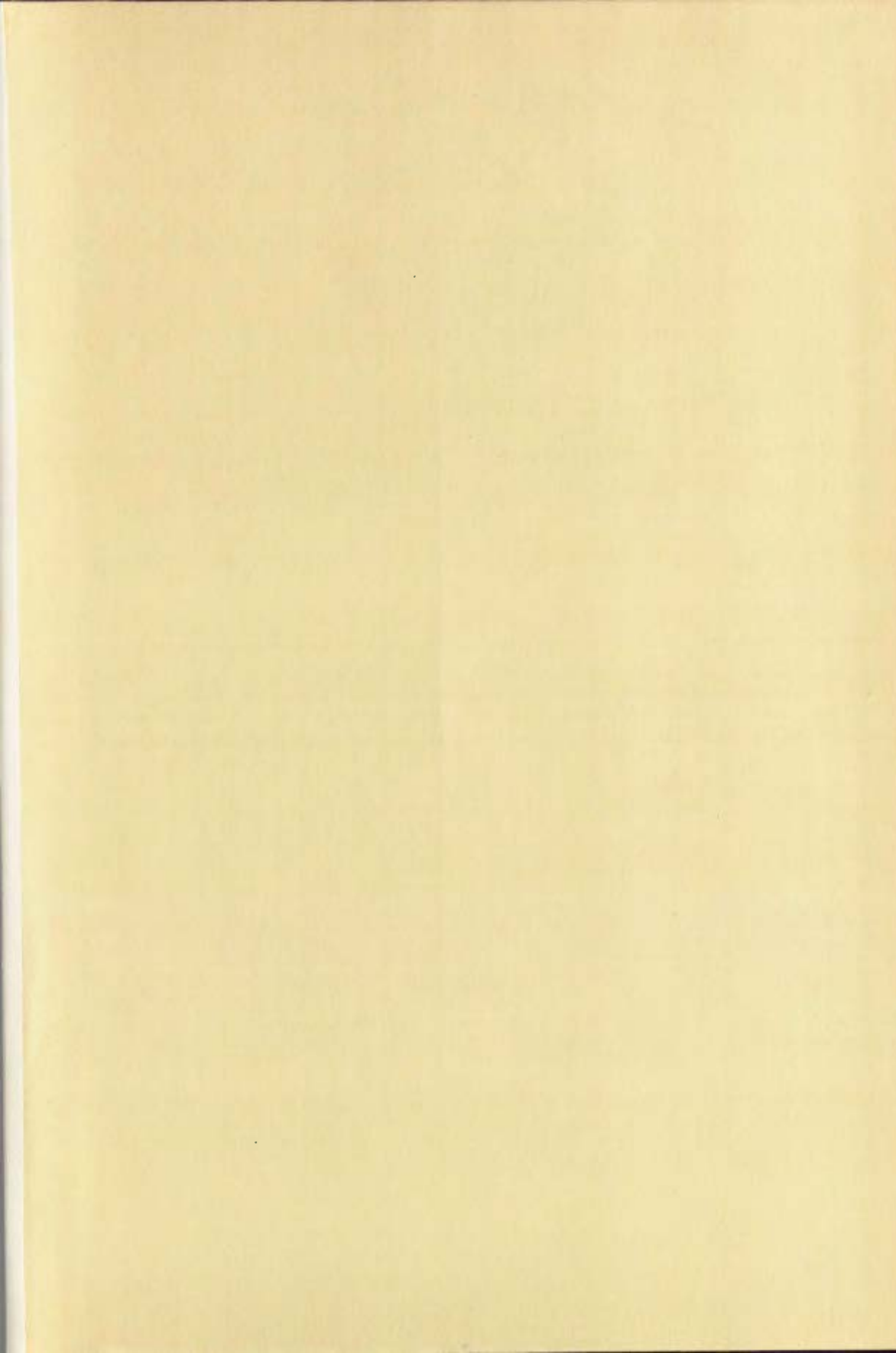
Halogenindikator användes för bestämning av halten halogenföreningar (t. ex. tri) i luft.

Dammätare erfordras för bestämning av dammkoncentration och dammstruktur.

Impingerutrustning är allmänt användbar för tagande av luftprover.

Gasanalysapparat användes för analys av gasblandningar.

Statens offentliga utredningar 1959

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård
Fångvårdsanstalters optimala storlek. [6]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning
Kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringarätten.
[4]
Lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation. [9]

Kommunalförvaltning

Statens och kommunernas finansväsen

Politi

Nationalekonomi och socialpolitik
Preliminär nationalbudget för år 1959. [3]

Hälso- och sjukvård
Läkemedelsförsörjningens organisation. [5]

Allmänt näringsväsen

Fast egendom. Jordbruk med binärningar
Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. [1]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk

Industri

Handel och sjöfart

Kommunikationsväsen

Bank-, kredit- och penningväsen
Statligt kreditstöd till hantverk och småindustri m. m.
[7]

Försäkringsväsen

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.
Andlig odling i övrigt
Filmstöd och biografnöjesskatt. [2]
Utbildning av lärare i yrkesämnen för industri och hantverk samt handel. [8]

Försvarsväsen

Utrikes ärenden. Internationell rätt